

Inv. A. 29.349

Dimitrie Dan.

Comuna Straja

și

locuitorii ei.

Studiu istoric, topografic și folkloric.

Cu 9 ilustrațiuni, portretul autorului și o hartă a comunei.

D. B. BOGDAN

Cernăuți, 1897.

Societatea tipografică bucovineană.

Editura ziarului »Patria«.

CONTROL 1953

Biblioteca Centrala Universitara
"Carol I" Bucuresti
Cota 55 265

1956

Dimitrie Dan,
paroh ort. or. in Straja.

B.C.U. "CAROL I" BUCURESTI

C20103748

B284143

Dedic această lucrare, rodul muncii mele Emi-
nenței Sale, Înalt Preasfințitului Arhiepiscop
al Cernăușilor și Mitropolit al Bucovinei și
Dalmației

Arcadie Ciupercovici

membru al dietei bucovinene și al senatului imperial, cice onorar
al orașului Rădăuți etc. etc.

cu ocasiunea zilei memorabile de 26 Octomvrie,
al rarului iubileu de 50 de ani de preoție, întru
semn de iubire friască, stimă binemeritată și mul-
țumită adâncă.

Autorul.

Inaintecuvântare.

Lucrarea presentă, care o dau acum publicității n'are pretensiunea, de a fi o monografie completă. Dacă aş fi voit, ca aceasta publicație să fiă desăvirșită din toate punctele de privire, atunci aş fi trebuit să scriu nu o broșură, ci tomuri întregi, căci aş fi fost silit să tratez toate momentele din viața poporului român din Straja, cari se află și la toți Români din toate țările și satele locuite de ei.

Eu însă m'am mărginit a scoate la iveală numai acele momente, cari mi s'au părut individuale numai la poporul din Straja. Pe de altă parte am căutat cu lucrarea mea isvorită din dragoste față cu poporul românesc, să imboldesc și pre alți bărbați culți, ca să descrie comunele, în cari trăesc, în cari s'au născut s'au cari le cunosc foarte bine. Și dacă ar face-o aceasta cei chieși, mai ales preoții și învățătorii, cari se află în cel mai intim contact cu poporul și prin urmare trebuie să-l cunoască foarte bine — se înțelege dacă o voesc aceasta — atunci un istoriograf, și eară mai ales un etnograf sau folklorist, carele ar avé să scrie asupra poporului nostru, n'ar bojbai prin întuneric și

n'ar trebui să alerge din sat în sat — o întreprindere pe cât de costisitoare, pe atât de anevoioasă și truditore — ci și-ar scoate cele trebuincioase din tratatele monografice basate pe adevăr și neinfectate de tendințe răuvoitoare, ca dintr'o fântână plină de apă curată și netulburată.

Dar' noi Românii bucovineni avem chiar nevoie să adunăm toate tradițiile, credințele și obiceiurile poporului nostru, căci popoarele din împrejurul nostru ne impun pe nesimțite obiceiurile lor, eară timpul, carele derimă și schimbă toate, se atinge și de credințele și obiceiurile strămoșești și le modifică neconținut, deci avem datoria sântă să conservăm cele ce ne-au mai rămas neschimosite.

Aștept deci, ca să-mi urmeze frații români pe acest teren pe care am făcut eu începutul dejă la anul 1893, publicând o monografie a comunei «Lujeni» —, pe care alte popoare au ajuns pot dice la desăvîrșire și să publice cât de curând monografii desăvîrșite ale satelor noastre și atunci munca mea de un an de zile va fi deplin răsplătită.

Straja, la 26 Iunie 1897.

Dimitrie Dan.

Erori de tipar.

Pagina	Șirul	
4	1	în loc de Mațhetesă . . . Mațhetesci,
4	31	» » » peste și paste . . . peste și paște,
10	10	» » » cottul . . . cotel,
10	18	» » » vine după — lingă și,
11	25	» » » Zimineul . . . Ziminelul.
11	32	» » » Vucov . . . Bucov,
12	16	» » » » »
12	31	» » » Carsberg . . . Carlsberg,
15	28	» » » Fracise . . . Francise,
22	11	» » » Cozule . . . Cozab,
22	16	» » » Țiganiuc . . . Țiganciuc,
32	18	este de adaos la finea șirului: pod, și de aice în . . . ,
32	19	în loc de boltă . . . borta,
32	36	» » » oltoni . . . altuani.
33	7	» » » razlog . . . razlogi,
33	35	» » » liuchind . . . luehind,
38	20	» » » adese . . . des,
38	27	» » » scurți . . . scurți,
39	29	» » » de la . . . au,
39	35	» » » cămesi . . . cămeși,
44	6	» » » ei . . . și,
44	28	» » » Înainte . . . Înainte,
47	11	» » » s . . . să,
47	21	» » » due . . . duca,
48	31	» » » călbază . . . galbează,
49	27	coma trebuie să vie după cuvântul seroafa,
51	6	în loc de târindu-i . . . târiindu-i,
58	11	coma trebuie să vie după cuvântul acolo,
58	37	în loc de de făină . . . din făină.

Comuna Straja și locuitorii ei.

CAPITOLUL I.

Istoricul comunei Straja.

Împregiurarea, că pe teritorul comunei Straja au aflat mai mulți săteni bucăți ascuțite de cremine — o astfel de cremine s'a aflat în vara anului 1896 pe sesia parochială din loc ¹⁾ — îndegeatează, că teritorul comunei Straja trebuie să fi fost locuit în era de peatră.

Se pare, că pe timpul, când domniau împărații în Roma, aceste locuri au fost locuite de poporul dac. Ba o tradiție ²⁾, necritică în datele topografice, susține, că cotuna Falcău de astăzi, ar fi vechiul Valcău al Dacilor. De oare-ce Dacii locuiau cu predilecțiune locurile muntoase, de la cari își au și numele, căci «deac» sau «dac» înseamnă «deal» sau «munte», iar' «daci» = locuitorii munților sau munteni, și de oare-ce, de pe teritorul Străjei încep a se întinde brădoșii și falnicii munți ai Carpaților, s'ar pute susține, cu oare-care probabilitate, că prin aceste locuri au locuit Daci. Ori cum însă ar fi,

¹⁾ Aceasta cremine a fost aflată de neuitatul meu fiu Ilarion, studinte în cl. V. gimnasială, pe carele l-a răpit cruda moarte într'un mod atât de înfiorător dimpreună cu unchiul său Eusebie, studinte într'a 7 clasă, în demineața zilei de 26 Iunie 1897, când i-i înghițiră valurile Sucevei celei reci și nemiloase.

²⁾ S. Fl. Marian, Tradiții poporane române din Bucovina, Bucuresei 1895, pag. 8.

cotuna Falcău este mai veche decât comuna Straja. Tot așa se poate susține cu siguranță, că în Falcău au descălecat primii locuitori români. Fiind însă șesul Falcăului prea îngust pentru un sat, s'au coborât Românii cu încetul mai la vale și s'au așezat pe locul Străjei de astăzi și au format un sat, se înțelege, că nu prea mare.

Intre secolul al IX. și XIII. pare, că a aparținut teritoriul comunei Straja de astăzi, republicei Câmpulungului, care cuprindea vreo 15 sate cu teritoriile lor¹⁾.

Despre Falcău se amintește deja în uricul lui Ștefan Vodă, domnul țării Moldovei, din 15 Martie 6998 (1490) prin care se dăruiește mănăstirii Putna o braniște de 18 muni²⁾. Munții din care se compune acea braniște sunt³⁾: 1) Bucovul lui Goian, 2) Cornul, 3) Săcălușul, 4) Intrepăraie, 5) Gigeul, 6) Dealul dintre Putne, 7) Dealul crucii, 8) Dealul secării, 9) Măgura, 10) Gropile, 11) Mintea, 12) Iurovița, 13) Tomnatecul, 14) Bobeica, 15) Țapul, 16) Lucina, 17) Moldova (Sulița) și 18) Păgăniștea.

Pe teritoriul braniștei s'au format următoarele comune politice și cotune: 1) Comuna Putna, 2) comuna Calisberg (Carlsberg) coloniă nemțească; 3) comuna Straja, 4) cotuna ungurească Tomnatecul, care astăzi nu mai există, 5) comuna Seletinul, 6) cotunele: Sadăul, Ulma și Ropocelul, cari aparțin comunei Seletin, 7) comuna Plosca și 8) comuna Șipotul cu cotunele: Moldova sau Sulița și Isvorul⁴⁾.

Înainte de anul 1490, adică de la anul 1359, de la întemeierea statului Moldovei și până la anul amintit, a fost teritoriul amintitei braniște, un drept al domniei țării. Pe acele timpuri domnul se ținea de proprietarul țării, din care împregiurare se esplică, că Ștefan Vodă dăruie această braniște mănăstirii Putna.

¹⁾ Xenopol. «Istoria Românilor», Iassi 1888, tom. I., harta de pe pag. 566.

²⁾ Marginele braniștei le-au mai lărgit Ștefan Vodă prin uricul din 17 Noembrie 7010 (1501) și Vasile Vodă Lupul prin dania din 15 Aprilie 7155 (1647).

³⁾ Vezi Pumnul A., Moșiile mănăstirești din Bucovina, Cernăuți 1865, pag. 93 și 94 și Onciul Isidor, Fondul religios, Cernăuți 1891, pagina 23.

⁴⁾ Aceasta este gruparea după comune politice.

Aflându-se, în amintitul uric de daniă, al lui Ștefan cel Mare, foarte multe date istorice interesante î-l citez întreg în următoarele ¹⁾:

«În numele lui Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Duchul sânt, Treimei nedespărțite și de o ființă. Eată eu robul Domnului meu Isus Christos, noi Ștefan Voevod, din mila lui Dumnezeu Domnul țării Moldovei, facem știre cu aceasta carte a noastră tuturor, cari o vor vedé și vor aucti citindu-o, că a plăcut domniei noastre din voiă bună, cu inimă plină de îndurare, curată și luminată, nesilit și cu ajutorul lui Dumnezeu și am întărit și adevărit s. mănăstiri Putna, unde este hramul adormirii preafericitei fecioare și Maicei Domnului și unde este igumen rugătorul nostru părintele domnul Paisie. Aceasta am făcut-o noi pentru mântuirea sufletelor antecesorilor, părinților noștri și pentru mântuirea sufletului nostru și a noastră sănătate, apoi pentru mântuirea sufletelor copiilor noștri și așa am întărit și am dat s. mănăstiri Putna cu binecuvântarea rugătorului nostru părintelui domnul George, mitropolitul Sucevei dimpreună cu toți boerii și adunarea tuturor popilor, cari se află în toate satele, cari aparțin mănăstirii Putna și am orînduit, ca și popii să fiă sub ascultarea ei cu bisericile din ținutul Sucevei. Bisericile din ținutul Sucevei sunt anume: 1) biserica din Vicovul-de-jos cu popă, 2) biserica din Maneuț cu popă, 3) biserica din Voitîn cu popă, 4) biserica din Tarnavca cu popă, 5) biserica din Balcăuți cu popă, 6) biserica din Greci cu popă, 7) biserica din Botușan cu popă, apoi în ținutul Cernăuților 6 biserici: bisericile cu popi din Cosmin, bisericile cu popi din Clișcouți și bisericile cu popi din Ostrița. Mai departe am dat noi s. noastre mănăstiri Putna cu binecuvântarea mai nainte fostului nostru rugător și părinte duhovnicesc Ivoniche, episcopul din Rădăuți (Radov) 6 biserici în același ținut al Sucevei și anume: 1) biserica cu popa din Climouți, 2) biserica

¹⁾ Acest uric î-l traducem după traducerea germână de la tabula țării din Cernăuți. Uricul se află publicat germânește de Wickenhauser în «Geschichte der Klöster Woronetz und Putna», Czernowitz, 1888, tom. I. fasc. I. pag. 173—175 însă nu întreg, ei foarte mane, ba în unele locuri în traducere falsă.

cu popa din Frătăuț, 3) biserica cu popa din Mațhetesă, 4) biserica cu popa din Vicșani, 5) biserica cu popa din Balasinesci, 6) biserica cu popa din Vicovul-de-sus, cari biserici cu popi cu tot le-am primit noi cu uricul episcopului de la Rădăuți dimpreună cu toate privilegiile, cari le-a avut episcopia de la moșul nostru, de la Voda Alecsandru. Apoi am dat noi pentru aceste 6 biserici cu popi în ținutul Cernăuților, 3 biserici cu popi în satul Cuciur, apoi 6 biserici la Mihalce și dacă se vor mai face biserici și popi de acum înainte, sau dacă se vor mai rânduî popi în toate satele numitei mănăstiri în ținutul Sucevei și al Cernăuților să fiă ei cu toții sub ascultarea s. noastre mănăstiri Putna, să plătească acolo dările și toate veniturile, cari se cuvin mitropolitului de la popi. Și igumenul mănăstirii Putna să aibă a-i judecă și să nu se amestece pe veci nimene în aceea nici protopopii, nici șoltozii ori-și cărui mitropolit sau episcop. Mai departe am întărit noi s. mănăstiri Putna o braniște împregiurul mănăstirii pe Suceava cu toate isoarele. Braniștea începe de la colina Lauri pe opcina Falcăului până la drumul, unde-i mormântul lui Alecsa la Șipot. De aici pe vale până la Sadău, mai departe pe șes până la Rusca, până la obârșa Seletinului și de acolo la cataractul Sucevei, de aici până la Păgânești, până la casa lui Bene, apoi eară pe șes până la dealul Timoftei și mai departe prin șes până la Runc și Bercheseu și iară-și prin șes până la începutul Vizeului, de aici până la începutul Malesei și apoi până la gura Putnei, unde se revarsă ea în Suceava, Aceasta braniște să fiă a s. mănăstiri Putna și călugării să prindă aici pește și să-și pască vitele și nimene să nu cuteze a prinde în aceasta braniște peste sau a paste vitele fără de scirea igumenului sau să facă alte oare-cari lucruri. Toate aceste sus descrise sunt proprietatea mănăstirii Putna despre care și pentru toate veniturile s'a dat mănăstirii de noi uric neschimbat în vecii vecilor. Și pentru aceasta este credința domniei noastre scrisului, credința mult iubitorilor noștri fi: Alecsandru, Bogdan și Vlad și credința boerilor noștri: a boerului Niag, a boerului Duma, a boerului Gangur, a boerului Dragoș vornic, a boerului Hărman, a boerului Iațco Hudici, a boerului Dajbog, a

boerului Stefan de la Hotin, a boerului Micotă și Rêșeș, părcălabi de Niamț, a boerului Andreico de la Ciortarova, a boerului Groza de la Orhei, a boerului Sicar părcălab de Novohrad, a boerului Clăneu spatar, a boerului Boldur visternic, a boerului Eremie postelnic, a boerului Fruntaș stolnic, a boerului Șandru comis, și credința tuturor boerilor noștri moldovenești mari și mici. Eară după moartea noastră cine va fi domn al țerii noastre din copiii noștri ori din neamul nostru, sau ori pe cine va alege Dumneșeu să fiă domn al țerii noastre moldovenești, acela să nu clintească dania și întărirea noastră, ci să o întărească și să o confirmeze, de oare-ce noi am dat și am întărit aceste s. mănăstiri Putna pentru mântuirea sufletelor antecesorilor și părinților noștri și pentru sănătatea și mântuirea noastră și a copiilor noștri. Ear' cine va cuteză să strice aceste, acela să fiă blăstemat de Dumneșeu cel înalt, Mântuitoriul nostru Isus Christos și de Preacurata sa maică, de cei patru evangeliști, de cei 12 întâi apostoli, Petru și Pavel și de ceilalți apostoli, de cei 318 părinți din Nicea și de toți sântii, cari după poruncile lor au slujit lui Dumneșeu; acela să fiă asemenea cu blăstematul Iuda și Arie și să aibă parte cu acei Iudei, cari au strigat contra lui Isus Christos: sângele lui asupra noastră și asupra copiilor noștri! Și pentru mai mare încredințare și întărire a tuturor celor sus scrise am poruncit noi credinciosului nostru boer Teutul logofêtul, să scrie acestea și să atirne sigilul nostru la aceasta a noastră carte.

A scris în Suceava Toader Diac în anul 6998 (1490), Martie în 15».

Primul început de sat românesc a fost, după cum am șis mai sus, în Falcău. Terenul de acolo eră dejă pregătit de locuitorii daci. El eră priincios pentru aședare din punct de vedere de apărare, fiind locul ocolit giur împregiur de munți, îndosit și bine ascuns, așa dar' oarecum asigurat contra unei invasiuni, mai ales de la răsărit.

Aserțiunea, că prima descălecare românească a fost în Falcău se întărește și prin tradiția păstrată la oamenii

cei bătrâni din Straja, cari istorisesc și știu din moși-strămoși, că prima biserică cu țintirim a Străjenilor a fost în Falcău pe locul, care se chiamă și astăzi «pe țintirim». Locul acesta este astăzi proprietatea lui Miron Popescu și a Nataliei Cotos, născută Popescu a lui Ilie, gospodari din Straja.

Abia în secolul trecut s'a clădit o bisericuță de lemn așa-și în Straja pe locul țintirimului vechiu de astăzi. La aceasta bisericuță s'a adus iconostasul cel vechiu din Falcău.

După ce se învechi această bisericuță și fiind-că nu putea cuprinde pre toți creștinii, s'a clădit o altă biserică de lemn de molid, pe sesia parochială vis-à-vis de cea vechiă lângă păraul Ziminel. Aceasta biserică s'a strămutat apoi în anul 1884 la Rus-Plavalar. Pe locul, unde a stat s. masă se află împlântată în pământ o cruce masivă de fer. Aceasta cruce fusese mai înainte pe acoperământul bisericii din Falcău și al acelor două biserici din Straja. Locul, unde a fost biserica ultimă de lemn și unde sunt mai multe morminte de-ale foștilor păstori sufletești din loc, este încungiurat cu un grilaj de leațuri.

Un țintirim vechiu se fi fost «în bahnă» pe parcela, care astăzi este proprietatea lui Pavel Popescu. Înainte de 29 Aprilie 1786 se păstoria comuna Straja cu Sadăul de mai mulți preoți. În amintitul an însă, s'a sistemizat pentru comuna Straja cu Sadăul un paroch. Primul paroch sistemizat a fost preotul Vasile Mitriuc recte Mitric de origine din Crasna¹⁾, unde s'a strămutat el la anul 1798. Despre acest preot istorisește tradiția locală, că el ar fi eșit din minți după ce veduise.

În locul lui Mitriuc fu propus, ca paroch pentru vacanta parochiă, la 5 Septembrie 1798, unicul competent, nou chirotonitul preșbiter Stefan Ternoviețchi, originar din Oșechlib de peste Prut. El fu prezentat déjà la 8 Septembrie, acela-și an, ca paroch și apoi introdus.

¹⁾ După «Normalien der Bucowinaer gr.-or. Diöcese» tom. I., pag. 53, cărei lucrări i-i deneagă emisul consistorial din 19 Februarie (3 Martie) 1897 Nr. 1071 caracterul oficios, se fi fost în anul 1786 paroch în Straja un oare-care Vasile Buczak.

Condicele matricale pentru parochia Straja le-au introdus la anul 1802 déjà amintitul paroch Stefan Ter-noviețchi, carele a murit la 27 Aprilie 1830. Acesta a avut un vicar în persoana preotului Georgie Hacman de la anul 1812 până la 1817. Acestuia i-a urmat ca administrator parochial preotul Ioan Lemeni până la Aprilie 1831. De la acest răstimp s'a păstorit parochia Straja de administratorul parochial Vasile Bunceac. Acesta s'a născut la anul 1802 și eră fiul preotului Stefan Bunceac din Vicovul de sus, carele repăosă acolo la anul 1841. Vasile Bunceac a fost chirotonit în presbiter la 3 August 1819, așa-dară în etate de 17 ani, de episcopul Daniil Vla-chovici. De la 1819—1827 a fost amintitul păstor sufletesc cooperador în Șipiniț lângă socrul său preotul Lomicovschi, eară de la anul 1827—1831 administrator în Câmpulung. În Straja a fost preotul Vasile Bunceac activ până la 24 Noemvre 1846, când fu pus în disponibilitate. Maria, soția lui murí la 4 Aprilie 1839, eară el la 6 Decemvre 1847 și fu înmormântat lângă soția sa pe locul bisericei celei vechi. Acest păstor sufletesc a fost moșul după mamă al autorului acestei monografii.

De la anul 1846 a păstorit parochia Straja fostul paroch din Sipot Andrei Lipetchi, până la finea lunei lui Februarie 1859 când fu el desrădicat din păstoria sufletească și intră în clirul regular în mănăstirea Sucevița. Acesta murí pe cale spre Sucevița.

De la 6/18 Martie 1857 păstori parochia Straja ginerele parochului Lipetchi, fostul cooperador din Vicovul de sus Dimitrie Onciul, ca administrator pană la finea anului 1860, eară de la 1861 ca paroch până la 15/27 Februarie 1881, când trecu el ca paroch la în-vecinata comună Vicovul de sus.

Pe timpul păstorici parochului Dimitrie Onciul, și anume la 2 Ianuarie 1866, fu deslipită cotuna Sadău de la parochia Straja și decretată ca espositură parochială.

Tot pe timpul și prin înriurința parochului Onciul, s'a zidit în Straja o biserică frumoasă de peatră în stil gotic, care este înzestrată cu un iconostas eșit de sub penelul prea timpuriu reposatului pictor academic Epaminonda Bucevschi. Biserica a fost începută la anul 1867, terminată în anul

1870, sântită însă abia la 23 Octomvre (4 Noemvre) 1877. Actul sântirii l'a sêvêșit delegatul arhiepiscopesc, archimandritul archidieceșan, ulteriorul arhiepiscop și mitropolit Silvestru Morariu-Andrievici. Biserica aceasta a rămas 7 ani nesântită, pentru-că ȱidurile ei începură a se aședă și a crepă, deci eră pericol de dărîmare, ceea-ce însă, mulțumită ceriului, nu s'a întemplat.

La anul 1880 fu numit parochul din Straja Dimitrie Onciul protopresbiter districtual al tractului Vicovilor.

Din Februarie 1881 a administrat excurrento parochia Straja parochul din Putna Ioan Piotrovșchi până la 6/18 Septemvre 1881, când fu întrodus parochul din Sânt-Ilie Temistocle Vorobchievici.

Pe timpul păștoriei acestuia se zidî în anii 1884—1885 o casă parochială de cărămidă, eară la anul 1888 se acoperî biserica locală cu tinichea.

Parochul Vorobchievici părășî comuna Straja strămutându-se la parochia s. Dimitrie din Suceava la 30 Martie (11 Aprilie) 1896, când fu întrodus ca paroch Dimitrie Dan, fostul paroch din Lujeni.

Parochia Straja poșede două sigile, unul vechiu cu inscripția cirilică: «Pec(etea) bes(ericiei) chr(amului) întrăr(ii) în bes(erică) a maic(ei) prec(estei) din Straja». Acest sigil trebuie să fiă vechiu și probabil al bisericeii celei de pe ȱintirim, sau poate chiar al celei din Falcău, căci hramul bisericeii din sesia a fost «Nasterea Maicei Domnului». Sigilul al doilea este acomodat hramului present al bisericeii, represintă Adormirea Maicei Domnului și poartă inscripția modernă: «Parochiatul gr. or. din Straja».

În comuna Straja s'a deschis pentru prima oară o școală națională la 1 Septemvre 1860 sub priveghierea consistorului bucovinean, în casa gospodarului Aftanasie Chira.

Primul învățator la aceasta școală a fost de la activarea ei până la finea lui Iulie 1862 Nicolai Onciul în calitate de suplent. Acestuia i-a urmat Nicolae Bocance ca învățator definitiv până la finea lui Iunie 1869. La 3 Iulie 1869 s'a desființat școala națională și în locul ei s'a deschis o școală publică de o clasă, sub priveghierea

Statului, într'un edificiu de lemn pe locul școlii din prezent. La aceasta școală a funcționat deja amintitul Nicolae Bocance de la 1 Septembrie 1869 până la 6 Octombrie 1871. Lui îi urmează Grigorie Aurite în calitate provizorie și funcționează de la 21 Noiembrie 1871 până la finea lui August 1873. De la 19 Octombrie 1873 până la 31 August 1886 a condus această școală învățătorul Samuil Sosnovici, eară trecând el în pensie, îi urmează de la 2 Septembrie 1886 Nichifor Bocance în calitate provizorie. La 1889 devine el definitiv, eară la anul 1890, când se lărgi școala locală în una de două clase, i-se încredințară conducerea ei.

În anul 1890 fu orânduit pentru școala locală Nicolae Hurjui, ca învățător inferior, care a fost aici activ până la anul 1892. Acestuia i-a urmat în oficiu în aceeași calitate Vasile Beuca, eară lui îi urmează în anul 1893 d-șoara Ecaterina Vasilovici ca învățătoare auxiliară.

La anul 1894 eară-și fu lărgită școala locală din una de două clase în una de patru clase și fură numiți ca învățători auxiliari: d-șoara Magdalina Vasilovici și secretarul comunal din loc Alecsandru Dașchievici.

Cu începutul anului școlar 1896/7 fu permutată d-ra Magdalina Vasilovici la Vicovul de sus și Alecsandru Dașchievici fu desrădicat. În locul lor însă fură introduși frații Constantin și Elena Velehorschi, primul ca învățător provizor, eară a doua ca învățătoare auxiliară.

La școala locală s'a introdus, la inițiativa președintelui consiliului școlar local Dimitrie Dan, cu începutul anului școlar 1896/97 un învățământ practic din măsurit și strugărit, carele se conduce de învățătorul Constantin Velehorschi.

În comună se pot bine cunoaște rodirile cele binecuvântate ale școlii, căci mulți gospodari știu scrie și ceti. Generația cea tinăreă însă este mai-că întreagă instruită.

În timpul din urmă cercetează vre-o câți-va băieți din loc gimnaziul din Suceava, eară unul absolvează în anul acesta școala cantorală (dăscălia) din Cernăuți.

Din vara anului 1896 există în comuna Straja o societate de lectură sub numele «P a z a» cu 70 de membri.

Cabinetul ei poșede o bibliotecă de vre-o 50 de tomuri și broșuri primite în dar de la «Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina», Dr. Ioan Sbiera, profesor de universitate, Dr. George Popovici, deputat în camera imperială din Viena și parochul local Dimitrie Dan. Din foi se află în cabinet: «Deșteptarea» și «Patria».

CAPITOLUL II.

Situația comunei Straja.

Straja este un sat în districtul Rădăuțului din Bucovina. O comună Straja (Lagerdorf) se află în cottul Timișului în Ungaria. Numele comunei este slav și înseamnă în toate limbele slave = păzitor sau sentinelă.

Comuna are o întindere cam de 7 kilometri și se începe la răsărit cu kilometrul $5\frac{3}{4}$ și cu ferestrăul lui Preusser și se sfârșește la apus cu kilometrul $12\frac{1}{2}$ și cu numărul casei 362.

Deosebit sunt mai multe case românești — afară de multele bordeie pentru vite — în Falcău.

Înălțimea terenului comunei de pe șes variază între 507 *m* și 533 *m* peste suprafața mării, sunt însă în sat ridicături de o înălțime de 592 *m*. Terenul se ridică de la începutul satului din-spre răsărit (Vicov) de la 507 *m*, așa, că la capătul Străjei din-spre Falcău ajunge la 533 *m* eară pe partea meadă-noptală până la 592 *m* peste suprafața mării.

Suprafața teritorului comunei politice Straja dimpreună cu teritorul domnical este de 7459 hectare, din cari 2665 hectare sunt proprietatea comunei, eară 4794 hectare ale fondului religionar.

Comuna este situată pe un șes îngust de-a lungul râului Suceava între dealul Școrbura (996 *m*) și dealul lui Cotos (986 *m*) din-spre meadă și dealurile Cerbul (682 *m*) și Arșița sau Leordina din - spre apus și dealurile: Bucovul (1107 *m*), Plăiuțul (761 *m*), Mlaca (661 *m*) și Deluțu (514 *m*) din spre meadă-noapte. Spre apusul comunei este o îngustime de teren de vre-o 3 *km* pe unde curge apa Sucevei, care despărțește Falcăul de

Straja. Spre răsărit este comuna deschisă și șesul Străjei se împreună cu cel al Laurei. Prin mijlocul comunei duce o șosea districtuală, nu prea bine conservată, de la Vicovul de sus spre Cârlibaba, munții Carpaților. În prezent se lucrează la o cale ferată, care având joncțiune cu cea din Rădăuți va trece paralel cu malul drept al Sucevei prin poienile comunei. Stația se va construi pe locul dintre ferestrele de pe Boul și soba de ciment a lui Morbitzer vis-à-vis de locul de pe țărincă, unde în curând se va deschide târgul săptămânal de vite în Straja.

Comuna Straja se compune din cuturile: 1) Cutul de jos; 2) Bahna; 3) Baimacul; 4) Ziminelul; 5) Vatra satului; 6) Țărincă și 7) Cutul de sus și cotuna Falcăul.

Numere de case sunt în Straja, fără Falcău, 574, pentru cari case cu livezi cu tot se plătește un bir anual curat, fără de cheltueala comunală, de 1414 fl. 76 cr.

Comuna se percurge de riul Suceava și de păreele: 1) Păraul de la Fătăciuni, care isvorește de sus din dealul Fătăciuni (886 m) și se revarsă în riul Suceava lângă jităria. Jităria se numește locul acela din cauza, că înainte vreme erau acolo jitari, cari păziau poienile Falcăului; 2) Păraul Străjei, carele isvorește de sub dealul Poiana cerbului (682 m); 3) Păraul Leonticenilor, carele isvorește de sub dealul Arșița sau Leordina de lângă Leotinceni; 4) Zimineul, carele isvorește de sub dealul Bucov; 5) Grumezul, carele isvorește de sub dealul Plăiuț; 6) Baimacul, carele isvorește de sub dealul Arșicioara. Toate aceste păraie se revarsă în riul Suceava. 7) Păraul rên, carele isvorește de sub dealul Mlacă și se revarsă în păraul Laura de pe teritorul Vicovului.

Cotuna Falcău se percurge de păraele: 1) Falcăuțul, care isvorește de sub dealul Bucov și Petrușca (1145 m) și se revarsă în păraul Falcău; 2) Falcăul, carele isvorește de sub dealurile Demetrița (990 m) și Bucovul lui Goian și se revarsă la Poleucuța în păraul Tomnatic și 3) Tomnatecul, carele isvorește de sub dealul Tomnatic (1113 m) și se revarsă în riul Suceava.

Comuna Straja cu Falcăul se mărginește în-spre răsărit cu cotuna Laura a Vicovului de sus, în spre meadă-

di cu comunele Carlsberg și Putna, în spre meadă-noapte cu pădurea Laurei și în spre apus cu cotuna Frasin, care aparține la Sadău, atința comunei Seletin.

Hotarele comunei sunt marcate prin movile. Astfel de movile hotarnice se află: 1) o movilă în grădina lui Preusser; 2) o movilă în livada lui Costan Popescu a Mariei; 3) o movilă în șesul Laurei pe locul numit «la Șchi-poreasca»; 4) o movilă mai sus de cea amintită pe un deluț și anume pe locul lui Nicolai Știrban; 5) o movilă mai sus pe locul lui Toader Bodnar; 6) o movilă pe locul lui Vasile Bodnar; 7) o movilă pe locul lui George Cotos; 8) o movilă pe locul lui Pamfil Tomiac; 9) o movilă în pădure la «preluca cu movilă»; 10) o movilă în Arșiciora pe locul lui Toader Hasna. Toate aceste movile hotăresc teritoriul Străjei de cel al Laurei respective al Vicovului de sus; 11) 3 movile la Vucov ca hotar cu Coșciuia și Șipotul de pe Siret; 12) 3 movile pe Petrușca, în dealul lui Alecsi, ca hotar cu Vicovul de sus și Crasna; 13) 3 movile la Paltini în Bucovul lui Goian, ca hotar cu Crasna și Coșciuia; 14) 3 movile la Dumitriță în Bucovul lui Goian, ca hotar cu Coșciuia; 15) o movilă la Cușba, ca hotar cu Șipotul de pe Siret; 16) o movilă la Tomnatic (Poiana lungă), ca hotar cu Șipotul de pe Siret; 17) o movilă la Cornu, ca hotar cu Seletinul și Șipotul de pe Siret; 18) o movilă la Dosul cărmaciului (Ciurmărnar), ca hotar cu cotuna Frasin; 19) o movilă la Gura Ascunselului celui mic, ca hotar cu Sadău; 20) 3 movile la Stăuina în dealul lui Cotos, ca hotar cu Putna; 21) o movilă la Măgura vacii, ca hotar cu Putna; 22) o movilă la Pisc, ca hotar cu Putna și Rus-Moldovița; 23) 3 movile pe dealul Școrbura, ca hotar cu Putna și Carsberg.

Tradiția locală istorisește, că înainte vreme s'ă fi fost păraul Laurei hotar între Straja și Vicovul-de-sus.

Comuna Straja are câte-va bucăți de toloci prundoase și sterile ca-și dealul Arșița și o pădure comună măricică la un loc 1993 jugere și 288 stânjeni pătrați, sau 1147 hectare și 36 ari cu un venit anual curat de 333 fl. 49 cr.

În anul 1892 s'a năruit de sub Bucov vre-o 20 de jugere de deal cu pădure cu tot din pricina ploilor mari și repeși.

Pentru pădure plătește comuna un bir anual de 135 fl. și un ecivalent de 38 fl. la un loc 173 fl.

Pământul cel șes al comunei, adică cel al livezilor, este mai-că preste tot petros și plin de prundiș. Aceasta se esplică prin împregiurarea, că riul Suceava și-a avut — după mărturisirea tradiției poporale locale — albia sa prin locul, unde este situată astă-zi comuna și pentru-că riul când vine mare, ceea-ce se întemplă și se întemplă destul de des. eșia din albia sa, se reversă peste șesul întreg și-l umpleă de prundiș, care-l coboriă dimpreună cu bolovani, stâni și copaci din crepăturile munților.

Pământul cel din Bahnă și de sub Bucov este bahnos, cleios și galbén.

Dacă se toarnă gunoiu (tirlă, după terminul local), atunci devine productiv atât pământul cel petros, cât și cel cleios.

Dealurile, cari încungiură comuna și formează parte proprietatea fondului religionar, parte a comunei, sunt sau pleșuve sau acoperite cu brați, moliți, fagi, carpeni sau cu huciuri de aluniș și mestecăniș.

Foarte frumoasă este schimbarea colorilor de verde deschis a fagilor și verde închis a braților și moliților și represintă un tablou răpitor pentru locuitorii de la țeară.

Pe fênațele de pe dealuri crește un fên nu înalt, însă moale, des și foarte cu spor, pe care î-l mănâncă vitele foarte bine. Livezile cele mai multe sunt fênațe și numai jumătate din ele se ară și se samênă mai ales cu păpușoiu.

Aici trebuie să observ, că toate fênațele și livezile, atât din sat cât și de la Falcău, sunt îngrădite cu răzlogi. Garduri sunt atât de multe, că dacă s'ar întinde ele în lung, apoi celalalt capăt ar ajunge de sigur până la Nistru, de nu și mai departe.

Gospodarii din Straja au avut și țarine la șes și anume mai întâi la Balcăuți. Acolo aveau ei coșere, în cari se turnă toamna păpușoiu cei desfăcați. Coșerele se păziau de jitari însurați, cari înmulțindu-se au luat toate țarinele în stăpânirea lor, iar vechii lor stăpâni au căpătat

alte țarine în Durnești (Hadikfalva) în «Saha»! Acolo aveă și parochia o parcelă cam de o falciă. Gospodarii însă au vëndut cu încetul aceste țarine, fiind-că lucrarea lor le eră peste mână din cauza depărtării și pentru-că ungerii le făceau multă stricăciune. Astă-ți mai au vre-o 20 gospodari țarine pe teritorul Frătăuțului nou.

Din cauza, că în comună lipsesc țarinele, de aceea nici nu se îndatinează a face sântirea câmpului, ca pe la șes.

Atât dealul Școrbura, proprietatea fondului religio-nar, cât și dealul Arșița, proprietatea comunei, conține petri văroase din cari s'ar puté fabricá ciment.

Din dealul Școrbura s'a exploatat aceste petri de la anul 1870—1895 de un german din Moravia Franz Morbitzer, i. r. conducător de clădiri în disponibilitate. Acesta a făcut o invenția de niște sobe, anume și-a ars din aceste petri un ciment de prima calitate pentru care și-a luat un patent și un privilegiu. Pentru cimentul fabricat de densusul a fost el decorat de Majestatea Sa Impē-ratul cu crucea de aur cu coroană pentru merite.

Petrile de acest soi, aflătoare în abundență și pe teritorul comunei, încă n'au fost exploatate, de-și în câte-va rënduri niște antreprenori cercară să iee în arëndă dealul Arșița în scopul exploatării petrilor văroase și fabricării de ciment. Toate pertractările însă nu duseră la nici un rezultat.

Din cauza, că în comuna Straja șesul Sucevei în-cepe a se lărgi, trage pe șesul comunei vara și earna, mai ales demineata până la oarele 8 și seara, un curent atât de puternic, încât el sboară roua, ba chiar și bruma.

Alătura cu cuptoarele fabriciei de ciment se află, lângă dealul și păraul Boul, așa numit, pentru-că acolo aveă direcția hergheliilor de stat din Rădăuți un grajd cu boi, un ferestrău de scânduri. Acest ferestrău se pune în mișcare cu apa păraului Boul și din riul Sucevei.

În Falcău lucrează alt ferestrău mai mare și cu va-por. Aceste ferestree sunt proprietatea unei societăți ger-man pe acții din Viena care exploatează pădurile fon-dului religio-nar. În aceste ferestree lucrează ziua și noaptea

o mulțime de oameni, mai ales străini, germâni, italieni, ruși din Cuturi în Galiția și puțini români din Straja. La aceste fabrici capătă pe zi un lucrător harnic 1 fl. 30 cr. și făină de mămligă, care împregiurare esplică, că în comună lucrătorii sunt foarte scumpi.

Cotunul Falcău este situat într'o depărtare de $2\frac{1}{2}$ kilometri de comuna Straja pe riul Sucevei în sus. Șoseaua sau «carău», care duce de la Straja spre Falcău, este tăiată din coastele dealurilor și construită de-a-lungul albiei Sucevei imediat pe rîpa stînga a riului. Terenul este aici romantic-sălbatic. Copaci urieși cresc pe stînci colosale în pripor și călătorul vede toate rădăcinele gigantilor brași și fagi. Nu odată privind la ei cum stau ei aplecați peste șoseă, te cuprinde un fior rece, căci crezi că la moment vor să se restoarne peste tine și să te turtească. Tot la câți-va pași întâlnești câte un păraoș, câte-va linguri de apă, care se rostogolește la vale cu sgomot mare printre păriți urieși de peatră îmbrăcați în haină verde de mușchi deși. Păraoșul tot curge ne încetat și cu multă grabă în prăpăstioasa-i cale spre a se perde în limpedile valuri ale Sucevei.

Eșind din Straja spre Falcău întâlnește călătorul, pe un tăpșan în partea dreaptă a șoselei la chilometrul 12.5, un monument de peatră în formă de piramidă. El a fost ridicat aici de fostul forestier al pădurilor fondului religionar din Straja Popiel, întru amintirea iubileului căsătoriei de 25 ani (24 Aprilie 1879) a preabunului și marinosului nostru împărat Fracisc Iosif I. cu preagrațioasa împărăteasă Elisaveta. Monumentul este inzestrat cu o înscricțiă cu litere de aur în limba germăna și a fost sântit de fostul paroch local și protopresbiter districtual Dimitrie Onciul.

Un asemenea monument în formă de piramidă, însă mai înalt de cât cel amintit, s'a ridicat tot din acel incident de Franz Morbitzer în grădina fostei fabrici de ciment de la capătul satului din-spre Vicov. Astă-zi acest loc, carele mai înainte a fost al fondului religionar, apoi se vîndu lui Franz Morbitzer, a trecut prin cumpărare la mezat, dimpreună cu toate edificiile, în present desolate și

cu ferestrăul de alătura, în proprietatea lui Peter Preisser. Locul, unde stă astă-zi ferestrăul amintit, a aparținut la comuna Vicovul de sus, însă cumpărându-l Morbitzer și rēdicând alătura fabrica de ciment, l-a trecut în cărțile tabulare ale comunei Straja. Ferestrăul de pe locul amintit este mic, taie și el scânduri și dulapi și se mișcă cu puterea unui arm din apa Sucevei.

În partea de meadă-noapte a Falcăului, pe părăul Ciomârnar sau Tomnatic în sus, a fost înființat niște unguri la anul 1845 o coloniă sub numele «Tomnatic-Ciomârnar». Acolo rēdicară ei, pe locurile fondului religiosar, 31 de case. Colonia a esistat până la anul 1866, când se desfacu și imprăștia. Prin acești 21 de ani, cât a esistat aceasta coloniă, a vornicit asupra ei gospodarul din Straja Toader Cărciu al lui Costan. Ungurii coloniști se ocupau mai ales cu facerea de cărbuni de lemn și, oprindu-li-se lemnul trebuincios spre acest scop, ei i-și vëndură locurile Străjenilor și se duseră înapoi unii la Andreas- și Hadikfalva, de unde veniră, alții la Ungaria.

În comuna Straja sunt două mori de măcinat. Una este situată la capētul satului din-spre Vicov, alătura cu proprietatea lui Preisser, fosta fabrică de ciment. Aceasta moară este proprietatea fondului religiosar, are trei petri și se ține în arēndă de un Germân din Arbore.

A doua moară cu două petri este situată nu departe de școala locală pe locul reposatului gospodar George Pleșca. Ea este proprietatea alor doi Evrei din loc și se ține în arēndă de fratele arēndașului morii dejă amintite. În timpul din urmă i-s'a alipit și o piuă de sumane.

În anul curent au deschis proprietarii acestei mori și o fabrică de sumane în care se toarce lâna cu 36 fuse și se țese tot cu mașina. Lucrul eșit din aceasta mașină este mult inferior celui eșit din degetele și stativele gospodinelor. Și în Falcău este e moară cu 2 petri pe părăul Falcăuți în fața ferestrăului de acolo. Proprietarul ei este un Germân din Frătăuțul vechiu, care a posedat tot pe părăul Falcău, însă mai în sus, o piuă de sumane cu 2 gavane, care astă-zi nu mai esistă.

La mijlocul dealului Arșița sau Leordina este un isvor de sărătură (slatină), care conține un procent foarte mic de sare. Locuitorii o scot de două ori pe săptămână în fideleșe și berbințe și stropesc cu ea pășunea vitelor.

Până la anul 1884 a fost la poalele Leordinei — cam un kilometru mai jos de cel prezent — un isvor de sărătură. Slatina lui se fi fost bună și pentru fertură, autoritățile finanțelor însă astupără isvorul.

Pe păraul Baimac a fost de la anul 1860—1893 un maidan sau o fabrică de potașă, care se făcea din cenușa copacilor arși.

Drumul în vechime nu era ca astăzi pe șes, ci pe coastele dealurilor și prin bahnă.

Tradiția populară locală istorisește, că în vechime s'a făcut un drum deschis, tăindu-se pădurea la capătul satului din sus, lângă locul, unde este o îngustime de teren naturală lângă păraele de la Fătăciuni și Ciolotei. La vreme de nevoie și anume pe timpul invasiunii dușmanilor, se închidea drumul cu pădure tăiată. Acolo era îngropat în pământ un stâlp înalt, învelit până în vârf cu paie și rășină. Lângă acel stâlp ședea straja și noapte. Aceasta dacă vedea că se apropie vre-un dușman, da foc paielor dimpregiurul stâlpului, care aprinzând rășina ardea cu o pară înaltă timp îndelungat. Acest foc, carele se vedea destul de departe, era pentru locuitorii Străjii semnul, că se apropia din acea parte vre-un dușman. Atunci bărbații trebuiau să apuce de grabă armele și să stea în potruva oardelor barbare, cari năvăliau peste ei ardând, pustiind și omorînd, ear' femeile, copiii și neputincioșii bătrâni s'o apuce pe cunoscutele potece în apropiatii munți și se se ascundă.

Conform cu aceasta tradiția este construit sigilul comunal de astăzi. El reprezintă o poartă deschisă și trei ciuhe înalte. Sigilul cel mai vechiu însă, carele s'a perdut și a cărui întipărire se poate vedea în scrisori vechi comunale, reprezintă pe un plan doi urși sau doi mistreți cu inscripția «Strascha».

Astfel de stâlpi de pază sau ciuhe, erau mai multe. O ciuhă se află în mijlocul satului pe Țărinică, alta la

= C 2010 3748 =

~~54803~~

capătul satului spre Vicovul de sus și alta pe dealul Gru-
iul porcului. Acest deal (gruiu, gruiet = deal) se numește
al porcului, pentru-că oare-când s'a ucis aici un porc sël-
batic. — Lângă fiă-care stêlp de pază erá și o toacă de
lemn, în care se bătea spre a alarmá satul la apropierea
vre-unui dușman.

La cas de pericol și mai ales noaptea se trăgeau
clopotele, ceea-ce semnalá apropierea dușmanilor.

După cum se vede erá teritorul comunei Straja un
punct de o însemnătate mare strategică, căci pe aici puteau
să se coboare din munți oare-cari inimici la șes, iar' alții
puteau să pătrundă pe aici în munți și apoi în Ardeal
și Ungaria.

Fiind aici postate sentinele continue, este ușor de
înțeles, că aceasta împregiurare a contribuit, ca comuna
să primească numele: *S t r a j a*.

Tradiția locală ne istorisește, că pe acele timpuri de
grea urgiă erau fereștile caselor provădute cu ochiuri din
beșici de vită și oaiă. Frica de dușmani, cari foarte des
visitau pe bieții Români, de-și nu erau poftiți și prădau
vite, oameni și averi, erá atât de mare, încât carnea se
legá cu o ață și așa legată se puneá în oală la fert. Gos-
podina însă se puneá, pe timpul fertului mâncării, cu ure-
chia la pământ și ascultá ori de nu se aude din vre-o
parte vre-un vuet sau tropot pe pământ. Dacă auđiá ceva
apucá pe loc carnea de ață, o scoteá din oală, i-și luá
copiii și fugiá — lăsând casa pustiá — cât puteá în pă-
duri și munți, unde stá ascunsă până ce se retrăgeá duș-
manul de bună voiă, trecând mai departe, sau de nevoieá,
alungat fiind de sătenii înarmați.

Atunci aveá fiă-care sătean pentru apărare puști, ca-
rabine, pistoale mari cu mánunchiurile ferecate cu aramă
sau și cu argint, iatagane și un fel de furculițe. Iata-
ganul și furculița se purtau amëndoué într'o teacă la
brâu. Incă și astă-đi se mai află astfel de arme pe
la o seamă de gospodari, cari le-au moștenit de la moși-
strămoși.

Românii din loc i-și aduc aminte, că moșii, ba chiar
părinții unora, au dus birul la Iași. Despre vornicul din

Straja, Toader Buzan, poreclit Bulgarul, se istorisește, că pe când ducea el la Iași birul, eră îndată primit la viziteriă, unde i-se luă birul în seamă. Ceilalți vornici din împregiurimea Străjei însă, așteptau cu săptemânile până ce erau chemați. Causa acestei preferări eră, că Buzan ducea stăpânilor, adecă p'ceptorilor de acolo, de odată cu birul și câte o căprioară impușcată prin împregiurimea Străjei. Vornicii despre cari î-și pot aduce oamenii din loc aminte, că au dus birul la Iași sunt: Toader Buzan, Ignatie Juravle, Vasile Pădure al lui Luca și Simion Popescu.

Înainte vreme nu se sēmēnă prin aceste locuri păpușoiu, ci numai pâne albă (grău), ear' pentru mămăligă se aduceă mălaiu mărunțel din țeară. Hrana locuitorilor constă pe atunci mai mult din cărnuri de vite domestice și sēlbatice.

De pluguri nu se știă pe atunci nimic, ear' liveșile se sēpau cu hîrlețul.

Mori nu erau, de aceea aveă fiă-care casă o rișniță de mână.

Tradiția locală istorisește, că pe teritorul comunei Straja s'ar află în multe locuri comori. Așa se dīce, că în dealul «Gruicul porcului» s'ar află o pivniță plină cu bani, pe locul unde au fost înainte vreme 3 mesteceni.

O comoară sē se aflē în livada lui George Chira spre meadă-noapte de casă, lângă părăul Baimac. În acest loc a vēdūt femeia numitului sătean cum ardeau banii, a spus despre aceasta la oameni, cari au început a săpă pe locul arētat. Dară luându-i-se femeii graiul, oamenii au încetat cu săpatul, ear' femeia numai foarte cu încetul s'a însănētoșat.

În Ascuncel sē fi aflat un Italian, pe părēul cu acela-și nume, sub o lespede o comoară și rēdicându o, a părăsit aceste locuri.

Nicolai Cotos Crăciun a aflat în livada sa, pe când ară, o bombă de tun de peatră de cremine în mărimea unui ou de gâscă, care o păstră, credēnd, că este bine a avē un astfel de ou în casă. Tot el sē fi găsit în livada sa o comoară de ruble și galbeni.

Tot așa se istorisește, că o comoară s'ar află ascunsă într'o prăpastiă a dealului Școrbură. Despre existența acestei comori, se dice, că ar fi primit știre reșosatul cantor bisericesc Ioan Pitei și gospodarul Ioan Cotos al lui George, mergând ei înainte de vre-o 40 de ani la Moldova după boi. Acolo se se fi întâlnit ei într'un sat cu un orb bătrân cam de 80 de ani. Acesta aușind, că numiții sunt de loc din Straja, se le fi spus, că el și încă cu alți vre-o 40 flăcăi au depus în stâncile Școrburei o comoară pe când erau urmăriți de poterași. Orbul se le fi spus, că dacă ar află ei acea comoară, aceasta ar fi de ajuns ca din ea se trăească întreg satul ușor și fără de grijă.

Pe stâncile Școrburei și în Ascuns se se afle oarecari inscripții.

În Straja a fost spênzurat hoțul «Pintea», după cum istorisește tradiția locală, pe dâmbul de dinapoia cărșmei celei mari a fondului religionar.

În pădurile fondului, cât și în cea a comunei se află: brași, moliși, fagi, paltini, arșari, catrafoi, ulmi, tisă (mai rar), mesteceni, arini, aluni, pădureți, peri, cireși vișini, soci și lose. Pădurile sunt mai departe pline de: fragi, afine, căpșune, smeură, mure, rîșcovi, bureți ș. a.

Din sêlbătēcimi sunt următoarele feluri: urși (rar), lupi, vulpi, veverițe, epuri de munte, cerbi, căpriori, jderi, dihori, râși, mâte sêlbatice, helgi. Din sburătoare următoarele: cocoși sêlbatici, păturmichi, cucii, mierle, sturzi, ochiul bouului, buhe, uli de găini, vulturi ș. a.

Pe șes se vêd primăvara și cocostîrci, în sat însă nu-și fac ei cuiburi, din cauza, că toate casele și celelalte acareturi de lângă ele sunt acoperite cu dranițe.

Prin sat se află mulțime de rîndunele, care î-și fac cuiburile în podurile caselor și-s atât de domesticite, că întră și ies prin tinda casei. Sunt și mulți lăstuni. Aceștia î-și fac cuiburile sub streșinele caselor. Cuiburile lor însă se strică, căci dacă s'ar lăsă în pace, atunci în respectiva casă s'ar face ploșnițe. Și o mulțime de vrăbii trăiesc prin sat hrânindu-se din felurite insecte, omide, muște ș. a.

La câmp și prin livezi se află codobature, presuri pițigoii, botgroși, sgaite, preprelițe, țarci, corbi, cioare ș. a. Vănatul de pe teritoriul comunei se ține în arândă de străini.

În apele Sucevei se găsesc vidre, eară în pârăul Falcău păstrăvi. În amândouă apele se află: lipeni, cleni, mreie, porșori, grindele, chișcari, sau svêrlugi și pitici.

Prin pârăele satului și mai ales în Baimac și'n Pârăul rău se află raci și lipitori.

Dintre tărăitoare se află prin păduri și poieni: șerpi roșii și cu pěr, șopirle, năpârcai, salamizdre ș. a.

CAPITOLUL III.

Originea și caracterul poporului.

Tradiția poporală locală ne spune, că prima familia, care s'a așezat pe teritoriul Străjei, s'ă fi fost cea a Buzănenilor. Mirare însă, că aceasta familia nu se înmulțește.

Famiile: Chira și Cărciu s'au coborât încoace din Borșa (Maramureș).

Familia Tomiac a venit din Suliță sau Moldova.

Mult numeroasa familia Popescu s'ă fi venit de peste Prut.

Jurăvlenii s'ă fi venit încoace din Galiția, eară Pașailenii din Răstoace.

Paduchenii, ȃice, că se trag de la un oare care Luca Boca Pădure din Dărăbani în România. Venind aceștia încoace și așezându-se aici au trebuit urmașii lui s'ă vină în contact cu amplexiații germăni de la hergheliile statului. Aceștia, neputând pronunța litera „r“ cea ce germănilor li se întâmplă adese, i-a strigat „Paduchie“ și acest nume li-a rămas tuturora până'n ziua de astă-ȃi și numai unul din urmașii acestora l'a schimbat în „Dumitrescu“.

Poporul băștinaș din Sraja este prisne românesc cu toate că în comună trăiesc încă vre-o 20 familii de Evrei, 10 de Nemți și 3 de Țigani.

Românii și Țiganiii mărturisesc confesiunea ortodoxă-orientală și numără 610 familii cu 2902 suflete, dintre cari 1512 sunt de gen masculin eară 1390 de gen feminin. În anul 1786 se fi fost în Straja 85 familii ¹⁾.

Familiile române poartă numele următoare: Popescu, Juravle, Cotos, Cărciu, Pêtrucean, Păduchie, aceste sunt cele mai numeroase, apoi: Alexaudriuc, Andrieș, Băimăceanu, Balan, Bănileanu, Barbier, Bein, Bermeziuc, Bogdaniuc, Bocance, Bres, Buba, Bunciac, Buraciuc, Burla, Buta, Bodnar, Buzan, Calance, Cantemir, Chira, Coca, Comarița, Coler, Cozule, Crăsneanu, Crețan, Cuibuș, Cuciurean, Dan, Diaconiuc, Dașchevici, Dumitrescu, Frunțaș, Gavrilciuc, Hanțar, Hasna, Laho, Ilaș-Rusu, Lucaș, Mironescu, Mleşnița, Morar, Pasailă, Pintescu, Pintiuc, Pitic, Pitei, Pleșca, Sauciuc, Stoler, Șoflău, Șchipor, Știrban, Tarnoviețchi, Tomiac, Țiganiuc, Ursaciuc, Ursuleanu, Vasilovici, Velehorschi, Vilcinschi.

Țiganiii poartă numele: Mețcan, Perdeica și Porșuga și sunt toți ferari și musicanți. — Nemții din Straja și Falcău sunt parte romano-catolici, parte evanghelici și se ocupă cu ciobotăria, ferăria și lucrul la ferestree. Atât bărbații, cât și femeile române sunt de-o statură înaltă, bine făcuți și vênjoși. Espresiunea fețelor, cari te captivă, este plină de blândete. Coloarea fețelor proporționate și a lungului și desului păr, este cam de regulă brună, sunt însă și fețe bălaie. Frunțile sunt late și inteligente, nasul, gura și urechile proporționate, ochii negri dar' și albaștri.

Limbagiul Străjenilor posedă un accent moale, dulce și duios, carele te încântă. Limba este cât se poate de curată de barbarisme, de-și în ea află un cunoscător de limbele slave și elemente din limbele slave.

Străjenii îndatinează a muiă cuvintele și a le indulci. Așa dic ei în loc de bine = bgine, în loc de cheiă = ceiă, în loc de vin = jîn în loc de fierbe = șerbe ș. a. Dar' și prescurtările sunt usitate precum: „priveă” în loc de privească, „prășeă” în loc de prășească ș. a. Și diminutivele sunt îndatinate ca: tatuță, mamuță, tatucuță

¹⁾ Normalien, l. c. —

= moș, mamucută = bunică. Apoi mai au ei unele cuvinte, cari se află rar pe alocurea precum : peciună = oaiă. Când plouă mult, dic, că afară este vreme grasă. În loc de vorbă dic „horbă“.

Dară se pot constată și casuri de rotacism în limba poporului din loc, aceasta însă numai în bocetele morților d. e. Petruca-ri, mămuța-ri etc.

Poporul este blând, ascultător și supus. El ține mult la buna cuviință și-l înferează pe unul, carele greșeste contra bunei cuviințe, cu numirea de „mocan“. Dară el poșede și un fond de sarcasme, precum se poate cunoaște din chiotele și strigătele, cari urmează.

Casuri de crime ca d. e. ucideri, omoruri, prădări, jurământ strîmb ș. a. nu se pomenesc în comună.

Poporul local ține mult la autoritățile imperiale și tot așa, ba poate chiar mai mult la păstorul său sufletesc, în care are el încredere nemărginită. În ori-și-care afacere, fiă ea foarte importantă sau numai bagatelă, merge el la preutul de se consultă, încredințat, că acesta î-i va da sfatul cel mai bun și priincios.

Românul din loc ține atât de mult la onoarea sa, încât nu merge la cerșit nici-când de ar fi și sêrac, lipit pământului. El mai bine rabdă foame sau merge și iă pe lucru decât să cerșească. De aceea din comună nici nu se vede vre un cerșitor, ci numai țigani de pe la Vîcov, Putna și Voitînel.

În timpul din urmă vițiul alcoolismului și al desfrînării perde în comună tot terenul.

În cele religioase este Românul din Straja tolerant față cu cei de altă lege și cu necreștinii. Biserica o cercetează el destul de bine, după împregiurările traiului său de aici, însă nu este prea bigot, dar sincer. Femeile și fetele îngenunchează pe timpul cetirei s. evanghelii, dintre bărbați însă numai aceia, pe ale căror capete se cetește evangelia. La încungiurarea cu ss. daruri însă nu este obicei a îngenunchia. Poporul din loc cinstește mult pre maica Domnului.

Tineretul î-și petrece Dumineca și sêrbătorile jucând : hora, arcanul, moldoveneasca, fudula, oropița, ruseasca,

nemțeasca ș. a. pe un petec de sesii lângă casa preotului, care i-s'a pus la dispoziția spre acest scop de parochul present. Aici î-l înveselește sunetul vioarei și cobzei mănuate de muzicanți săteni români sau și țigani.

Înainte vreme se cântă la joc din fluer și cimpoi, cari instrumente acum au eșit din modă.

Aproape toți bărbații știu să țină din fluer, unii și din vioară și să trîmbițeze din bucium și trîmbiță. Din trîmbiță știu trîmbiță chiar și unele femei. Deci nu-i mirare, că auzi, nu odată în serile senine ținând o doină plină de jale și dor din fluer sau trîmbițând așa din lunga trîmbiță de tinichea albă, care eră înainte de lemn, că resună dealurile și clocotesc văile.

Românul din Straja asetat la oaste, și el este de regulă luat fiind bine făcut și sănătos, devine oștean bun și învață curînd esercițiul militar — la cas de răsboi, este viteaz și cel dintâi în luptă — însă el tinjește de nostalgiă, căci în oraș i-i lipsesc lui munții, oițele și vituțele. De aceea face el ce face, ca să nu fiă asetat. Unii i-și ciuntesc sau li se ciunțește spre acest scop un deget de la mîna dreapta, care faptă se condamnă de sine.

În fine este de observat, că la poporul local este înrădăcinată datina, că oameni cu avere însă fără copii să testeze averea lor altora, cari apoi au obligamentul să-și țină și să-și petreacă după moarte, ceea-ce une-ori nu se prea ține, din care cauză se nasc procese îndelungate și supărăcioase. Aceste testări se fac câte odată și străinilor, ceea-ce este de condamnat din punct de vedere național-economic.

CAPITOLUL IV.

Locuința poporului.

Casele Românilor din Straja sunt de regulă îndreptate cu fața spre meadă-și. Ele nu sunt clădite nici odată imediat lângă drum, ci la o depărtare oare-care de el.

Locul menit pentru clădirea unei case se mai ridică prin aducerea de mult pământ.

Toate casele românești din localitate sunt făcute din lemn de brad sau molid și numai una este de cărămidă. Casele se alcătuesc din bârne cioplite, cari se încheiă la cornuri în «zîmți» sau «chiutori». — Casele nouă nu se ung pe din afară câți-va ani, doară numai în giurul fereștilor, ca lemnul să se usuce bine. Tălpile se așează pe o temelă alcătuită din petri și lut. Sântirea temeliei casei nu se obicinuește.

Acoperemântul este oblu și se drănițește ori învilit, ori cornurile se încheie în «străji».

Peste corțile casei numite «cununi» sau «coștoroabe» se așează grindeile cam un metru departe una de alta. În cunună se încheie căpriorii, cari se prind cu leături. Capetele căpriorilor spânzură de un metru peste cunună în jos, care împregiurare contribue, că streșinele sunt largi. Dranița se prinde de leături cu cuie de fer sau și de tisă.

În partea despre meadă-đi a acoperișului se fac una, două sau trei ferestruice numite «hulpi», pe cari iese fumul din pod afară. Este obicei, că se pun pe coama acoperișului două sau trei cruci de lemn, ale căror capete sunt înzestrate cu cuie de fer.

Fiă-care casă constă de regulă din două odăi, cari se despărțesc prin o tindă spațioasă.

Ușile casei sunt cam de 2 metri înalte și 1 metru late și se închid cu zăvoare de lemn sau cu cleanțe de fer făcute de ferari. Dacă au ușile zăvoare, atunci se închid cu o cheiă de lemn; dacă au cleanțe, atunci este provădit ușorul și ușa cu câte o verigă de fer, cari apoi se prind la nu loc cu lacata și se încuie.

Odaia din-spre răsărit este mai mare și este casa mare sau de primire, în care nu se șede și se ține totdeauna foarte curată. Ea are două ferești nu tocmai mari cam în formă cvadrată cu câte patru ochiuri, unele ferești au și câte șese ochiuri mai mici, și una de aceeași mărime în-spre răsărit.

La unele case fereștile se închid noaptea pe din lăuntru cu obloane de lemn. Pe aceste obloane se află zăgrăviți cai, vânători sau chipuri de Români. Spre a fi

scutit de oaspeți nedoriti, cari intră prin casele oamenilor mai ales noaptea și nu pe ușă, ci cu predilecțiune pe fereastă, se provéd fereștile cu gratii ascuțite de fer, cari se fac dintr'o șină de fer așa, că se despică o parte de șină în două locuri de sus și se încovoae în jos, formând câte un semicerc ascuțit, ear' de altă parte se despică șina în două locuri eară-și în două semicercuri însă de jos în sus.

Casa mică este odaia în care locuște întreaga familiă vara și iarna, în care se coace și se ferbe. Ea este mai mică decât cealaltă odaia și are de regulă numai o fereastă (unele și 2 ferești) în-spre meadă-đi, dară sunt mulți gospodari, cari i-și fac casa mică tot așa ca și cea mare.

O seamă de case au un cerdac de lemn în față, altele și în partea spre răsărit și apus. Dacă casa n'are cerdac, apoi duce giur-împregiur o prispă. Pe prispa din fața casei se află o lăiță lată aședată pe chiotorile tălpilor casei.

Sub streșina din fața casei se află, cam deasupra lăiței și a fereștilor, atêrnată de gânjuri, o prăjină lungă de brad, pe care se scot, în ڃile senine și cu soare, albiturile și scorturile la svântat sau se usucă albiturile pe vreme ploioasă.

Pămêntul din amêndouê odăile și din tindă este bine bătucit și apoi uns cu lut amestecat cu baligă de vită și funingine. Unele case posed pe jos podele de scânduri giluite.

Spre a bătuci pămêntul din o casă nouă, se face clacă. Se adună adecă la acea casă feciori și fete în ڃile de Dumineci și sêrbători și joacă în ea la sunetul vioarei și cobzei și așa bătucesc pămêntul. Musica o plătește proprietarul casei. Unii bătucesc pămêntul din casele nouê cu maiul.

La o seamă de case tinđile sunt cimentate și provêdute cu flori roșii făcute în ciment.

Păreții caselor nouê se vergilează pe din lăuntru și pe din afară cu lețurile bătute de părete pieđiș cu cuiê, mai rar se provéd cu purici de lemn, apoi se lipesc cu lut și în urmă se văruesc numai în alb. Giur-împregiurul casei se trage un brâu negru cu humă. Păreții din afară se înfrumsează pe deasupra fereștilor și ușei cu cruci legate din busuioc, cari se atêrnă de cuiê bătute în păreți

Din tindă, trecând pragul cel înalt de la ușa din mâna dreaptă, se intră în casa mare sau salonul țeranelui. Aici se află în mâna stângă chiar lângă ușa vatra, hornul și dinapoia lui de-a-pururea caldul cuptor. Acest din urmă ajunge de regulă până la păretele meadă-noptal al odăii. Când se face cuptorul, se pune în el un ac sau un cap de rață, sau de găscă, sau de cucoș, sau de cărlan sau un corn de căprioară sau alt asemenea lucru, ca să nu moară cine-va din casnici, căci se crede, că dacă se clădește o casă nouă sau i-se adauge ceva, unul din casnici trebuie să moră.

Câte-odată se aude un tic-tac din păretele casei și se crede că acesta îl pricinuește șerpele casei. Fia-care casă se aibă șerpele său, pe care nu este bine a-l ucide, căci la din contra ar muri vre-unul din casnici sau s'ar întâmplă o pierdere în vite.

În cuptor se coace pânea, ear' pe vatra hornului se ferb bucatele. Intre horn și părete este o cotruță, unde se ține culișerul, un băț cu care se mestecă mămliga. Hornul este provădit giur-împregiur cu un chimineț = briu pe care se pun de regulă chibriturile.

O seamă de case au în casa mare, în locul cuptorului și hornului, o sobă mare ruscască.

De vatră și cuptor sunt alăturate laițe, numite «vetre», pe cari se culcă cei din casă. Vetrele sunt din aceasta cauză totdeauna așternute cu laicere de lână.

De-a-lungul păretelui meadă-noptal, între păretele din-spre răsărit și între cuptor, se află un divan sau pat înalt de lemn de brad așternut cu laicere de lână.

Vara se acopăr oamenii cu laicere, cu cergi de lână sau și cu sumane vechi, iarna pe de-asupra celor amintite cu cojoace și o seamă cu pisle de lână.

La capătul divanului din-spre răsărit se află lada de zestre a gospodinei. Lada este de lemn de brad și zugrăvită cu flori intensive. Ea este plină de pânzături și de asupra ei se așează perinele, umplute cu pene de găscă sau mai rar, de găină. O seamă umplu perinele cu puf din papură sau cu miță de cărlan fășăluite în fășălăi.

De-a-lungul păretelui meadă-noptal și de-asupra patului se află o scândură numită «grindă» pe care sunt așternute de-a-lungul laicerele, țolurile și scorturile. De-asupra lor sunt arangeate în rând restul perinelor gospodinei. Perinele au fețe albe înzestrate cu horbote sau rețele lucrate de mâna gospodinei. Sub toate cele induse de pe grindă, se întinde de-alungul scoarța cea mai frumoasă astfel desvălită, că lățimea ei spânzură în jos și decorează minunat de frumos păretele meadă-noptal fără a fi lipită de el.

Mai-că în fiă-care casă se află aninată pe vre-un părete una sau și mai multe puști și pistoale. Pistoalele sunt din vechime, grele și mari.

De la fereasta din-spre răsărit până la păretele meadă-noptal se află înțepenită în drăgarul casei o coardă.

Pe aceasta coardă se așează hainele casnicilor precum: sumanele, cojoacele, peptarele, mantalele, pregitoarele (catrințele), brinele ș. a.

Pe păreții de la fereasta din-spre răsărit și până la a doua fereastă din-spre meadă-noapte se află atârinate icoanele. Ele se pun pieziș așa, că se opresc de pod cu cuie, ear' de părete cu o chingă de lemn și stau plecate spre casă.

Unii au icoane frumoase zugrăvite după ritul ortodox pe lemn, pânză sau sticlă, o seamă de cele tipărite pe hârtia cu cadre aurite, cei mulți însă posed icoane executate după ritul latin cu inscripții germâne, rutene, polone ba chiar și maghiare.

Pe după icoane se află smocuri de busuioc și văzdoage. În josul icoanelor se află atârinate pe cuiele din păreți cruci de busuioc, tulpane colorate, ștergare, talgere, ulcele, ulcioare, cușme, peptare, mănuși șcl.

Unii au în casele lor și orare de părete, alții cele numite «Wecker». Aceste din urmă sunt aședate în niște cutii de lemn, cari se află pe păretele cel din-spre răsărit între ferești. Tot acolo se află atârnată, în unele case, și câte o oglindă mică.

Pe un cui de sub icoane, sau între dinsele, se află aninat cu o ață un șipușor cu aghiazmă. Ața este legată de grumazul șipușorului și apoi atârnată de cui.

De la pat se întinde de-a-lungul păretelui din-spre răsărit până la ungherul răsăritean al casei, o laiță lată, ear' de-acolo alta, de-a-lungul păretelui meadă-đial. Laițele sunt acoperite de regulă cu laicere de lână sure, lucrate la piuă ori țesute în cvadrate mici sure și negre, verđi-negre, sau și sure și negre-galbine, cari se numesc «pănure». Tot cu astfel de laicere sunt îmbrăcați păreții de-a-lungul laițelor.

De-a-lungul laiței din-spre meadă-đi stă în fața casei lunga masă de brad, molid sau frasin. Ea nu este zugrăvită, însă în totdeauna acoperită cu o față de masă albă.

În cotișorul din dreapta ușei se află dulapul de blide lustruit sau zugrăvit. El constă dintr'u dulăpaș de frasin sau și de molid cu două uși de-asupra căruiă este aședat un «policer»-etager. Pe acesta din urmă stau în rënd strachinele cele smălțuite de lut, numite «sahane». Tot pe pólicer se țin în rënd și lingurile cu cođile în jos. Lingurile sunt de lemn de cires, paltin, plop, mesteacăn și, însă foarte rar, de tisă.

De-asupra ușei se află o policioară lungă, pe care se pun strachinele rënd una după alta cu fața spre casă.

Podul casei constă câte odată din scânduri giluite. Cele mai multe case însă au poduri vergelate și cu sufaturi. Podul este ținut de coarde, sub cari se află o altă coardă pusă de-a curmeđișul. Aceasta este mai groasă decât cele dintâi și se numește «drăgar». Pe drăgar se țin feliurite lucruri, adecă: torturile și fusele de lână, cânepă sau in, ghemurile, fusele și busuiocul. Acest din urmă se ține într'o despărțitură aproape de icoane, care se numește «raclă».

În partea meadă-đială a drăgarului se bat cuie de lemn în rënd și pe ele se anină ca ornament ștergare.

În mijlocul drăgarului se prinde o cureă cu cuie de fer. Cureaua aceasta are menirea să țină urzitoarea. Cam la mijlocul drăgarului, în partea spre meadă-đi se află aședate fluerile gospodarului sau flăcăului, pe două cuie bătute în drăgar. Tot acolo se obicinuește a ținé un băț frumos cicănesc lucrat și împestrit cu cuțitul și uns cu unt din care causă el este galbén ca ceara.

La capetul drăgarului de lângă ușa se anină în fața vetrei de un cui de fer bătut în drăgar, căldărușa de spijă usitată pentru fertul mămăligei. Mai adese însă se face mămăliga în hârgău, căci se țice, că mămăliga feartă în hârgău ar fi mai bună. Hârgăul se ține cu gura în jos pe fundul hornului.

Pe drăgar sau pe horn stă de regulă o covățică sau o scafă cu făină de păpușoi, ca făina să fiă caldă, căci atunci mămăliga feartă din ea este mai bună, decât când făina se aduce rece de afară.

Intr'un cot al vetrei se țin pirostele, pe cari se așează căldărușa sau hârgăul, când se pune de mămăligă. Mămăliga se restoarnă pe un fund de brad, paltin sau fag cu coadă. Fundul gol se ține pe poliță.

În multe case stativele nu mai ies din casă, doară la țile mari.

În cotul laitei se pune furca. Ea nici când nu se așează la pat lângă căpătâi, căci la din contra gospodina sau femeea, care ar pune-o acolo, ar căpătă durere de cap.

În casa mică se țin vasele trebuincioase la fert, adecă: oale, tigăi, tăvăli, apoi ulciore, scafe, untărița, podulețul, mujdeierul, făcălăul, fundurile, sîta, ciurul, lopata de pâne, cociorva ș. a. Acolo șed și dorm de regulă cei de casă. Casa mică este cam tot astfel arangeată, de-și mai simplu, ca-și cea mare. Ea este totdeauna provădută cu vatră, horn și cuptor.

Tinda, care desparte casa mare de cea mică, este spațioasă. Ea n'are pod, ci-i deschisă, ca fumul, carele iesă din cahla casei mari și celei mici, să se poată rēdică în pod și de-acolo afară.

Când se face cahla, se pun în ea trei crengi de mălini sau pēr de porc, ca cahla să nu ucidă pe casnici. Tot spre acest scop se pune pe locul vetrei, unde a fost focul, o huscă de sare peste noapte. Iarna cahla se astupă cu niște țolinci vechi, ca să nu iasă căldura afară.

În tindă și anume lângă ușa și în fundul ei se țin pe draghine sēmēntării de păpușoi, cari se împletesc în cununi. Ciucălăii sēmēntărilor, desfăcați de grăunțe se aruncă în drum, ca vérful ciucălăilor în vara viitoare să fiă bătut ca drumul.

În tindă într'un cui de lângă ușă sunt aninate hamurile cailor, cari sunt de regulă de pele.

Tot în tindă se țin marile poloboace cu curechii, pepeni și must de mere uscate.

În tindă se ține de unii, de alții în casa mică sau afară în șopron, rîșnița în care se rîșnește câte-odată făină de păpușoiu, mai adese însă crupele.

În tindă țin unii grâul, orzul, ovėsul și secara în pacuri sau lădi mari de scânduri.

Mai-că fiă-care gospodar are o piuă de lemn cu pilug din același material. În ea se pisează grâul, mălaiul mărunțel ș. c. l. Ea se ține de regulă într'un cotișor din tindă.

Din tindă se suie în podul casei pe o scară de brad simplă și portativă.

Pe pod se țin păpușoi, cari nu sînt sēmēntari, pentru-că acolo se usucă ei bine și curēnd, și din cauza, că în comună sisiecele sau coșarele sunt foarte rari. Se dice, că păpușoeșii, cari se fac pe spicul păpușoilor, ar fi împrumutul stăpēnului, care împrumutānd păpușoiu a dat mai mulți înapoi, din care causă prisosesc păpușoi.

Tot în pod se ține carnea de porc și cărnații la fum. Carnea de oaiă însă și cea de sēlbătăcimi nu se ține în pod la fum, ci se conservă în berbințe în salamură și se ține în cămară sau pivniță, care ultima rar se află lângă casele de pe aici, din cauza că terenul este apătos.

Clădirile laterale de lângă o casă din loc sunt: o șandramă numită «șopron» sau «cămară» dinapoia casei. În ea se intră din fundul tindei. În cămară se ține branza de oi, laptele, berbințele cu carne, poloboacele cu făină ș. c. l. O samă de gospodari au în ogradă un fel de hambar, numit «hiji», unde țin: pānea, carnea, poloboacele cu felurite murături ș. a.

Adese sunt lipite la partea rēsăriteană și apusană a casei șoproane dinainte deschise. În ele se țin trāsurile, cari toate sunt pe osii de fer, carēle, sāniile, roțile și un scaun de meșterit sau cioplit, pe care gospodarul i-și tocmește uneltele gospodăriei.

Șopronul cel de cătră apus este tras cam cu vre-o

doi stânjeni în liniă dreaptă înaintea casei. În acea parte a șoprului ferbe gospodina câte odată vara bucatele.

Într'o lature a casei este o colibă pentru foc, unde se ferb vara bucatele, laptele și unde se zolește.

Lângă fiă-care casă se mai află și un grajd și un ocol pentru vite. Adese însă se preferă a lăsa vitele slobode prin livadă, afară de timpul, când livada e sêmănată. Gospodarii cei mai «mari» au pe lângă casele lor și stodole numite «șuri» în cari se ține fânul.

Grajdul și șura se fac, ca și casa, din bârne cioplite. Ușa grajdului se află în cele mai multe casuri spre meadă-đi. Peste đí se închide grajdul cu o portiță de un metru de înaltă, ca vitele să nu iasă afară, însă grajdul să se aeriseze.

Grajdul este înzestrat cu un pod de scânduri, cari nu se ung, ca-și păreții lui. În podul grajdului se pune fân, ca iarna să le fiă cald vitelor. Acoperemântul grajdului are câte odată o ușă pe care se aruncă fânul în iesle pe o boltă lăsată deschisă în pod.

Ieslele sunt provădute cu niște lețurile, cari se bat în depărtare cam de un metru de la olaltă de-a curme-đișul în scândura ieslelor și păretele grajdului spre scopul de a evita căderea vre-unei vite în iesle, care întîmplare are urmări foarte periculoase pentru respectiva vită.

În grajdurile oilor se provăd ieslele cu astfel de leături, ca oile să nu iee fânul sub picioare.

Pe un părete de la grajd atêrnă pe cuie de lemn jugurile boilor.

Pe lângă casă se mai află cotețe pentru porci, la unii un fel de vizunii, făcute în pământ sau numai un ocol mic, și cuște pentru gobăi. Atât cotețele, cât și cuștile sunt îndosite în vre-un cot, ca să nu se prea vadă.

Dinaintea casei este ograda cea spațioasă. În fața ei, sau la o parte a casei se află o grădină cu straturi de legume, văzdoage, busuioc, cu trandafiri și liliac și cu câți-va pomi, une-ori oltoni frumoși de meri, perji (pruni) sau cu nuci. În acest pomițel se află la unii gospodari și câți-va stupi cu albini sub o șandramă de draniță.

Ogrădile sunt adese-ori pardosite cu lespeși în unghiuri neregulați și se îngrădesc cu zaplazuri de bârne. Aceste zaplazuri se fac așa, că bârnele cioplite se pun una peste alta în lungime și se încheiă la capete cu altele în «zimți» sau «căței» și apoi li-se pune o streșină de draniță.

Ingrăditura liveșilor întinse însă se face cu răzlogi și druci așa că tot între doi druci înfiți în pământ, ale căror vârfuri se țin la un loc cu colaci de cepuri de brad, se pun orizontal răzlogi de nouă urme de lungi. Răzlogii de la o plasă se pun cu cei din altă plasă capăt pe capăt «închiotorați». Tot două plase formează un unghiu timp, căci dacă s'ar așeză ele în liniă dreaptă, atunci gardul n'ar ține bine și mult. Se află de-și foarte rar, și garduri de șarampoi, cari ultiți se îngroapă cu capetul cel gros în pământ, iar vârfurile lor se leagă unul de altul cu o împletitură de o palmă de lată de nuele.

Lângă casă se află în ogradă sau în livadă și o fântână cu cumpenă și ciutură. Fântâna este ocolită de un strat de bârne cioplite. Alături cu ghizdelele fântânei se află totdeauna și o troacă lungă de lemn de brad sau molid pentru adăpatul vitelor.

La isvoare, unde apa nu este adâncă, se pun știubee. O seamă de gospodari au lângă casă și câte un coșer pentru păpușoi.

Lângă fiă-care casă este un loc anumit, unde se taie lemnele, și se chiamă «lemnar».

Câte-odată se vede în livada unui gospodar, departe de casă, câte un stog de paie și vre-o câte-va de fân. Locul unde se află ele depuse, se numește «ariă».

Lângă grajdul vitelor se află legat un dulău flocos, care vara i-și părăsește postul său de pază din sat și se duce cu vitele și oile la vârat la munte.

Rar care casă are mâțe, cari nu se pré țin din caasă, că ele liuchind cu plăcere la vasele cu lapte, le necurățesc.

CAPITOLUL V.

Portul poporului.

a) *Portul copiilor.*

Copiii noi-născuți se învălesc în pelinci de pânză și cu ele într'o bucată de pănură sau o pregitoare vechiă și apoi se leagă cu o fașă de lână țesută în felurite desemnuri și colori. Femeile din localitate, când înfașă copiii, nu obicinuesc a legă fașa în nod ȕicând, că dacă ar face-o, atunci copiii n'ar crește.

O samă de femei înfașă copiii cu pelinci cu tot în perine de pene de găină.

Capul copilului se îmbrobode cu o basmă albă sau și colorată.

Dacă copilul nou-născut este neliniștit și nu doarme bine atunci i l descântă de diochi și-i stâng cărbuni, o seamă de copii sunt neliniștiți, pentru-că au peri pe spate, cari i-i înghimpă. Acești peri i-i capetă copilul, dacă femea groasă dă cu piciorul în mătă. Perii se trec, dacă se ung spatele copilului cu lapte din țita mamei copilului. Copiii crescând așa de mari, că pot ședé sau se pot târîi pe mâni și picioare pe jos sau că pot chiar sê umble, se îmbracă în cămeșă lungă. Cămeșa însă nu se închiotoră, căci se crede, că la din contra copiii n'ar vorbi.

Cămeșile constitue unica îmbrăcăminte a copiilor cam până la anul al patrulea, când se îmbracă băeții în haine bărbătești, iar' copilele sau băietele, cum le ȕic pe aici, în haine femești, cari nu se deosebesc prin nimic, doar' prin mărimea lor, de cele ale oamenilor vîrstnici.

Totu-și se observă adese, că băeților celor mezini li se cumpără câte o pălăriuță din tîrg, iar' copiștelor li se face câte o fustuță roșă și se gătesc și împodobesc mai mult de cât fetele cele mari.

Copilelor li-se bortesc urechile pentru a atêrnă cercei. O seamă de mame bortesc și băeților o urechiă și le pun cercei, ca sê nu-i doară capul. O seamă de mame leagă copiilor lor la grumaz o scoică mică, numită «ghioc» cu un fir de ață, ca rîul sê nu se prindă de copiii, ci de ghioc.

b) *Portul bărbaților.*

Bărbații poartă pe trup o cămeșă destul de fină de in, cânepă sau de bumbac, care se încheie la grumaz drept înainte. Ea este albă ca omătul și largă, însă nu prea lungă. Poalele ei cad peste ismene și cioareci.

Cămeșa este în totdeauna provădită cu un guler, numit «ciupac», carele pentru oameni tineri este cusut cu felurite flori, cruci ș. a. în colorile roșu și negru.

Ciupacul bărbaților mai în vârstă este simplu sau cusut cu cusături «pui» esecutați foarte rar în colorii, adese în negru și mai adese în alb.

Puii se coasă sau giur-impregiur pe întreg ciupacul sau numai de-amândouă părțile lui dinainte cât loc cuprind parolile la soldați.

Ciupacul se ține la un loc cu două sau trei părechi de chiotori albe răsucite din ață.

Mănecele cămeșei sunt largi și înfrunșate cu flori albe, adecă sunt cusute cu bumbac.

Mijlocul și-l încing bărbații cu curele late roșii sau albe, cumpărate în oraș, sau cu brâne de lănețuri țesute în casă.

În cureă sau brâu, poartă bărbații tutunul și luleaua și un cuțit cu plăsele de metal galben sau de cerb. Cuțitul atâră de o cureă sau de un lăntujel, legat de cureă sau brâu. În cureă, sau brâu, se poartă o pungă de pele de oaiă sau de jucht negru cu baere tot de pele. În pungă se țin banii, atât hârtia, cât și monedele. Dinainte în cureă mai poartă bărbații o năframă, care o poartă și flăcăii însă dinapoi după curelușă.

Peste albele ismene se poartă vara o părechiă de ȋtari albi sau negri. Ei sunt largi și de lână fină. Iarna însă se poartă cioareci albi sau negri de-o lână învălită la piură.

ȋtarii și cioarecii se poartă sau peste ciobote, sau opinci, sau se învălesc cu obiele în opinci. În cazul din urmă sunt ei lungi și fac de la genunchi în jos mai multe crețuri.

Vara poartă bărbații peste cămeșă un «peptar» fără mâneci. Acesta este în realitate un cojoc nu tocmai lung,

carele n'are mâneci și se deschide dinainte. Coloarea acestui peptar este intensiv albă fără de oare-care ornament. Marginele lui de dinainte, de la poale giur-împregiur și de la locul, unde ar avé sê vină mânecile, sunt «primuite cu primuri», adecă sunt blănite cu blană de miel neagră. Acest simplu peptar este elegant și e haina de sêrbătoare. El are dinainte mai în jos de pept o chiutoare de pele de oaiă cam lungă, cu cari se țin la un loc dinaințele peptarului însă așa, ca sê se vadă cămeșa la la pept cam de un lat de mână.

Earna mai îmbracă bărbații deasupra peptarului și un cojoc tot astfel construit ca-și peptarul, însă cu poale mai lungi și mai largi, cu mijlocul îngust și cu mânecile lungi, cari se îngustează spre capet.

Se mai poartă și niște adevărate peptare scurte, numite «bonde», cari se încheiă pe umăr.

Pe lângă gospodăria sau de eșit până la vecini și numai în cas de nevoiă și la biserică, se îmbracă un cojocel scurt înzestrat la o seamă cu guler negru de cărlan.

Atât peptarul, cât și bonda și cojocelul au la poala dreaptă un busunar cu un capac de pele de oaiă.

De-asupra acestor haine înșirate se îmbracă la călătorii sau pe vreme aspră un suman prisne negru de lână, ale cărui margini sunt tivite împregiur cu un sarad de lână. Sumanul se poartă de bărbați numai pe mâneci și se încheiă la grumaz cu două chiutori de lână neagră a căror capete se formează de regulă de 2, mai rar de 4 sau 6 canafuri intensiv roșii. Totu-și se pot vedé și canafuri roși schimbiși cu albastri.

Sumanul este înfrumșetă la pept și împregiurul gulerului cu crețuri de sarad și dinainte cu șese bumbi și șese chiutori de sarad. Sumanele celor mai avuți sunt ornate cu sarad și pe la clinele poalelor.

Sumanul este ceva despicat la clinuri, adecă are «prohab», ca clinul sê stee înapoi.

La ger mare sau ninsoare, se mai îmbracă, deasupra vestmintelor amintite până acuma, o manta largă și albă ca neaua ale cărei margini sunt împregiurate cu pruh din marginea sumanelor. Mantaua este înzestrată pe la poale

imediat lângă margini cu sfere negre resucite din lână. Dacă este mantaua neagră, atunci gluga ei este provădită cu 2 parole roși și ornată giur-împregiur cu o dungă îngustă de stofă de culoare albastră și roșie, iar' marginele mantalei sunt înfrumșetate cu un găitan sau sarad albastru. Mantaua se ține la un loc la grumaz cu o chiu-toare de sarad de culoarea de care este și ornamentul mantalei.

Părul capului se peaptănă, după-ce s'a uns cu unt de vaci sau de oi, într'o parte sau înapoi și se poartă în plete lungi, cari nu se tund nici când. O seamă de bărbați î-și peaptănă părul din vârful capului spre frunte și î-l retează ceva ca să nu cadă în ochi. Alții iară-și î-și poartă părul capului împletit într'o coadă, care spânzură pe spate peste peptar sau suman.

Barba se rade, mustețele însă nu.

Capul se acopere vara cu o pălărie neagră, rotundă și înaltă cu margini largi și ridicate în sus. Pălăria se ornează cu un găitan negru a cărui capete se sfârșesc în două canafuri, cari spânzură peste marginele pălăriei în jos. Flăcăii poartă tot ast-fel de pălării ca și bărbații, însă ei le mai înfrumșetează la ocațiuni festive, în zile mari și la joc cu flori și pene.

Înainte vreme purtau flăcăii un fel de comănac rotund de suman cu marginele îndoite în sus până aproape de vârf sau fund. Fundul eră în patru cornuri, la cari se află câte un canaf mic de lână.

Earna poartă bărbații și flăcăii o cușmă neagră, joasă, de miel, cu urechi și cu un fel de coadă, care scutește grumazul de răceală. Urechile cușmei se țin totdeauna în sus de niște baere de pele de oaiă, resucite, cari se sfârșesc în canafuri mici de pele. La vreme de mare frig se lasă urechile cușmei în jos și se leagă bae-rile pe sub barbă.

În casă cușma sau pălăria se ține de regulă pe cap, afară de timpul, când se șede la masă, la prasnice sau la alte rândueli bisericești.

Cuşma sau pălăria nu se pune pe masă, căci la din contra cârţiţa ar scoate în livadă mulţime de muşinoaiă ca cuşma sau pălăria.

Picioarele şi-le încalţă bărbaţii cu ciobote, mai adese însă cu opinci din pele de vită sau şi de porc.

Opincile au vîrf ascuţit rîdicat în sus sunt adecă cu «gurgui» Pe de lături au opincile nişte borticele, numite «nojite» prin cari se viră şferile. Rumpîndu-se opincile se cârlesc cu câte un potlog vechiu de pele. Opincile se colorează de regulă sau roşu sau galben întunecat cu tertură de coajă de arin. Dacă cine-va doreşte o culoare mai roşiă, atunci adaoge acelei ferturi şi foarte puţin var.

Se întrebuintează obiele mari dintr'un cot de suman de lână de culoare roşiă, neagră şi mai adese albă.

Şferele de la opinci au o lungime de 4 stânjiuni şi sunt sucite din coame şi coţi de cal sau coţi de vită cornută sau din pîr de capră. Şferele se leagă de nojiţele opincei apoi peste căputa piciorului şi în urmă împregiurul piciorului în sus ori adese cam până la încheitură, sau mai rar până aproape de glesne.

O samă de oameni î-şi leagă opincile de căputa piciorului cu curele, piciorul însă şi-l înfăşură în sus tot cu şfere. Şferele se înegresc de regulă, unii le poartă şi sure.

Flăcăii poartă ori un fel de păpuci sau bocănci cu tureci scurţi, cări se îmbumbă de-o parte, ori opinci, ori — şi mai ales acei veniţi acasă de la oaste — nişte ciobote de pele de viţel cu creţuri multe.

Bărbaţii poartă pe mâni nişte mânecări de pele de cărlan iarna, iar' vara împletite din lăneţuri.

Inele nu poartă bărbaţii de fel, doară numai flăcăii şi mai ales, când vin la cunună.

Pe sub peptar, sau şi pe-deasupra lui, poartă însuraţi şi flăcăi o traistă, «taşcă», de pele neagră sau albă de jucht atîrnată de-o cureă lată, care se pune cruciş peste umărul drept. Capacul taşcăi este bătut cu mult gust cu bumbi galbeni de metal. Unii poartă o traistă colorată de lână.

c) *Portul femeilor.*

Femeile poartă pe trup o cămeșă lungă, care acoperă tot trupul până la glesne. Cămeșa este de pânză de in, cânepă sau bumbac și are ciupac ca și cea a bărbaților. Ciupacul este cusut giur-împregiur cu pui în colori. El se leagă la un loc cu două chiutori de ață resucită. Când se apropie femeile ca să primească s. cuminecătură, atunci îndătimează de a veni cu cămeșa descheiată la ciupac ca semn, că primesc s. taine cu tot sufletul.

Gura cămeșii este drept dinainte și se sfârșește într-o mreajă de rețele, care este cam tot așa de lungă ca și gura cămeșii. Peptul cămeșii este brodat sau cusut cu flori în colori. Tot așa se înfrumșetează spetele și mânecile cu felurite flori în colori bine potrivite. Mânecile sunt înzestrate la umere cu altițe cusute cu fluturi galbeni și se finesc la încheietura mânelor în mânecute înguste cusute giur-împregiur cu flori. Se află însă și mâneci largi fără mânecute, cari sunt pe la margini brodate sau cusute cu flori în colori. Mânecile fetelor însă n'au mânecute, ci sunt largi și scurte și la margini cusute cu flori.

Partea de jos a trupului și-o acoper femeile cu catriște lungi, numite «pregitoare», cari ajung până la călcăie. Pregitoarele sunt negre de lână și numai părțile de dinainte sunt înfrumșetate cu dungi «vârste», în colori, mai ales roșu și albastru, cari se coboară de la brâu spre poale în jos. Marginea de jos a pregitoarelor este cusută cu lânețuri în colorile naționale românești. La un lat de mână în sus de margine este pregitoarea înfrumșetată giur-împregiur cu o dungă roșie, o seană au pe jos o virstă roșie de 3 degete de lată. Virste duble de la pregitoarele dinainte câte 6—8 pe ambe părțile, iar' la marginile lor câte una simplă. Și fetele poartă pregitoare, la joc însă și la biserică se îmbracă ele mai în totdeauna într'un fel de fuștă, numită «sucnă». Ea este de materie de lână roșie cu flori și se cumpără în oraș. Sucna se coasă acasă, este cu pepti fără mâneci și are forma unei cămesi largi în poale. La mijloc se strânge sucna cu o cordeă roșie sau cu un brâu frumos ales. Poalele cele largi ale sucnei cad în crețe în jos și ea este cu mult mai scurtă decât pre-

Locuitori din Straja.

Locuitori din Straja.

gitoarea. La cununiă fata trebuie să fiă îmbrăcată în sucnă. Fata îmbrăcată în sucnă trebuie să fiă încălțată în ciubote. Mijlocul și-l încungiură femei și fete cu brâne late și înguste de lână țesute în colori cu feliiurite desemne. Aceste brâne se numesc «frânghii».

Vara poartă femeile și fetele peste cămeșă sus amin-titul peptar, carele este mai sprinten însă tot așa construit, ca-și cel al bărbaților. Iarna poartă cojoace și sumane și câte odată și mantale. Fetele nu poartă mantale de fel.

Femeile, mergând unde-va aproape, la vre-o vecină, iau sumanul pe umere, fetele însă i-l poartă numai pe mâneci.

Femeile poartă în casă peste përul capului o cârpă mică și rotundă de pânză, care se așață pe vârful capului peste giță.

Cârpa este câte odată cusută giur-împregiur cu flori negre. Ea este semnul, că respectiva femeă atêrnă de la un bărbat. Eșind femeile din casă se îmbrobodesc ele peste cârpă cu ștergare, «pânzături», de bumbac țesute fin în 2, 3, 5, 7 ba și în 9 ițe.

Sub ștergar poartă mai ales femeile cele tinere, când merg la biserică sau la joc «strînsură», pe frunte o catifeă neagră, roșie, galbenă sau de altă culoare intensivă sau una de mătasă colorată, cusută cu mărgelile mici colorate, cu hurmuz, fluturi și șireturi de aur sau argint. Aceasta cordeă se poartă astfel, că ea se vede de sub ștergar și se numește «crețele» sau «motocași». Pe după urechiă poartă femeile cele tinere ca ornament pene negre și încârligate din coți de rătoi.

Femeile cele mai în vîrstă însă i și leagă capul peste pânzătură, la ocațiuni festive, la nunți, botejuni la biserică, sau și iarna la vreme de ger mare, cu un tulpan colorat sau negru. Tulpanul eceșta se pune îngust în pături și se leagă cu el capul de la frunte așa, că capetele lui spânzură dinapoi pe spate.

Përul capului și-l poartă femeile ori despletit, ori i-l împletec într'o coadă lată în 3, 5 sau 7. Capëtul

coșii adese nu se leagă, creșându-se, că așa ar fi mai frumos.

Fetele se peaptenă așa, că-și despărțesc părul în partea stângă sau dreaptă a capului și apoi î-l dau în dreapta sau în stânga, ca să nu se facă cărarea lată și în urmă î-l împletesc în coși cât se poate de late. Fetele nu leagă capetul coșii.

Vara umblă fetele de regulă cu capul gol și numai când este frig sau ploaia se îmbrobodesc cu un șalut de lână, iarna însă poartă ele tulpane colorate de lână.

La joc și biserică i-și fac fetele «gița». Gița are forma unui semi-cerc făcut pe ceafă din părul capului, a cărui extremități sunt îndreptate spre frunte. Gița se ornează cu ghiordane de mărgelile de diferită culoare cu arangement diferit. Ea se mai înfrumusează cu cordele în colori intensive ale căror capete spânzură pe spate. Când se poartă gița, ceea-ce se întemplă la cununiă totdeauna, atunci părul capului rămâne despletit și undulează pe spate.

Unele fete aruncă ușor pe de-asupra giței un tulpan frumos așa, că capetele lui cad pe spate. Acest fel de ornament se numește «hobot».

Fetele nici-când nu iau pălăria sau cușmă pe cap, creșând, că dacă ar face aceasta nu s'ar mărită curând.

La grumaz poartă fetele și femeile mărgelile de diferite colori și mărimi și cele mai avute și salbe de monete vechi mai ales de argint.

Picioarele și-le încalță femeile și fetele cu păpuși, ciobote și mai ales cu opinci. La opinci întrebuințază ele tot astfel de șferi și obiele de lână ca și bărbații. Cu obielele cele mari i-și învălesc ele picioarele până deasupra încheieturilor, iar' deasupra obielelor poartă ele iarna niște ciorapi albi de lână numiți «cioreci», cari acoperă piciorul de la încheieturi până mai sus de glesne.

Femeile și fetele poartă în urechi cercei de metal simplu de diferită mărime, iar' pe degete câte unul sau două inele de bacfon. Ele întrebuințază și mânecări împletite de lână, în tricolor, spre a scuti mâna de receală.

Mâna și-o leagă femei și fete cu un fir de lână neagră, ca mâna să nu se desvălească.

Femeile poartă în brâu o năframă de in sau cânepă cusută pe la cornuri cu lănețuri, iar' fetele o țin în mână.

Femeile poartă, ca și bărbații, când merg pe jos la târg, sau la vite la munte ei duc merinde, pe spate o traistă de pănură felurit colorată, a cărei baiere se țin în mână.

Traista se pune câte odată în vârful unui băț și apoi se poartă așa pe spate, sau se pune baerul peste cap și se ține pe pept de-acurmeșișul așa, că traista acopere spatele celui-ce o duce.

CAPITOLUL VI.

Ocupațiunea poporului.

Ocupațiunea bărbaților, cât și cea a femeilor din Straja este multiplă.

Bărbații se ocupă mai întâi cu lucrarea puținului și sterilului pământ ce-l au, care-l represintă aici livezile. Țarine în înțelesul oamenilor de la șes sunt în localitate foarte puține și anume numai la capătul satului din-spre Vicovul-de-sus (Laura). Tot atât de multe țarine au câți-va gospodari de aici, precum s'a amintit dejă într'un capitol precedent, pe teritorul Frătăuților noi.

Pământul se ară cu pluguri bune de fer, cari se cumpără de la niște ferari germani din Frătăuți.

Gospodarul, înainte de a ară, își face cruce și dice un «Doamne, ajută!»

Oamenii se întovărășesc cu vitele lor la plug. Inainte de a începe a ară este us, că se aruncă un ou cât se poate de sus în aer, care dacă se sparge când cade jos este semn, că și tovarășia sau «sâmbra» lor cu vitele se va sparge curând.

În localitate se samănă un fel de păpușoi cu ciucălăi mijlocii, cari s'au aclimatizat și se coc și în aceste locuri înalte. Oamenii din Straja țin la credința, că dacă

primăvara este multă floare de gir, toamna va fi bună recoltă de păpușoi.

Mai departe se samănă grâu și secară de vară, care rodește destul de bine, apoi orz, ovės, ici-colea hrișcă, in, cânepă, fasole, bob, bostani, barabule ș. a. Barabulele nu se pun la lună nouă, pentru că punându-se atunci, ar du-dăi belile lor în sus pe când barabulele n'ar rodi în pământ. Dacă însă pe timpul lunei celei noue s'a făcut slujbă în biserică, atunci se pot pune barabulele, căci vor rodi. Haldani și floarea soarelui nu este obiceiul a sămăna între păpușoi, ca la țeară, ci se samănă, la cas de trebuință, pe o bucățică de loc deosebit.

Sămănatul se începe cu ochii închiși, ca paserile așa să nu vadă grăunțele pânei de pe spic, cum nu vede sămăntătorul, când începe a arunca sămănta.

Păpușoi se rup de pe strujeni, iar' strujenii rămân câțva timp netăiați. Când s'a sfârșit lucrul câmpului, adevăratul desfăcutul păpușoilor, scosul barabulelor ș. a. atunci se taie strujenii, déjà bine uscați, cu secerea s'au se cosesc cu coasa și se clădesc pe prepeleci în gireți înnalte, fără a-i legă în snopi cum se usitează la șes. Și pânea albă rar când se leagă în snopi și dacă se face aceasta și se pune în clăi, apoi se așează câte 10 sau 20 snopi în jumătate de claiă, pe când la țeară jumătatea de claiă constă totdeauna din 15 snopi.

Mai adese se adună pânea cea albă în căpițe, numite «clăițe». Pânea cea albă (grâul) se îmblățește cu îmblăciile, dar' sunt și gospodari cari au mașini de îmblătit mișcate cu mâinile. Pânea îmblătită se curăță de pleavă cu moriște de vânturat.

Unde este pâne, acolo sunt și șoareci. Despre aceștia se crede, că ei i-și adună pâne pentru timpul iernei în 12 mișune. Dintre aceste mișune însă ar fi numai două ale lor, pe cari le află, pe celelalte 10 însă nu.

În livezile din sat se samănă mult trifoi roșu amestecat cu iarba lui Timotei, carele se cosește când este în floare și se face din el fân. Rar când se lasă trifoiul să se coacă spre a scoate sămăntă din el. Trifoiul cosit

se ridică imediat pe prepeleci pe cari se usucă curând și foarte bine.

Ca pășune pentru vite se samănă, afară de trifoi, iarba lui Timotei, lucernă și alte erburi sau fiă care fel separat, sau mai multe feluri amestecate la un loc.

Bărbații se mai ocupă cu facerea fânului, adecă cu cositul, adunarea și clădirea lui în stoguri mici, numite «clăițe» și mari, numite «clăoaie». O seamă plătesc pentru cosit cu falcea sau ȕiua, alții î-și cosesc fânul cu «clacă».

În aceasta ocupațiune desvoaltă ei o mare desteritate. Stogurile se clădesc în giurul unei prăjini lungi înfipte în pământ. Fânul nu se așază pe pământul gol, ci pe o podină de druci, cari se pun pe trei căpătâie. Immediat după clădire se ocolesc stogurile giur-împregiur cu un gard de răzlogi. Șfêrșindu-se fânul dintr'un stog se adună gunoaele rămase din fân și se face în ocolul stogului o căpicioară cât de mică, ca locul să nu rămână gol.

Fânul rămâne clădit pe fênați până când gospodarul are trebuință de el și abiă atunci se aduce acasă. Căratul fânului se face cu predilecțiune iarna când este drum bun de saniă.

Fânul cosit astă-ȕi se și adună, sau cel târȕiu mâne, fără a-l uscă pe prepeleci și se clădește în stog. Fânul sau strujenii de prin liveȕi nu se clădește lângă casă, ci cam în mijlocul liveȕilor, unde să și dă el la vite, cari umblă iarna ȕiua întreagă pe lângă fânul sau strujenii îngrădiți și prin întreaga livadă.

Fânul este, mai ales primăvara, foarte scump și se plătește stângenul de la 8—15 fl. sau și mai scump.

Mulțimea fânului și a vitelor cornute și oilor face avuția gospodarului din loc.

Fîind-că gospodarilor nu le ajunge păpușoiul de prin liveȕi pe întreg anul spre hrană, de aceea sunt ei siliți să-și impoarte păpușoi din Rădăuți, unde î-l cumpără în piața.

Ocupațiunea, pot dice cea de căpeteniă a Străjenilor este prășirea vitelor cornute și a oilor, mai puțin a cailor. In comună țin câțiva gospodari buhai (tauri) frumoși, licențiați și unii niște armăsari mijlocii huțanești. Boii și caii capătă nume după culoarea părului lor, vacilor însă nu li-se dă nume, ca fărmeacătoarele să nu le știe numele și să nu le poată lua laptele.

Primăvara vitele se mână la munte. unde pasc până la s. Mariă, adecă mai bine de trei luni și apoi iar' le pogoară la vale. In munte se pun vitelor și oilor talange la grumaz, ca după sunetul lor văcarii și ciobanii le poată mai curând află prin cele păduri și rîpi sau «lomuri».

O seamă de gospodari au locuri proprii prin munți, cei mai mulți însă iau munți în arêndă de la proprietari pe o vară sau mai multe și apoi primesc o mulțime de vite la vârat. Condițiunile vâratului sunt cam următoarele: Arêndașul muntelui pune vâcar pe spesele sale, iar' proprietarul vitelor î-i plătește pentru o vită cornută, pe care trebuie însuși să o mîne la munte, 5—8 fl. pe vară și duc încă trebuincioasele tărîțe și sare. De la vaci mulgêtoare primește proprietarul lor o cantitate anumită de unt, brînză și lapte acru.

Pentru vâratul unei oi cu lapte se plătește când se înbrânzește 40 cr., pentru sare 3 cr. și o oacă de făină de păpușoi.

Când se duc oile la munte primăvara, atunci se petrec ele cu trîmbița. Se crede, că norocul oilor este pe frunte, de aceea se și încep a tunde de la frunte, unde se face cu foarfecele semnul crucii.

Mulsul oilor se începe acasă în preseara s. George, când se și pornește trîmbița oilor, și din laptele muls se face caș, care se duce în ziua s. George la biserică.

Vitele mulgêtoare mai ales, dar' și cele sterpe se strămută la munte numai într'o di de fruct. Oile cele sterpe nu se primesc la stână, din care causă trebuie a le ținé pe acasă.

Fruptul de la oi î-l strînge baciul și-l împărțește între proprietarii oilor în următorul mod: Oile fiă-cărui

proprietar se mulg pe rënd într'un vas anumit și apoi măsură baciul cantitatea mulsă de la oile unuia cu un băț, numit «răbuș» pe care face o încrestătură; apoi ia alt băț așa de lung, cât măsură răbușul de la capetul de jos până la crestătură și-l despică în două; jumătate din el rămâne la baci, iar' cealaltă jumătate o dă proprietarului oilor. La 7 săptămâni vine stăpânul oilor după brânză. Atunci toarnă baciul în căldare apă și viră răbușul în ea până la șemnul respectivului proprietar de oi, apoi cumpenește acea cantitate de 10 ori și-i dă acea cumpenă de brânză.

Poporul ține mult la aceea, ca să nu smintească nimic din fructul oilor, creșdend că la din contra pe loc va urmá o pagubă între oi.

Când se începe mulsul, atunci se pune un ban de argint și două fire de urzică în găleată și apoi se mulge laptele peste ele, ca oile să fiá lacome la mâncare ca argintul și iuți ca urzica. La stână nu este ertat a se înfruptá în di de post, că apoi s'ar întemplá «prilej», adecá pagubă între oi.

Baciul, dacá ar' umblá cu nedreptate cu fructul sau casnicii cu lâna oilor, atunci s'ar întemplá pagubă între oi.

La «rșcol», adecá când se ridicá oile de pe brânză, atunci viră baciul răbușul în pámânt, ca să nu-l afle nimene. Tot atunci se face un balmoș mare din care mánăncá toți, cari au venit după oi. Dacá rămâne ceva din balmoș, apoi se đice, că rșcolul a fost sáțul, dacá se trece tot, că rșcolul a fost flámënd.

Iarna li se dá oilor cetină de brad, care o rod ele cu multă plăcere. Se đice, că amărimea cetinei curățeste oile la stomach și le ferește de călbază.

Capre se țin, însă foarte puține, mai înainte vreme se țineau foarte multe.

Gospodarii, cari au locurile lor în munți, i-și fac pe ele bordee sau colibi, unde vărează și iernează, căci avënd ei acolo fên și viindu-le greu a-l cobori în sat i-și hrănesc acolo vitele.

Mai-cá fiá-care gospodar, ba și gospodină, știe a dubi peile de oi, capre, vulpi ș. a. Dubitul se face

aşa, că se ferbe slatină şi se pune într'un vas, în care au să se pună peile, unde se receşte aşa, ca să se poată ţine mâna în ea. Apoi se pune în ea urlueală de ovės cernută şi puţină «mieðură de grâu», adecă tărîte de grâu de al doilea, cari se mestecă şi aşternându-se pelea jos se pune dubala cu pumnul de-asupra ei, se îndoeşte pelea în două şi se strânge la olaltă. Aşa stau peile 3 zile, când se «sparg» ele, adecă se caută ori de sunt dubite. Dacă-s dubite, atunci se întind, ca să se usuce. Dacă s'ar pune în dubală şi frupt alb, adecă ceva lapte, atunci peile dubite le-ar mânca moliile.

În comună se țin şi o mulţime de mascuri foarte péroşi. Rasa lor este foarte proastă. Mascurii se țin peste eamnă cu otavă şi ceva hîlbe şi es în primăveară foarte hitioani şi cu un păr foarte lung din care causă ei se tund. Vara se duc şi mascurii la munte, unde pasc cu vitele, care împregiurare contribue mult la sêlbătăcirea lor. Acei, cari rămân în sat pasc şi noapte pe hudite, toloci şi în pădurea comunală. Ca să nu scrume pământul li-se pune belciuc pe rît.

La purceii cei mici făcuţi la lună nouă li-se taie a doua şi colţii cu nişte cleşte mici sau cu foarfecile cele de tăiat pânză. Colţii li-se taie purceilor în scopul, ca scroafa să-i primească la supt. Dacă ar rămâne cu colţi, atunci ar răni cu ei ţitele scroafei, care apoi i-ar muşcă, dar şi ei şi-ar rēteză cu ei limba şi apoi ar perî. Când fată scroafa un purcel, trebuie să meargă «dejmă», adecă sau trebuie să piară sau să fiă înăduşit de scroafă.

Străjenii sunt meşteri la facerea «acruului», adecă a laptelui acru de oi sau de vaci, a caşului, urdei şi brânzei. Laptele cel de oi se face aşa de des, încât se poate tăia cu cuţitul. Laptele cel de oi şi cel de vaci se face ori în nişte vase cu capac bine potrivit numite «cofăeli» sau în berbînţi, în cari se toarnă, după-ce s'a fert. Rēcindu-se el aşa, că se poate ţine degetul în el, atunci se pune în el «cuib», adecă lapte acru de mai înainte, se lasă să se prindă şi laptele este gata.

Brânza de vaci se face cu chiag, ca-şi cea de oi şi apoi se păstrează ca-şi ea în berbînţi. Fruptul amintit

se întrebuințează pentru hrana casei, ce trece peste trebuință se vinde. Tot așa se vinde și lâna ce întrece după ce s'a tors destul pentru sumane, ițari, cioareci, mantale, scoarțe, laicere, pănure ș. a.

Cârlanii și o seamă din oile cele bătrâne se taie toamna pentru hrana casnicilor, restul se vinde. Mațele cârlanilor tăiați se pun lângă trupina pomilor, cari nu rodesc și se crede, că apoi pomii vor face fructe.

Venitul cel mai mare î-l trag oamenii din vîndarea boilor celor frumoși. Boi î-și cresc gospodarii ori de sub vacile lor, ori cumpără bouți sau juncănași sau chiar juncani și-i cresc.

Aici nu pot întrelăsa observarea, că gospodarii din loc țin mai multe vite decât au pășune respective fîn din care cauză vitele unora ies cam slabe din iarnă.

Mai consult și rațional ar fi a ține mai puține vite și a le iernă mai bine și atunci aceste puține vite iernate bine ar prețui mai mult decât cele multe însă rău ținute.

O seamă de gospodari î-și viră vitele, în nopțile geroase ale iernei, în grajduri bine construite și numai ziua le dau drumul să umble prin livadă. Alții însă î-și țin vitele iarna ziua și noaptea afară, fiind-că n'au grajduri potrivite pentru dinsele, ci numai un fel de șandramale improvizate, cari nu oferă vitelor nici un scut în contra gerului, nici a furtunelor și omătului. Deci nici nu poate fi mirare, că vitele astfel iernate nu pot să fiă frumoase.

În lipsa paielor, și aceasta este în sat totdeauna, se așterne sub vite «rugumătură», adică făină de la feresteele de scânduri, de care se cară sute și mii de caré. Din rugumătură se face, după-ce putredește bine, un gunoiu bunișor mai ales pentru locuri umede, de-și mai inferior celui câștigat din paie. Gunoiul se cară numai la lună nouă, ca să se înoească pământul și să nu se facă vermi. Atât întinsele liveți, cât și fînatele cele de pe aproape se gunoesc cât se poate de bine și de adese.

Gospodarii se ajută la toate ocupațiunile gospodăriei și la păzirea vitelor cu copiii lor, o seamă și cu argați nămiți pe an. Simbria acestora constă rar când, numai în bani gata, mai adese în ceva bani și în îmbră-

căminte. Argații sunt priviți ca oameni de casă și șed cu stăpânii într'o casă și la o masă.

Mai departe se ocupă bărbații din localitate iarna și vara cu tăiatul copacilor în pădure. Copacii curățiți de crengi se chiamă butuci pe cari î-i scot unii din pădure târându-i cu caii în vale, iar' alții î-i trag de aici la ferestee, care lucru se întemplă numai iarna. Butucul se leagă cu un lanț de fer numit «șoflânc» și apoi se bate în el o pană de fer atârnată de lanț, ca lanțul să nu lungească jos de pe butuc. Butucul așa legat se pune cu capătul cel mai gros pe o jumătate de saniă cu un oplear gros și ridicat, iar' celalalt se lasă să se târie pe omăt și așa se transportează el la fabrică. La acest lucru greu se întrebuintează un fel de cange în forma securei, dar' care se finește într'un cârlig și se numește «țapină». Ea are o coadă de un stânjen de lungă.

Acei săteni, cari n'au cai sau boi, lucrează la feresteele de scânduri din Boul, Falcău, Brodina, Putna și la cel din capătul satului din-spre Vicov. La aceste ferestee primesc ei de la 80 cr. până 1 fl. 30 cr. pe ȕi, ba câte odată și făină pentru mămăligă sau mămăligă gata.

Cei mai mulți săteni știu a despica draniță. Mulți pricep și esercitează dulgheria cu mult succes. Când ridică ei vre-o clădire, fiă casă, grajd, șură sau alta ceva, atunci pun ei în vârful clădirii un buhaș înfrumșetăt cu lănețe roșii.

Și bodnăritul î-l pricep o seamă de autodidacți minunat și fac niște cofe, cofăeli, obroace pentru cămeși, poloboace pentru pepeni și curechi, ciubărașe cu torti înfrumșetate cu flori făcute cu ferul ferbinte, berbinți ș. a., cari lucruri ar pute concură cu cele ale bodnarilor celor mai școliți și iscusiți din orașe la ori-și care espositiă.

O seamă de săteni se ocupă cu fabricarea de sanii destul de bune pentru gospodari.

Căți-va profesează croitoria și coasă sumane și itari, alții iar' știu repară și coase cojoace și face cușmele cele cu urechi usitate pe aici de tineri și bătrâni.

Mai-că toți bărbații știu împletă mănui de miță pentru iarnă. Căți-va se ocupă și cu albinăritul. Aceștia

nu dau nimic din casă în ziua ajunului Crăciunului, ca albinelor să le meargă bine și să nu le scape pe vremea roitului.

Toți gospodarii au pomete frumoșele, unii chiar cu pomi altuiți, însă tot nu așa cum ar pute să le aibă prin aceste locuri. Se crede, că este bine a răsădi altuanii la începutul lunii, căci dacă se răsădesc ei când crește luna, atunci pomii atâția ani nu vor rodi cu câte zile este crescută luna. Oamenii din localitate nu se pricep a trage folos din pometele lor. Mulți usucă poamele și perjele în loznițe, cari din urmă sunt foarte bune. Poamele le-ar aduce mai mult folos sătenilor, dacă ar storce mustul lor și ar face din el vin.

Mulți fac must din poame coapte amestecate cu uscate pre cari le pun într'un vas mare, pe care î-l umplu cu apă și după ce se împuținează el prin consumare î-l adaog turnând eară-și apă. Acest must însă are un miros a poame uscate în lozniță. În timpul din urmă au început mai mulți gospodari, la stăruința preotului lor, să-și facă vin din mere, storcând însă mustul cu teascuri primitive. Unii și-au stors cu mâna vin din afine și mure.

Câți-va gospodari posed oloinițe și storc oloi din simburi de bostani, din sēmēnță de cânepă și in și din gir. Oloiul de in nu se întrebuițează la mâncare, ci numai la ars în opaite.

Mulți gospodari se ocupă cu neguțătoria, mai ales de vite cornute. Dacă începe cine-va vre-un negoț și primește arvonă, pe conta acelu negoț, atunci plătește din acei bani mai întâi o slujbă, ca Dumnezeu să-i ajute și abia apoi pune banii în pungă.

Mai-că toți Străjenii sunt pescari iscusii, cari prind peștele din Suceavă și păraie cu sacul sau cu lese, mai rar cu undița și foarte adese cu mâna. Dar' ei sunt și vânători buni, căci unii se deprind a ținti bine pe timpul serviciului militar, alții când șed cu vitele la munte, unde nu odată trebuie să-și apere cu pușca cireșile sau turmele de fiare răpitoare. Ei cunosc toate obiceiurile sălbătēcimelor, ba pot chiar imită ragetul cerbilor. Aceste calități vânătoarești contribuesc, că ei sunt totdeauna chieმაți, când se face vre-o vânătoare mare.

La vînatul cerbilor se întrebunțează un bucium sau în lipsa acestuia un cilindru de la o lampă. Acesta se pune cu un capăt într'o oală, iar' în celalalt capăt se suflă și așa se produce un ton, carele seamănă mult cu ragetul ciutei. Auđînd cerbul acel raget vine el nesmintit și apropiindu-se atîta, cît duce cu pușca, se împușcă.

Coarnele cerbului sunt la schimbarea la față a Domnului în floarea frumuseței.

Săul de cerb și mēduva din fluerile picioarelor lui se întrebunțează amestecată cu lapte dulce ca leac pentru boale de pept. Sēul și mēduva de cerb sē fiă de folos și la ori-ce rană și tăietură, căci ungēndu-se rana cu ea se usucă și se tāmăduēște foarte curēnd.

Petrecēnd sătenii cu vitele prin munți împușcă și multe vulpi pe cari le înșală cu toată viclenia lor cunoscută.

Ei împușcă adecă căni bătrāni, cari nu mai pot păzi turmele și pun stērvii lor nu departe de bordeie, iar' ei șed în lăuntru și pāndesc. Vulpile flāmēnde se apropie de stērv și atunci vînătorii le iau la ochi și le împușcă prin fereașta bordeelor. Se đice, că vulpile s'ar apropiā numai de stērvurile acelor căni, cari au fost rēi. Dacă însă cănele a fost netrebnic, vulpile nici n'au de gānd sē se apropiā de stērvul lui.

Ocupațiunea femeilor este mai grea și de mai multe feluri decăt cea a bărbaților. Femeile, se înțelege cele mai harnice, sunt vecinic ocupate. Ele lucrēază în casă, afară, ba chiar mergēnd pe drum î-și află lucru și nu merg altfel, decăt torcēnd. Bărbatul din Straja este oaspe la casă și tot lucrul de casă rēmāne pe seama femeii. Dacă-i femea harnică, stringētoare și nu cheltuitoare, atunci toate merg în prișos, iar' dacă femea este leneșă, rīșipitoare sau dedată uriciosului viț al beției și dă ce vede din casă pe beuturi, atunci nu se prinde și alege nimic de acea casă.

Femeile torc inul, cănepa și lâna. Când torc ele nu pun caer peste caer, ca nu cumva sē devină vēduve și sē le țină și un al doilea bărbat. Când se dă de tors clacă sunt sigure, că nici o femeā nu va luā din ceea-ce a primit de tors, de oare-ce se ține de un mare pēcat a

înstrăină ceva din fuior și se crede, că pe femea, care ar face aceasta, ar înșepă-o pe cea lume toate țepele din fuior.

Femeile țes pânzături din in, cânepă și bumbac, pregători, frênghii, sumane, țoluri, laicere, și scorțuri foarte frumoase cu flori în colori, arangeate cu mult gust și pănure de lână în 4 ite.

Vara scot ele cânepa și inul î-l leagă sau în horstii și apoi î-l usucă pe prepeleci sau î-l aștern rar în șir pe vre-o bucată de fenaț.

Inul pus în vre-o baltă se se moaiă se cearcă ori de e bun de scos așa, că se iau 9 fire de in din baltă și se învêtesc după deget. Dacă pocnesc firele de in, atunci aceasta este semn, că este bun de scos afară.

Se crede, că nu este bine, ca un copil să treacă pe sub ață când se deapănă ea pe ghem, că apoi el nu ar crește.

Când intră cineva în casă și află acolo urzind dice: «rost mare». Dacă intră pe timpul urzitului mai întâi un bărbat în casă, atunci bătătura ajunge, dacă însă o femeie, atunci bătătura nu ajunge.

Când se sfârșește urzitul pânzei, atunci se toarnă apă jos pe fusul urzitoarei, ca să crească în vara viitoare cânepa frumoasă și să aibă pânza spor la țesut. Luându-se tortul jos de pe urzitoare, se ia el pe mână și se lovește cu el în ușa, ca să umble pânza la țesut cum umblă ușa; apoi se lovește cu el în cofa cu apă, ca pânza să sporească ca apa; apoi se lovește cu tortul în horn, ca să sporească țesutul cum iese fumul de curând în sus și în urmă se mai dice, că pânza se meargă așa de degrabă pe stative cum merge minciuna în sat.

Dacă cui-va nu-i ajunge urzeală și o ridică de pe urzitoare și mai adauge ceva urzeală ca pânza să fiă ceva mai lată, atunci se numește aceasta procedură «a urzi mână».

Femeile prășesc livețile în timpul, când bărbații sunt în lucru pe la ferestee ori cu vitele în munte. Apoi ajută ele bărbaților la adunatul și clăditul fênului și la îngrijitul vitelor.

Mai departe trebuie ele să spele albiturile tuturor casnicilor. Aceasta se face Lunia, Marția sau Joia, iar în celelalte zile ale săptămânei nu se spală nici-când. Când spală ele albiturile și toarnă apă peste dênsele în obroc ȃie, după ce au astupat obrocul jos, formula: «Joc în obroc, țigan negru jos, cămeșile în zolniță, ca laptele în doniță!»

În fundul obrocului se pun ismenele, apoi se așează de-asupra lor celelalte albituri și de-asupra tuturor albiturilor se pune eară-și o păreche de ismene și se crede, că făcându-se așa albiturile ies foarte albe și curate.

După-ce se sfârșește spălutul cămeșilor spălătorița se spală pe obraz și ȃie: «Uritele pe părău și dragoste în capul meu!»

Spălutul se repețește cam tot la trei săptămâni. Nu se spală albituri de fel în cele două săptămâni după Iordan, apoi în săptămâna întâi și ultimă a postului mare și în cea luminată.

Pânza pentru albituri se croește Lunia, ca cel-ce le va purtă să trăească lung. Altele însă fac acest lucru într'o Joiă, însă tot-deauna la sfârșitul lunei, căci se ȃie, că albiturile croite pe acel timp, țin mult.

O seamă de femei țese pânzături și de vëndut.

Multe știu coase foarte frumos alțițe și flori la cămeșile femești, care lucru este căutat și bine plătit primind 4 fl. pe bucată.

În grija femeilor este creșterea «băeților», adecă a copiilor de ambe secse.

Gospodinele se mai ocupă și cu creșterea galițelor, cari fac fala lor, dacă sunt multe prin ogradă. Cu toate, că ulii cei mulți, cari se adăpostesc prin apropiatele și desele păduri, se reped foarte adese și înșfacă pui, ba chiar și găini, totu-și numărul galițelor este în localitate destul de considerabil. Unele gospodine țin și curci, cele mai multe însă cresc o mulțime de găște și rețe, cărora le merge foarte bine, de oare-ce au în tot locul apă, elementul în care petrec ele cu predilecțiune.

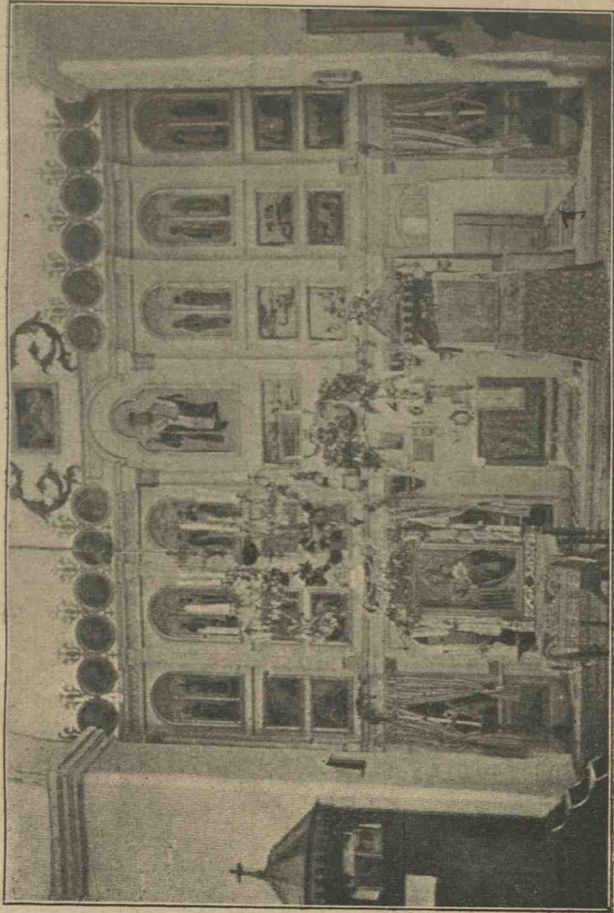
Una din grijile cele mai mari ale gospodinilor este fertul bucatelor pentru toate ȃiele și coptul pânei și al cop-

Biserica ort. orientală din Straja.

O înmormântare în Straja.

Altariul bisericii din Straja.

cu brânză de vaci sau oi, cari se ung cu unt de oi sau de vaci. Apoi se usitează un fel de mâncare, numită «mleșniță», care se face din orez ori crupe de păpușoi, ori de grâu, ferte în lapte dulce. Adese se fac și turte bătute cu lapte. Se pune adecă într'o tavă unsă cu unt sau untură, lapte acru de vaci sau oi, amestecat bine cu făină de păpușoi și apoi se viră în cuptor. După-ce s'a copt se scoate afară și se unge pe deasupra cu unt ori untură și se taie în tălii și se pune pe masă.

Mult usitate sunt un fel de plăcinte mari în forma pânilor, cari se umplu cu pături de mac, brânză de vaci și tomagi. Foarte căutate sunt alivencile, cari se fac din aluat de păpușoi bătut cu lapte acru. Aceasta amestecătură se întinde pe-o frunză, de curechiu, apoi se pune la mijloc brânză, se îndoaiă frunza în două, se așează pe lopată și se aruncă în cuptor. Din copturi trebuie a aminti încă afară de frumoșii colaci în felurite forme și înfoietele și gustoasele babe, cari se fac pe lapte dulce și ouă multe și se coc în forme anumite de lut sau tinicheá. Se mai fac fripturi din felurită carne. Friptura de găscă, găină și rață se face în modul următor: Mai întâi se ferbe respectiva pasere întregă, dar' ca să nu se fearbă de tot. Apoi se scoate ea din oală și se pune într'o tavă, se unge cu unt și de-asupra se toarnă grăsimea ei, care a eșit la fert și se pune în cuptor la fript.

Altă friptură usitată mai ales primăvara este cea de miel, care se chiamă «tocană» și se prepară totdeauna cu usturoiu. Se preparează barabule cu unt, păstăi de fasole cu unt, pește cu unt, sfecele ferte cu usturoiu, piper și cu oțet.

Mulți fac povidlă din perje, care se subțiază sau rărește cu apă și se mânâncă cu mămăligă sau pâne. Adese se fac plăcinte cu povidla, sau cu mac, cu ceapă, cu curechi însă foarte rar.

Afară de aceste mâncări se întrebuintează foarte adese laptele vacilor și oilor, care-l au locuitorii în abundanță. Aceasta împregiurare esplică, că nu se prea țin posturile.

În post se mânâncă cu pâne sau mămăligă: pepeni, curechiu, barabule, fasole, bob, mazăre, vișine, cireșe, mere

pere, perje proaspete și uscate, usturoiu, ceapă, bureți, rășcovi, fragi, mure, smeură ș. a.

O seamă de femei țin din felurite pricini un fel de post «negru», ele adecă nu mănâncă nimic ziua întregă până seara târziu.

Borșul cu fasole se face din moare de curechiu. Bobul și mazărea se ferbe cu borș din tărițe de secară. Se mai ferbe și un borș prost cu crupe. La acest borș face alusiune următorul chiot destul de satiric :

«Cuconiță Dumiața,
 Borș cu crupe n'ai mâncă ?
 Ba aș mâncă și cu tărițe,
 Numai să-mi dai «cuconiță!»

Ca borșul nou umplut să nu se strice curând și să fiă iute, îndatineză femeile a aruncă o lingură din el în foc și dic, ca el să fiă iute și acru ca focul.

De regulă se umple borșul Marța, Joia și Sâmbăta. Atunci trage gospodina de urechi sau de cap pe un băiat, dacă-l capătă, — căci ei fug în acea ți din casă, — ca borșul să fiă iute, ca-și mânia celui tras de urechi.

În fiă-care casă se umple borșul în Joia mare și dacă este de acest borș vara în puțină, atunci ea nu capătă miros stricat.

Nu este obicei a mâncă ceva din poale, căci acela care ar face aceasta și-ar mâncă mintea. Tot așa se crede, că nu e bine a mâncă la spatele cuiva, căci atunci cel de pe urmă ar duce pe cel dintâi pe cea lume în continuu în spate.

Și prepararea beuturilor este grija femeilor. Ele pregătesc un fel de beătură nu tocmai dulce din esența oțetului. Ea se ferbe din cicoare și bipce. Aceasta fertură se pune în oțet și-se adaoge alămâia, zahăr și apă rece. Aceasta beătură are o culoare cafeniă.

O «mursă» dulce se face din zahăr ars, care se rărește cu uncrop și apă rece și capătă o culoare întunecată.

Afară de aceste se îngrijesc femeile și de legumele trebuincioase. Tot ele sapă straturile cu o «lopată de fer» adecă cu hârlețul. Ele samănă : sfeclă, petrinjel, mărar,

cimbru, usturoi, ceapă, ridichii și morcovi. Morcovii se întrebuințează numai ca leac pentru gălbănări. Pentru ceapă aleg femeile un pământ foarte moale și nu o udă la răsădit, ca nu cumva să se facă numai cepoi. Adese însă cumpără ele ceapă de la Ungurii, cari o aduc încoace toamna dimpreună cu hărăbăli pline cu curechi.

Și pepeni (castraveți) samănă femeile, însă cu puțin succes din cauza poziției înalte a satului, de aceea i-i importează din Rădăuți.

Când se murează pepenii sau curechiul, ceea-ce se face în poloboace mari cu capac, atunci este obicei, că gospodina trage pe băieți de urechi, ca murăturile să fiă acre.

Fiă-care gospodină samănă o bucată de grădină cu mazere, care crescând se suie pe haragi făcuți din buhași de brad sau molid și așezați în mazere spre acela scop. Bobul însă nu se samănă, ci se pune cu sapa între păpușoiu.

Oalele, în cari se ferb mâncările, hărgăul de mămăligă și strachinele sau «sahanele» sunt simple de lut. O seamă posed strachine albe de lut cu flori și pahare bune chiar de cristal. O seamă î-și ferb mămăliga într'un ceaur de spijă s'au într'o căldărușă de aramă. Vara căldărușa se anină cu un lanț lung de un par și așa spânzură deasupra focului de sub o șandrama. Tot în acea căldărușă se ferbe și laptele cel dulce, carele se lasă să se răcească ceva și apoi se toarnă într'un vas oare care, mai adese într'un cofăel, peste un cuib de lapte acru. El se prinde după cât-va timp bine și este un lapte acru foarte bun.

La ospete este obicei, că întâi se dă și chiar se așteaptă de meseni beutura și apoi bucatele.

Fetele din sat, chiar și cele mai sêrace prefer a lucră cu ȕiua, dară nu în toată ȕiua, ci numai când li-e chef, pe la ferestee. Acolo scot ele afară rugumătura cu tărăboanțe mari și cară bracul scândurilor și leațurilor pe focul de lângă feresteu, însă nu se năimesc unde-va la slujbă nici macar pe lună, căci pe an nu se năimesc nici-când.

De regulă ajută fetele părinților în de-ale economiei casnice, la prășitul păpușoilor de prin livezi, la adunatul fânului de acasă și de la munte, ba chiar stau cu vitele în munte și grijesc acolo de dêensele.

CAPITOLUL VII.

Uneltele gospodarului.

A) Carul.

Intre uneltele neapărat trebuincioase la o gospodărie chiar mică este carul. Carul se compune din două osii de lemn de fag. Osiile se țin la olaltă prin o inimă de fag sau de mesteacăn. Capetele osiilor, cari se vîră în o roată, se numesc «capite». Osiile sunt ferecate din capăt în capăt cu fer. Inima se bagă în osia cea de dinainte cu capătul sub lemnul numit «perinoc», care este cu osia, de-asupra căreia este el așezat, ferecate cu fer. Perinocul are lungimea, care o are osia între amândoi butucii roților. Osia dimpreună cu perinocul formează «dricul» carului.

Peste dric se mai așează un «vêrtej» de lemn. Prin vêrtej, perinoc, inimă și osia este vîrît un cui de fer de grosimea unui deget.

Peste capetele vêrtejului sunt așezate două «mănușele» de lemn de o șchioapă de lungi, cari țin coșul la olaltă. In osia cea de dinainte este așezat «gruiul». Gruiul este o bucată de lemn scurtă, de fag și despicată în două la un capăt. Aceste două despicături sunt încheiate în osia. De capătul cel de dinainte a gruiului, adică de cel nedespicat se prinde «proțapul». Proțapul este un drug de fag sau carpăn de grosimea mânei și de o lungime de peste un stânjen, care se despică la un capăt și se bagă cu despicătura peste capătul gruiului. Prin proțap și gruiul se sfredelește și apoi se vîră un cuiu de fer, care-i ține la un loc.

Pe proțap se așează o bucată de lemn de fag ca palma de lată și aproape un stânjin de lungă numită

«cruce», care se coasă în proțap cu un cuiu de fer. Crucea are la capete «lambe» de fer, cari se bagă cu capetele cele rotunde pe capetele osiei afară de roată.

Proțapul are la capătul de dinainte o cătușă de fag în care se bagă jugul boilor. Jugul se viră între cătușă și proțap și se prinde cu un cuiu de lemn. Aici de aceea nu se obicinuește a pune cuiu de fer, căci la cas, dacă s'ar resturnă carul, proțapul s'ar despica.

Jugul este de lemn de paltin. El constă din partea de sus, numită «cerbice» și cea de jos, numită «podvorniță». Aceste două părți se țin la un loc de două «lopățele». Capetele de jos ale lopățelelor sunt «crestate», adică sunt mai groase, ca să nu iasă podvornițele. Ear' capetele cele de sus ale lopățelelor au câte trei sau patru borți prin cari jugul se poate lărgi sau strimta după grosimea grumazului boilor. In acele borți se viră cuie de lemn, ca să nu lungească în jos cerbicele.

Cerbicele și podvornița au la capete câte o bortă de grosimea degetului unui bărbat, cari se închid cu două «răsteie» de lemn, ca boii fiind înjugați să nu-și scoată capul din jug.

Și pe osia cea dinapoi se așează un perinoc, carele se leagă cu osia prin o ferecătură de fer.

Intre osiă și perinoc sunt «gemănarile». Aceste constau din o bucată de lemn de fag de lungimea unui metru și mai mult de grosimea proțapului, carele la un capăt este despicat în două. Părțile despicate se viră între osiă și perinoc, ear' capătul cel nedespicat este așezat pe mijlocul inimei cu care este legat cu un cuiu de fer.

Pe capetele perinocului de dinapoi se află cepuri de fer bătute prin perinoc până în osiă. Capetele cepurilor, cari stau de asupra perinocului, sunt bortite și în drăbinar se află în prejma cepurilor câte un cercel de fer bătut în drăbinar. Cercelul se viră în cepuri și în borta cercelului se pune «drimba», adică o peană de fer, ca să nu sară cercelul cu drăbinar cu tot din cep afară. Aceste cepuri dimpreună cu mânușile țin coșul la olaltă.

Inima carului are între osii o lungime de $1\frac{1}{2}$ stânjen, câte odată și mai bine. Capătul de dinapoi a inimei trece prin osiă cam de un cot.

Roțile se compun din câte un butuc, 2 spițe de frasin și 6 ciolane de fag. Butucii se fac din lemn de mestecăn și se leagă lângă spițe cu câte două cercuri de fer de un deget de late. La capetul roților se pun atât pe de-asupra, cât și pe din lăuntru bucșe de fer. Roțile se leagă pe de-asupra cu șine de fer de o lățime de 3 degete, adică 4 la majă.

Pe osii, respective pe perinocuri se așează coșul carului. El se compune din 2 drabine lungi de $1\frac{1}{2}$ stânjen și de un cot de înalte. Drabinele constau din câte 2 drăbinări de mestecăn, frasin sau fag sau și de brad, cari se împreună la olaltă cu câte 6 «speteze». Spetezele se viră în locurile dăltuite din drăbinări și se coasă cu cuie de lemn. Drăbinele astfel pregătite au forma a 2 scări cu fuștee late însă rare. Pe capetele drăbinarelor de dinapoi și dinainte se pun «răscoale» de lemn de fag. Capetele răscoalelor sunt dăltuite roată după grosimea drăbinarelor și se viră pe drăbinare și apoi li se pune câte un cuiu de lemn ori de fer.

Răscoalele au funduri de scândurele subțiri, cari se prind la un loc cu chingi și cuie de fer.

Când se cară fân se pun pe drăbinar alte răscoale, cari sunt mai largi decât de obicei și au la capete încă un rând de borți în cari se viră pari paralel cu drăbinării, ca să se lărgească coșul și să se poată pune pe car mai mult fân și să se poată cără mai ușor.

În drăbinar se bat 4 cercei de fer în cari se viră capetele de sus ale leucilor, ear' cele de jos sunt ferecate cu fer în formă rotundă într'o mărime, care se orientează după grosimea osiei. Aceste capete ale leucilor se viră pe osiă, apoi se pun lambele și în urmă se bagă în osii cuie de fer, ca să nu easă leucile, lambele și roțile.

De mijlocul de desupt al drăbinarelor se ține o cruce de lemn de fag, care este aședată pe inimă și în ale cărei capete sunt virite lambele cele de dinapoi.

Coșul se căptușește cu scândurele subțiri sau și cu dranițe. Aceste se întăresc cu cuie de fer în speteze, ca să nu joace și să nu se peardă.

Pe podul carului se pune ca fund o scândură groasă și lată numită «pomostină».

La drumuri mai lungi se leagă din'apoi de inima carului o păcorniță din rătăcină de lemn de mesteacăn, sau paltin, cu dohot de mesteacăn, ca să fiă cu ce unge carul, căci uns bine merge el ușor și nu scârție. Acest dohot se câștigă din coajă de mesteacăn, care se pune la fert într'o groapă făcută în pământ sau într'o oală pusă în pământ și încungiurată cu surcele de fag, cari se aprind și încălzindu-se coaja, iese din ea dohotul.

B) Plugul.

Plugul constă dintr'un grindeiu de lemn de fag de care se țin toate ferele și anume: cuțitul, ferul cel lat și polița. Cuțitul are forma unui cuțit de grădinar, este cam de 54 centimetri de lung și la tăiș 7 centimetri lat. El taie brazda, ferul cel lat o rădică pe dedesubt, ear' polița o răstoarnă.

Capătul grindeiului se sfârșește în două coarne de lemn sau de fer, de cari ține omul cu mâinile plugul la arat.

La celalalt capăt al grindeiului sunt borți în cari se vîră «cucosuș», adică cuiul lanțului, carele ține grindeiul de roți.

Roțile sunt de lemn, mici, neșinuite și se învârtesc pe osii de lemn. Roțile se prind de tănjeală cu cârcee și cui de lemn.

Tăngeala este crepată la capătul cel de din'ainte, unde se pune jugul boilor, care se ține cu un cui de lemn.

Plugul se trage sau de 4 boi sau juncani, sau de atâtea vaci, căci în loc și vacile se înjugă la plug și la car, sau de 4 cai. Înainte vreme erau pluguri de lemn și atunci se ară cam de regulă cu 6 boi. Aici trebuie să observ, că la un plug cu 4 boi, sau cai, trebuie 3 oameni. Unul adică ține plugul de coarne, altul mână vitele de lângă plug și altul pe cele de din'ainte. Dacă vitele cele de din'ainte sunt cai, atunci băetul sau fata care ar avea să-i mână, nu merge în stânga lor și alătura cu dînșii, ci înainte între capetele cailor, ținându-i și ducându-i câte

pe unul de căpăstru. La țeară sunt oamenii în asta privință mai practici, nu istrăvesc atâtea puteri omenești în zădar și ară cu 4 vite cel mult 2 oameni, în cele mai multe casuri însă numai un om singur, carele totodată cornărește plugul cu mâna stânga, ear' cu dreapta mână 4 boi sau cai.

Plugurile se procură, după cum am amintit deja într'un capitol precedent, la ferari germani din Frătăuți cu prețul de 7—8 fl. fără de roți, cari se fac de gospodari în sat la rotarii autodidacți.

La arat se întrebuițează de unii și otigul. Acesta constă dintr'o bucată de fer ovală, ascuțită la margine, în care se bate un băț cu mănunchiu spre a-l pute lesne ține în mână. De regulă stă el răzimat într'o scoabă de fer indusă în partea dreaptă a grindeiului și pe chinga de fer, care ține coarnea plugului la olaltă. Cu otigul se curăță atât cuțitul, cât și ferul cel lat, ba și polița de țernă și chir, care se prinde de dênsele și apoi ear' se așează la locul său.

CAPITOLUL VIII.

Uneltele gospodinei.

A) *Fusul, stativele, rășchitoarea, vârtelnița și urzitoarea.*

a) Fusul este de lemn de mesteacăn și paltin și constă din două părți: din fus și din roata lui. Fusul este de o lungime cam de 30 centimetri și are forma unui beț neted și rotund, însă nu prea gros. Capetul de sus al fusului este ascuțit, cel de jos, care este înțepenit în roată este mai gros, ear' mijlocul lui este mai plinuț însă proporționat.

Roata este de lemn de fag și ceva mai mare decât o monedă de 1 fl. Cu fusul se toarce inul, cânepa și lâna, așa, că caerul se leagă în furcă și apoi se tot trag fire din el cu mâna stânga, ear' cu mâna dreaptă se învârtește fusul în dreapta după-ce s'a prins firul de el. Furca se poartă de femei în brâu, dacă însă șed, apoi se viră într'o bortă făcută în laiță.

b) Nu este gospodină sau fată în sat, care n'ar ști țese. O fată, care n'ar ști să țese nu s'ar mărită nici-când.

Ba sunt multe gospodine și tete, cari țin scortare de-o frumseță rară; a căror lucru se plătește foarte bine. De aceea sunt deci stativele unele, care se poate afla în fiă-care casă și stativele pline sunt fala gospodinei.

Stativele constau din 4 stâlpi de lemn de fag, cari sunt îngropați în două tălpi. Stâlpii sunt provăduți cu două «cununi» de fag, cari sunt dăltuite și vîrite în stâlpi.

În toți patru stâlpii se află loc dăltuit și în dăltuituri sunt aședate «sulile». Sulul de dinainte este dăltuit la mijloc în toată întinderea lui cât vine el între stâlpi. În această dăltuitură se bagă capetul pânzei și învîrtindu-se sulul, el prinde pânza și o înțepenește pe sus. Sulul are în capetul stîng 4 borți. În una din acele borți se vîră o bucată de lemn dăltuită prin mijloc de-alungul, numit «potiheci», cu care se învîrtește sulul.

În dăltuitura potiheciului se vîră o lopățică de lemn de fag, bortită ca ciurul și numită «găureanca», cu care se înțepenește pânza.

Sulul de dinapoi are două borți făcute cu sfredelul în depărtare una de alta, cam pe cât ține lățimea pânzei. În aceste borți sunt induse câte o frînghiută de grosimea degetului celui mic. Capetele frînghiuțelor sunt duse înainte spre sulul cel de dinainte și de ele este legat un lemnuț de fag numit «nodular», pe care se învâlește urzeala.

Sulul cel de dinapoi se tot învîrtește la învălitul urzelei și după fiă-care învîrtitură se pune sub urzeală câte o verigă de lemn de brad. Vergelele trebuie să fiă oable. Pe 4 sau 8 bețe se află lână sucită în 2, 4, 6 sau 8 în forma unei ațe groase și aceasta se numește «ițe», pe cari se țese pânza, scoarțe ș. a. Ițele au 2 sau 4 «scripti», adică niște roțițe, cari se învîrtesc cu ițele. De ițe sunt legate cu ațe groase de cânepă 2, 4, sau 8 «tălpigi», cari sunt niște scândurele late de fag pe cari calcă țesetoarea cu picioarele. Ea șede pe timpul țesutului pe-o scândură pusă de-a curmezișul pe capetele stativei de dinainte.

Lângă stative este o lădiță mică de lemn, numită «sucală», în care se sucește tortul pe țevi de lemn de soc.

Sucala are între părății cei înguști un fus cu o roată, care învârtește așa pe țeve.

c) Rășchitoarea este un bêt de alun bifurcat la un capăt, ear' la celalalt cu o cruce de fag. Lungimea lui este de 6 sau 12 palme. Pe rășchitoare se fac torturile sau călapurile, ca să se știe câte jumătăți sau torturi întregi sunt.

d) Vêrtelnița constă din 2 lemnișoare de fag de un metru de lungi, cari sunt la capete bortite și au acolo câte o «rază» sau «mănușă» încrestată, pe cari se pune tortul. Razele stau cruciș una peste alta și se învârtesc într'o osiă de lemn, care este înțepenită pe un scăuneș cu 3 sau 4 picioare. De pe vêrtelnițe se strâng ațele în gheme și se pun pe urzitoare.

e) Urzitoarea constă din 4 chingi, cari la capete se împreună prin 4 reze încreate. În mijlocul urzitoareii este o inimă, numită «fus», care trece prin toate 4 chingile. Capêtul de sus al urzitoareii se pune în cureaua anume bătută în drăgar, ear' cel de jos se viră într'un fund cu bortă în mijloc. Pe creștăturile rezelor se tot sue urzala ca pe șurub când se învârtește urzitoarea deodată cu fusul. Suindu-se urzeala până sus, se leagă acolo un băț sau o lingură și acolo se face tortul cruce, apoi se coboară înapoi tot urzind până jos. Și așa urzeala tot se sue și coboară până ce se împlinește lățimea și lungimea dorită a pânzei. Urzitoarea are încă scopul să îndoească tortul și să-l pună cruce.

CAPITOLUL IX.

Nașterea la poporul din Straja.

Românca măritată ține mult la aceea, ca să aibă copii. Spre a-și ajunge acest scop, întrebuițează ea între altele și următorul mijloc: Femeea doritoare să aibă copii, tae capetele buricului de la purceii unei scroafe, care a avut purcei pentru întâia-și dată, le ferbe în apă și apoi bé acea apă și crede, că făcând așa, va concepe cu siguranță.

De regulă însă acest mijloc nu se întrebuițează, de oare-ce femeile din loc sunt binecuvântate cu destui copii.

Cum se naște copilul, moașa i-i dă pe loc cuvintele, adică forma s. botez, însă nu-l stropește cu apă fără de care procedură acest botez, după ritualul bisericesc, nu este valid, de aceea copilul se botează de preot în toată forma.

Dacă copilul nou-născut este slab, atunci îndată i-l descântă de diochi și-i stâng cărbuni.

La botez se ia de regulă numai un cumătru, mai rar doi sau mai mulți. În loc este obicei, că oamenii se îmbie singuri să fiă luați ca cumetrii la acei, cari așteptă înmulțirea familiei lor. Aceasta o fac ei cu mult înainte de nașterea copilului. Sătenii dic, că este bine să te silești și să alergi cu un picior încălțat și cu unul desculț la băgat în lege, ear' la cunună să te dai înapoi. Oamenii și de aceea se îmbie să fiă luați ca cumetrii, căci cred, că vor trage din acea împregiurare mare folos, de oare-ce finii, cari mor ca copii mici, devin îngeri și apoi vor ajuta nașului lor.

La botez se aduce pruncul nou-născut peste șeptemână cam de regulă Sâmbătă seara pe timpul vecernii.

Numele nou-născutului se alege de frații mai mari ai copilului și în lipsa lor de maica lui și așa se și motivează dorința tatălui privitoare la punerea numelui înaintea preotului.

Se întâmplă însă casuri, că părinții după botez schimbă numele copilului lor cu scopul, ca copilul să trăească și să nu se prindă de el nici un fel de fapt.

Dacă ar muri vre-un copil nebotezat, ar fi mare păcat. Se dă, că un astfel de copil în vremea nopții tot hojma se vaetă în groapă. Dacă aude cine-va vaetul lui, e bine să dă forma botezului și să arunce jos o pânzătură sau o năframă albă și apoi copilul este botezat și mai mult nu se mai aude vaetul lui. Se dă, că unii au auzit astfel de vaete, și au tăiat mâneca cămeșii și au aruncat-o jos. La cas, când nu s'ar face aceasta, acel prunc ar deveni moroi și s'ar arătă și ar spăria pe cei slabi de fire.

Intorcându-se cumătrul cu finul său deja botezat de la preot și intrând cu el în casă, i-l pune pe masă pe

lâna unui cojoc de oaia, ca copilul crescând mare să aibă cinste, cum are cinste masa în casa omului, să aibă noroc la oi, să aibă atâta noroc la toate, câtă lâna are oaia și să fiă așa de norocos, ca-și oaia.

Când începe cumetrul și oaspeții poftiți la cumetriă să dea daruri pentru fin, atunci ține el copilul în brațe și lumina aprinsă în mână până-ce se sfârșește cu datul darurilor.

La lumină se leagă, afară de o pânzătură pentru crejmă, și un ștergar frumos, cu care se încungiuă lumina și apoi se leagă cu lănețuri sau humbac.

După datul darurilor cumetrul dă copilul și lumina aprinsă mamei pruncului dimpreună cu toate darurile adunate dorindu-i, ca ea să-și crească copilul ușor și în pace. După aceea urmează cinstea, veselie și cântecile din gură sau din instrumente sau cel puțin din fluer.

Dimineata, a doua zi după botez sau cumetriă vin cumetrul și moașa și scaldă copilul. Cumetrul pune în scaldătoare bani, busuioc, pene și câte-va fire de grâu și picură de-asupra ei în cruciș cu lumina de la botez aprinsă. Pe tot timpul scaldei lumina este aprinsă.

Banii din scaldătoare sunt colac pentru moașă. Busuioc se pune în scaldătoare, ca copilul să aibă miros bun și să fiă drăgălaș ca busuiocul. Pene se pun în scaldătoare, ca copilul să fiă așa de ușor la umbriet, cum de ușor zboară peana în vânt. Grâu se pune, ca copilul să aibă în viața lui pâne. Cu lumina se picură în scaldătoare, ca copilul să nu se opărească.

Nașul spală copilul și-i suflă în gură, ca copilului să nu-i miroasă rău din gură. Apoi duc nașul, moașa și alte femei scaldătoarea afară și o varsă încet lângă un pom pe un loc curat, ca copilul să nu fiă obrasnic, ci de treabă.

După aceea se restoarnă covata din care s'a vărsat scaldătoarea cu fundul în sus și toți joacă cu un șip de beutură în mână împregiurul pomului, ca nou-născutul să fiă vesel și jucăuș, ear' moașa joacă pe dosul coveții, ca copilul să aibă noroc în cai.

Din scaldătoare se scoate copilul drept în sus prindându-se cu amândouă mâinile de cap, ca el să crească mare.

La 40 de zile după nașterea copilului spală mama lui pe moașă cu aghiazmă pe mâni și pe obraz, ear' moașa spală pe femeia. Atunci se dă moașei o păreche de mâneci de cămeșă cu care pânză se șterge ea. Aceste mâneci se măsură de la umărul mâinei până la încheetură sau de la înghițitoare până la vârful degetelor. O seamă de moașe pretind să se măsure mânecile de la vârful degetelor unei mâni, peste pept și până la vârful degetelor celeilalte mâni

Moașei se mai dă un căuș de făină cu căuș cu tot, în care înfige ea un fir de busuioc, ca copilul să țină curând capul în sus.

La sărbătorile cele mari din an, adică: Paști, Crăciun sau Sânta-Măria, cari anume urmează după botezarea pruncului, duc părinții lui cumetrului lor «colaci» și anume: o pătrare de grâu într'un coș de perină, un tulpan frumos de lână, o huscă de sare și un șip de beătură. Astfel de colaci se dau numai dacă trăește finul. Dacă însă finul a murit, atunci părinții lui duc cumetrului lor: 4 colaci mari copti dintr'o pătrare de făină de grâu, și așezat pe un șervet un pom, cum se face el la morți. De pom se leagă un șervet mare de pânură albă.

Predând părinții colacii dic ei următoarea formulă: «Poftim cumetre colaci, colacii ni-s mici, dar' voia să ne fiă mare, să nu bănuți!»

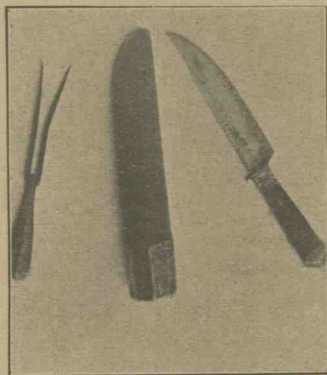
Actul cumetriei se finește cu predarea colacilor și nașul nu se mai îngrijește mai departe de finul său, doar' dacă întreabă vre-odată de dânsul, numai așa, ca să nu i-se împute, că n'ar face-o aceasta.

La cas dacă finul se însoară, atunci nașul de regulă i-l și cunună.

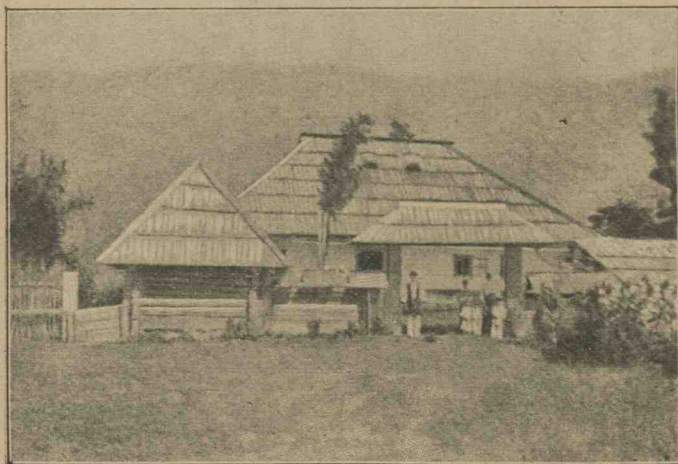
Dacă moare finul, atunci este datoria nașului să asiste la înmormântarea lui petrecându-l până la groapă.

Trăind finul, atunci trebuie el să meargă în ziua de Paști sau a doua zi, cu pască la nașul său.

Cumetrii se țin înrușiți între olaltă, care împregiurare însă nu-i reține a se combate unul pe altul mai ales cu ocasiunea alegerilor pentru comitetul comunal sau la aședarea primarului.

Arme folosite in Straja.

O casă din Straja.

Un băiat din Straja.

CAPITOLUL X.

Nunta la poporul din Straja.

Nunțile cele mai multe se fac în Straja toamna după-ce și-au adunat locuitorii fânurile, și-au cules păpușoi de prin livezi, și-au scos barabulele și și-au adus vitele și fructul lor de la munte. Atunci Românul este vesel, fiind-că cămările lui sunt pline de fruct alb, oile, boii și vacile î-i sunt grase, mascurii abia așteaptă cuțitul, găinile, rețele și găștele nu mai vreu să mânânce grăunțe fiind déjà giftuite, poloboacele cu must sunt pline, atunci deci se prinde el să-și însoare feciorul și nu ȳce ba, când i-se cere fata.

Plăcându-i unui flăcău, care a fost și a eșit de revisiă, adecă care n'a fost luat la oaste s'au carele și-a făcut serviciul de 3 ani la oaste și s'a întors acasă, o fată, sau aflând el pe drăguța lui de mai nainte încă nemăritată și așteptându-l și voind el să o iee de soție, descopere el dorința sa mamei sale. Aceasta o împărtășește cam pe departe bărbatului ei. Convenindu-i acestuia familia, averea, cinstea și hărnicia fetei, trimite el pe un om străin la tatăl fetei. Acesta se duce într'o seară la tatăl fetei și-l întreabă ori de ar voi să-și dea fata după cutare fecior. Trimiterea acestui om la casa fetei se numește «a trimite în stărostiă».

Tatăl fetei nu-i dă trimisului așa-și îndată răspuns, ci î-i făgăduiește, că-i va trimite cuvânt cât de curând. Apoi se întreabă tatăl fetei de neamurile sale, se sfătuește cu gospodina sa și cu vre-un prietin din vecini și dacă aceștia laudă flăcăul și familia lui și î-i convine el și lui și după avere, atunci trimite răspuns tatălui flăcăului, că poate veni «în stărostie».

Primind acest răspuns favorabil vine flăcăul pe însărate cu tatăl său sau fiind el orfan cu epitropul sau cu vre-o rudă mai în vârstă sau doi martori la casa fetei. Aici începe tatăl flăcăului vorba, întrebând pe stăpânul casei ori de-i place flăcăul, câtă zestre dă fetei, cât câmp, câte vite ș. a. Invoindu-se părinții ȳce: «noi ne-am învoit, acuma tinerii de s'ar plăcé!»

Apoi i-i chiamă pe tineri un om străin afară, ca ei să vorbească între olaltă și să se înțeleagă, ceea-ce se face în cele mai multe casuri numai spre a îndeplini o formalitate, de oare-ce tinerii sunt puși în cale de mai nainte. Afară vorbesc tinerii unul cu altul și apoi spun omului, care i-a condus afară, ori de se voesc sau ba. Intrând acest om în casă împărtășește părinților cum sau pus tinerii la cale.

Dacă tinerii s'au plăcut și se voesc, atunci părinții i-și dau mâna, care se taie în prezența tinerilor de un martor de jos în sus cu poala cojocului sau a sumanului, ca semn, că legătura s'a făcut și că tinerii se fiă avuți în viața lor.

Tăetul mânelor nu se face nici-când cu mâna goală, căci într'un cas ca acela tinerii ar deveni sêraci și goi. Apoi urmează cinstea între părinți, tineri și martorii prezenți și aceasta este logodna. Tot atunci se hotărește ziua în care au să meargă împreună la preotul «la mărturiă», adică la rugăciuni și catechisare. Venind părinții și tinerii la preot, se pune la cale «strigarea» vestirilor și ziua cununiei.

În Dumineca primei vestiri asistă în biserică de regulă părinții și tinerii, cari de acuma se numesc miri. Mirele vizitează apoi în acea Duminecă după ameață-di pe mireasa sa.

După întâia vestire se fac din amândouă părțile pregătirile de nuntă și se poftesc nunii cei mari. Ei se aleg mai ales dintre rude, căci străini cam greu se găsec să primescă a fi nuni mari, de oare-ce există credința, că este bine de la cununie să te dai înapoi.

Apropiindu-se ziua nunții merge mirele cu părinții lui și mireasa cu părinții ei într'o di de tâng la Rădăuți. Acolo cumpără mirele două părechi de ciobote, una pentru soacră și alta pentru mireasă și o basma de mătăasă vișinie pentru mireasă, pe care o poartă aceasta la cununie pe spaté.

Mireasa i-și cumpără o ladă brașovenească, zugrăvită cu flori și o floare de dugheană pentru cușma mirelui.

În ladă i-și arangează mireasa zestrea, adică: pânzături, pregitoarele, cămeșile, ștergarele, năfrămile ș. a.

Vineri seara înainte de cunună merge mirele la preotul și-i duce o jernă și o huscă de sare și face știre, că de Sâmbătă începe cu nunta.

Sâmbătă cam pe la 10 ore demineța pornește mirele, vătăjeii, cari și-a ales el dintre pretenii săi, prin sat la poftit.

Ei poftesc mai nainte pe preot, învățător, primar, apoi pe neamuri, cunoscuți etc. Vătăjeii umblă prin sat provăduți cu câte un beț legat la vârf cu o năframă și o ploscă de beutură, care o capătă de la mire. Intrând ei la gospodarul pe care voesc să-l poftescă la nuntă, cinstesc din ploscă și apoi o dau celui de casă ca să cinstescă și el apoi dăce: «A poftit jupânul mire și jupâneasa mireasă, socrii mari, nunii mari și după pofta lor v' poftim și noi».

Și mireasa are vătăjeii ei și 2 druște, ear' mirele are druștele sale.

Slujba druștelor miresei este să o petreacă la cunună și de la biserică înapoi și se șadă la masă una de-a dreapta și alta de-a stânga ei. Tot acea slujbă au și druștele mirelui față de dânsul.

Vătăjelul numit «drușcu» are datoria să stea lângă o drușcă a mirelui, ear' celalalt șede lângă ușă și pofteste oaspeții în casă și la masă.

Sâmbătă seara înainte de ce se începe nunta, mireasa trimite mirelui schimburile, adică: o cămeșă, o păreche de ismene și o năframă, cari lucruri trebuie să fiă lucrate de dânsa. Aceste obiecte i-se predau mirelui de un urător, care face multe glume sărate și nesărate și mult haz și urează dăcând: «poftim jupâne mire, precum te-ai silit cu însuratul, așa te silește și cu luatul».

Tot atunci pune nunul cel mare inelul mirelui și al miresei într'un sahan cu grâu, unde le amestecă, ear' mirele trebuie să-și afle inelul. Apoi trimite mirele miresei darurile prin oamenii săi, dintre cari unul urează miresei în următorul mod:

«Bună vremea la d-voastră
Oameni pământești,
Soli și sfetnici împărătești,
Dar' mai ales la d-ta,

Jupâneasă mireasă,
Am auzit de d-ta,
Că ești veselă și voioasă,
Ca o garofală înflorită frumoasă,
După cum și al nostru jupân mire,
I-i vesel și frumos,
Ca un trandafir înflorit frumos,
Ear' am auzit de fața d-tale,
Că ești neguțătorită mare,
După cum și al nostru jupân mire
Târgurile și orașele a umblat,
Haine după fața d-tale n'a aflat
Numai strimte, scurte, spintecate,
Precum erau mai ciudate,
Dar' al nostru jupân mire,
A scris cărți,
In toate părți,
Și revase,
Prin orașe,
Ș'a aflat păpuși din Badei,
Părechea cincii lei,
Și-un brâu lat,
De la Focac
Ca să-ți fiă d-tale de purtat,
Și 'ncă o suenă de mătăasă,
Ca să-ți fiă de primblat prin casă,
Și 'ncă un tulpănel cu floricele,
Ca să-ți fiă de bună mângăiere,
Toate acele și mai multe,
Le-o strins și păcut în corăbii,
Și le-a pornit pe mare,
Dar' la un mijloc de cale,
A dat D-zeu un vânt mare,
Un vânt mare, viforat,
Corăbiile o înturnat,
Dar' fiind corăbierii meșteri mari,
Au tras corăbiile la un ostrov de mare,
Și le-am apucat cele ce-au fost mai ușoare,
Le-am adus înaintea d-tale,
De nu te încrezi,
Pune mâna și vezi,
De nu ești incredințat,
Pune mâna mai cu adevărat,
Poftim jupâneasă mireasă!
Vezi, de ce nu te silești cu luatul,
Cum te-ai silit cu măritatul?
Părinții au vrut să strice,
D-ta ai prins a plânge,
Părinții au dis, că nu te-or dá,
D-ta, că un bolohan de grumași ți-i lega,
Și pe uscat te-i înecă!

Pornindu-se Sâmbătă seara nunta i-și ie mirele er-tăciune de la părinți, frați, surori, neamuri și vecini și apoi se așează la masă.

Tot astfel procede și mireasa. Atunci ie tatăl mirelui un păhar de bătură, i-l închină mirelui dorindu-i «spor și ajutor» și apoi i-l dă mirelui. Acesta sărută mâna tatălui său, ie păharul și varsă dinapoia sa peste cap, ca toate relele să rămână înapoia lui.

Apoi încungiură toți masa de trei ori jucând con-duși de vătăjel, care ține într'o mână un ulcior umplut pe jumătate cu apă și de-asupra căruia se află un colac cu un struț de busuioc în bortă.

După aceea se postează vătăjelul la ușă în dreptul capetului mesei și dice un «Tatăl nostru». Sfârșind rugăciunea, ie el colacul de pe ulcior și-l pune pe masă, ear' busuiocul i-l moaiă în apa din ulcior și stropește cu ea perețele casei din-spre răsărit, apus, meadă-și și meadă-noapte și dice la fiă-care părete: «Astei începenii de veselie să-i dăruiască D-șeu noroc și bucurie». Apoi cântă scrip-carii de joc și ies toți nuntașii afară și joacă și cu aceasta se sfârșește nunta de Sâmbătă.

O asemenea ceremonie se observă și la casa miresei.

Mireasa singură se peaptănă, se îmbracă și se pre-gătește de nuntă.

Duminecă demineată se duc mirii, fiă-care deosebit, la biserică la cununiă sau pe jos, sau în trăsură; tot așa se întorc ei și de la cununiă.

Atât mirele, cât și mireasa i-și leagă în ziua cunu-niei mâna dreaptă cu o năframă albă, ceea-ce este semn, că ei sunt miri și ca să nu fiă diocheți.

Mirele poartă în ziua cununii la brâu de-asupra curelei o năframă cusută pe la cornuri cu fir și lănețuri în diferite colori și esecutări. O asemenea năframă are și mireasa în brâu.

În ziua cununii stă mirele în biserică pe timpul litur-giei înaintea gospodarilor, ear' mireasa înaintea gos-podinelor. Tot așa ieu cei dintâiu anafora, adecă mirele înaintea gospodarilor, ear' mireasa înaintea gospodinelor.

Sosind timpul cununii, ie nunul pe mire de mânecă și-l pune să stee pe scorțarul cel așternut de dînsul în

mijlocul bisericei, ear' nuna pe mireasă. Pe timpul cununiei se țin mirii de mână.

Nunii țin pe timpul isprăvirei s. taine a căsătoriei câte o lumină albă și lungă, care aprindându-se li-o dă preotul fiă-căruiă în mâna dreaptă. Luminele sunt la mijloc legate cu câte o cordea mai lungă sau scurtă, roșie sau albastră. Nunii nu țin luminele cu mâna goală, ci învălită cu o basma albă.

Mireasa poartă în ziua cununiei sucnă, este în giță și-i împodobită pe spate cu un tulpan roș de mătăasă primit în dar de la mire. Unele mai aruncă de-asupra acestui tulpan încă și un al doilea de lână. Acesta se aranjează astfel, ca cel de mătăasă de desubt să se poată vedea.

Mirele poartă floarea cumpărată de mireasă la pelerăria sau cușmă și peste toată îmbrăcămintea o manta nouă albă sau neagră.

Mireasa lasă pe timpul cununiei ciupacul de la cămeșă deslegat, ca să aibă copii mulți, căci se crede, că dacă s'ar cunună sau binecuvântă ea cu chiutorile de la ciupac legate, atunci căsătoria ei ar rămâneă fără de roadă.

După cununia joacă nunta întregă lângă biserică, atunci se poftesc mirii unii pe alții la nuntă.

De la biserică pornește nunta miresei înainte și anume acasă la dînsa și ceva mai târziu sosește acolo și mirele cu nunta sa. Atunci urează unul, care știe ură, și ȳice:

« Bună ziua, hore frumoase,
Boeri d-voastră,
V'am întrebă de trai și de viață,
Dar' vedem, că viața și traiul vi-i bun și frumos,
Din mila lui Christos,
Ear' d-voastră veți stă,
Și ne veți întrebă,
Ce urmăm, ce căutăm?
Noi sama'n grabă nu ni dăm,
Că frică de nime n'avem,
Că noi nu sîntem de acei,
Ce umblă joile și bat horile,
Nici de acei ce umblă lunile,
Și nvață minciunile.
Dară noi sîntem soli trimiși
De la al nostru tîner împărat,

Ca să ve spunem cu adevărat,
Al nostru tîner împărat,
Multă oaste a adunat,
Mii mulțite, sute nesoroceite,
Dară al nostru tîner împărat,
Mulți munți a vînat,
Munți n'alți cu brazi lămurati,
Și câmpuri înfloritoare,
Cu isvoare curgătoare
Pentru toate sufletele adăpatoare,
Dară la un mijloc de cale,
A aflat urmă de fiară,
Stau toți oștenii împăratului și se miară,
De ce ar fi aceasta urmă de fiară ?
Diseră un sfetnic împărătesc,
C'asta urmă ar fi de dină,
Ca să fie cu al nostru tîner împărat,
De bună împreună,
Ear' al nostru tîner împărat,
Într'atîta nădejde nu s'a lăsat
Și al doilea a urmat și a căutat,
Altă urmă de fiară a aflat,
Diseră alt sfetnic împărătesc,
C'asta urmă ar fi de floare de raiu,
Ca să fie cu al nostru tîner împărat,
De bun traiu.
Dară al nostru tîner împărat,
Pe potformic a încălecat,
Și'n scări de aur s'a înălțat,
Și'n toiag de argint s'a răzimat,
Peste toată oastea lui a căutat,
Și ne-o ales pre noi, pre își doi,
Mici de stat și lungi de sfat,
Din cai semeți,
Din gură 'ndrăzneți,
Vrednicii a seoate,
Slujba împăratului la capete,
Și ne-o trimis din conac în conac,
Cu cai de olac,
Dară noi drumu n'am știut,
Da ne-am sfătuit la pornit.
Ca s'o luăm pe crîngu ceriului,
Și pe cipu pămîntului,
Unde vor fi curțile ținei,
Acolo vi s'a ascunde lumina stelei,
Noi vedînd, că la aceste curți,
Lumina stelei s'o ascuns,
La aceste curți am abătut,
Poftim ori steaua să ni arătați,
Ori un răspuns să ni dați,

Noi eu mulți nu putem să grăim,
Că ne zăbăvim,
Că noi mult loc avem a umblă,
Și multă tină a călca,
Și pe al nostru împărat,
Cu cuvântu a-l bucură,
Poftiți cătați în sus și 'n jos,
Da mai ales la răsărit,
Că tîner și frumos împărat a pornit,
Din pistoale impușcând,
Din păhărele cu floricele bînd,
Cu multă oaste spre aste curți osteninînd,
Poftim să fiți gătiți,
De mii de caré de fîn,
De buți cu vin,
De ialovițe grase,
De copile frumoase,
Dar' trebuie s'aveți și babe bîtrâne,
Pentru-că fac bucatele bune,
Eară poftim să fiți gătiți,
Ce nu-ți avé de ajuns,
Nu-ți avé loc de ascuns,
Nici gură de răspuns,
Eară d-voastră gîndiți,
C'al nostru tîner împărat,
Pe aice n'o mai umblat,
Dară al nostru tîner împărat,
Pe aice o mai umblat,
Și 'n florăria împărătească s'o primblat,
Și a aflat o floricea,
O chiemă garofea,
Ea de înflorit înfloreă,
Dară roadă pe pămînt nu făceă,
Al nostru tîner împărat dîseră așa,
De-a fi lui dată de D-deu,
Ca să-i fiă soțul său,
A veni cu părinți și cu nănași,
Și mai cu mulți ostași,
Și a lua-o de la aestatea curți,
Și-a duce-o peste munți cărunți,
Și a avé curți a stăpâni,
Și euconi a rodi,
Și nouă la toți ni-a mulțumí;
Pentru aceste cuvinte ni-se cade,
Câte-un păhar de cînsté,
Câte-un păhărel de vin,
Ca să ni fiă voia deplin,
Dară noi am bé și de horilcă,
Că nu ne-a mai fi nemică,
Om face gura leicuță,

Și pânțelele bareleuță,
Și n'om vĕrsá nici o lecuță,
Poftim mĕi fártate,
Pe schimbate,
C'o mâná sĕ dăm,
Și cu douĕ sĕ luám!

După recitarea acestei urări schimbă un vătăjel de al mirelui colacul lui cu un vătăjel de al miresei, care colac se numește «colacul cel de schimb». Apoi iau vătăjeii colacul cel schimbat al mirelui și-l viră pe bĕțul de vătăjel și țin amĕndoi bĕțul de capete, ear' mirele face trei pași spre rĕsărit pe sub colac, ceea-ce o repețește de trei ori. După aceea ia mirele colacul în mâná și se uită prin borta lui spre toate părțile lumii și-și face de patru ori cruci. Apoi rĕdică mirele colacul pe cap, i-l rumpe și împărțește câte o bucățică la toți câți ajunge. 1

Sfĕrșindu-se aceasta ceremoniá se formează danțul mirelui și tot atunci iese din casă și cel al miresei și se întĕlesc la întrare amĕndouĕ. În acel moment ia vătăjelul miresei pe mireasă de mâná și o pune lângă mire, care apoi intră cu nunta sa, druștele și cu mireasa în casă și se așază cu toții la masă. Danțul miresei însă dimpreună cu druștele ei rĕmâne afară, unde joacă.

În casă șede mirele după masă cu cușma pe cap, tot așa și toți cei de față. Până la o vreme urmează cinstea, căci mâncarea se privește ca un lucru secundar, când se leagă nunul și nuna cea mare pentru cheltueala lor și starostele pentru osteneala lui cu câte un ștergar sau un șervet alb și mare arcește sau numai la mâná. Este obiceiul, că se leagă și alte persoane mai însemnate, cari sunt prezente la nuntă.

După aceea dá nuna cea mare soacrei ciobotele de soacră și colaci, cari daruri se acopĕr cu tulpanul de pe spatele miresei.

Apoi se joacă aceste daruri și în urmă ia nuna cea mare tulpanul și-l pune miresei pe cap, adecă o «înho-botează» în prezența druștelor, cari pentru acest scop sunt poftite în casă. Ele apoi păzesc pe mireasă, ca nu cum-va cine-va sĕ-i iee tulpanul de pe cap.

După isprăvirea celor enumerate pune mireasa o năframă frumoasă, cusută de dânsa mirelui în curea și cinstește dintr'un șip de beutură pe ori-care-l vede până se sfârșește beutura din sip. Aceasta o face mireasa, ca fiă-care să-și aducă aminte de cinstea miresei. Apoi se așează ea la locul ei la masă, ear' musicanții cântă pentru scoaterea danțului afară.

Eșind danțul afară și gătindu-se jocul, întră vătăjelul mirelui și apoi și cel al miresei și nuntașii, afară de miri în casă și aici li arată vătăjelul miresei zestrea. Cei intrați în casă primesc zestrea din mâinile nevestelor celor tinere, cari sunt îneamurite cu mireasa și o scot jucând afară până la trăsura mirelui. În urmă vine nunul cel mare și cu socrul cari duc lada de zestre.

Dacă are mireasa vre-un frate sau soră mai mică, atunci aceștia opresc zestrea miresei și o dau numai după ce au primit un dar oare-care de la mire.

În trăsura se pune mai întâi lada și de-asupra ei hainele, scortșarele, perinele ș. a.

Înainte de plecare merge mirele și mireasa și-și iau ertăciune de la părinții miresei înaintea căroră îngenunche, pe când vornicelul mirelui ȳice :

«Poftim gloate și noroade,
 Și d-voastră cinstiților părinți,
 Ca doi pomi înfloriți,
 Poftim să ascultați aste puține cuvinte,
 Cari sunt de la începutul lumii alcătuite,
 Aiști doi fii, ce stau cu genunchile plecate,
 Cu lacrimi pe față versate,
 Foarte cu mare smereniă,
 Cer cuvânt de blagosloveniă,
 Dară d-voastră cinstiți părinți,
 Nimică nu gândiți,
 Și fiți cu duch de blândete blagosloviți,
 Că nu-i fiu să nască,
 Și să crească,
 Ca înaintea părinților să nu greșească,
 Eară d-voastră cinstiți părinți,
 Nimică nu gândiți,
 Și fii cu duch de blândete blagosloviți.
 Cum a blagoslovit D-ȳeu,
 Pe Adam și Eva,
 Pe Avram cu Sara,

Pe Isaac cu Reveca,
Pe Iacob cu Rachila,
Și încă se li dăruiască,
D-zeu un dar,
Cum a dăruit D-zeu,
Lui Constantin împărat,
Cu maica sa Elena,
Crucea lui Domnu Christos,
Care este nouă tuturor de folos,
O răsădit o via,
Și s'o umplut de bucuria,
Și o bcut vin,
Și s'o veselit cu toți mesenii deplin, amin!

După primirea binecuvântării iesă mirele cu mireasa afară cu danț, apoi se suie în trăsura încărcată cu zestre și pornește la mire acasă. J

Ajungând acolo se duce zestrea în casă jucând, ear' socrul cel mare duce cu nunul lada în casă, unde se așează toată țeștea pe ladă și apoi ies cu toții afară și punând danțul în rënd întră jucând în casă.

La intrare li iesă vătăjelul mirelui înainte în tindă cu doi colaci mari și cu luminile de la cununiă aprinse. Pământul este la intrare așternut cu un scortar, ca mirii să nu calce pe pământ gol, ci îmbrăcat și ca ei să nu fiă goli, ci avuți.

Acuma se așează cu toții după masă la cinste, pe când luminile ard pe masă. În acest timp vătăjeii ridică hobotul miresei, care până acuma i-i stă pe ochi. După cinste ies toți cu danțul afară, unde joacă, se zăbăvesc și într'un târziu încep oaspeții a se împraștia.

Luni se începe «uncropul», când se ferbe lapte dulce și se pune în el colac tăiet, ear' mireasa ie o lingură și o presintă plină cu lapte și colac tuturor, cari se întemplă în casă. Aceasta se petrece cam până în spre ameață-ți spre scopul, ca tinerii să fiă în viața lor dulci unul altuia.

După meadă-ți merge mirele cu un vătăjel și cu un șip de bcutură și poștește pe acei oameni la pripoi, cari au fost la nuntă. Sara sau abia Marți demineata se adună oaspeții la casa mirelui, care trimite pe vătăjei cu muzică după nunii cei mari. Sosind aceștia la casa mirelui înbrobode nuna cea mare pe mireasă cu ștergar și

apă, se așează toți oaspeții la masă și cinste. Acum se aleg doi oameni buni de vorbă și anume unul dintre oamenii mirelui și unul dintre ai miresei, cari strigă pe fiă-care gospodar și pe gospodina acestuia la «păhar dulce».

Cel strigat capătă un păhar de cinste pe care îl cinstește, ear' după aceea îl întreabă acei doi oameni ori de a fost el dulce.

Gospodarul pune atunci pe un sahan un dar în bani cât îl trage inima. Banii se toarnă din sahan în altul, care stă pe masă înaintea nunilor celor mari ear' lângă ei stau mirii în picioare. Sahanul, în care s'au deșertat banii este acoperit cu un alt sahan. Acum cinstește mirele pe gospodarul, care a dat darul, ear' mireasa pe gospodină, cari cinstesc înapoi la miri.

Apoi mai dice cel cu sahanul către gospodar: «Ești jucăuș, de aceea trebuie să mai dai ceva peste Falcău», adecă pentru muzicanți, «dară încă nu ești cu gata!» Atunci gospodarul mai aruncă câți-va bani și pentru scrip-cari. Și așa se ie pe rënd fiă-care gospodar present.

În urmă leagă mireasa neamurile mirelui, pe cumnați și cumnate cu pânzături și pe nunul cel mare pentru a dona oră, după care obiceiul urmează cinste, ospet și joc până în ziua.

Martți se mai învită cu musică nunul cel mare și atunci se mulțumește pentru veselie cu care act se sfârșește nunta.

Martți sau Mercuri vine tinăra păreche la preot la «molitfă», care li citește rugăciunea cea de a opta și după cununie.

În zilele următoare merge tinăra păreche cu colaci la tatăl nevestei, ear' a doua sară vine tatăl ei cu colaci la ginerele său.

Tinerii duc apoi colaci nașilor, cari se fac dintr'o pătrare de făină de grâu sau se duce o pătrare de grâu. Colacii se acoper cu un tulpan frumos de lână de-asupra căruia se pune o huscă de sare și un șip de beutură.

Cu datul colacilor la nuni se sfârșește nunta cu totul.

În Dumineca care urmează după nuntă se duc însurății la biserică.

În ziua de paști sau a doua zi au finii datoria să meargă la nunii lor cu pască.

La finea acestui capitol trebuie să mai observ, că în comuna Straja fetele se mărită foarte tinere începând de la 14 ani în sus, ear' flecăii de la 23 respective 24 ani. Totu-și se află în sat mulți flecăi, cari se însoară abia cu 30 de ani, ba chiar și mai înaintați în vârstă.

Sunt însă și fete și flecăi, cari au preferat a se însurá respective măritá și au îmbătrânit și încărunit fetind și holteind. Aceștia așteaptă ca să se cunune cu moartea.

Căsătoriile între consângeni sunt la ordinea zilei mai ales în familiile mai avute. Prin ele se scoposește, ca averile să nu se împrăștiá, ci să rămână în familiá. O seamă însă de înrudiți aproape, cari nu primesc dispensele recerute trăesc în concubinate, cari în ochii poporului nici nu se prea urgisesc, dar' nici nu se stimează.

Trebuie însă se observ, că în timpul din urmă concubinatele încep a dispáre din comună cu totul.

CAPITOLUL XI.

Înmormântarea la poporul din Straja.

Românii din loc, ca și cei de pe aiurea, la cas de îmbolnăvire nu-și chiamă și consultă vre-un medic, — dacă o și fac aceasta, atunci abia în momentele cele de pe urmă, când nu mai ajută nici un medic — ci caută a se curalisá cu mijloace casnice, adecá cu beutul feluritelor burueni și cu descântece. Un mijloc universal în contra tuturor boalelor este un «dohot de semințe», fert din felurite flori și fructe.

Boala cea mai des provenitoare este «vătămătura», care nu este nimic alta, decât o colică de stomach. Ea se lecuește cu potroacă feartă sau cu un ceai de săcărică sau săcărică goală mâncată demineăta.

Dacă se îmbolnăvește cine-va, apoi i-i caută leac și-i dau să mănânce pască din ziua de Paști sau de Rusalii. Neajutându-i bolnavului acest mijloc, caută consân-

genii lui să capete aur ras din lăuntru s. potir ce trebuie să-l înghiță sau cer, ca bolnavului să i-se concedă să se uite în s. potir.

Dacă pătimește cine-va de ochi, atunci i-și spală el ochii cu apa cu care și-a spălat preotul mâinile după săvârșirea s. liturgii, sau cu apă dintr'o apă curgătoare luată în Vinerea Paștilor sau în ori-care zi, dar înainte de răsăritul soarelui.

Cel-ce suferă de «dênsele», adică de reumatism, acela caută pe la izvoarele cele curate din munți buruiana cea grasă de apă, numită «vêsc» și se spală cu ea odată la picioare și se face sănătos. Se crede, că dacă s'ar spălă el de două ori, vêscul nu i-ar fi de folos. Neaflând însă bolnavul aceasta plantă, atunci se lecuște el de «dênsele», dacă se schimbă frumos și se duce la un loc, unde s'a topit vre-o vită. Acolo trebuie el să bată mătane spre cele patru părți ale lumii, apoi să ridice un ciolan de jos ear' în locul lui să pună anaforă și sare și în urmă să așeze ciolanul eară-și pe locul, unde a fost mai nainte însă întorcându-i capetele. După isprăvirea acestora trebuie slăbănogul să meargă acasă fără să se întoarcă înapoi și fără să vorbească cu cine-va pe cale.

Cel-ce pătimește de durerea șelelor, se vindecă, dacă ie un culbeci, i-l usucă, apoi i-l pisează în praf, și-l bea într'un păhar cu apă.

Dacă însă un bolnav cu toate mijloacele feliurite întrebuințate nu se însănătoșează, ci slăbește mereu și trage de moarte, atunci cei de casă îi pregătesc schimburi curate și-i dau în fiăcare mână cate-o lumină aprinsă, ca sufletul lui să-i ieasă la lumină și să vadă calea în ceea lume. Murind bolnavul, îl scaldă, îl schimbă curat în schimburile pregătite, sau dacă și-a păstrat schimburile cele de cununie, atunci îl schimbă în ele și-l așază pe-o masă sau laiță așternută cu laicere de lână cu cușmă pe cap și cu capul culcat pe perne și îndreptat spre răsărit, eară cu tălpile spre ușă.

Dacă moare un flēcău, atunci i-se pune floare la partea dreaptă a cușmei, ca la mire; dacă moare o fată mare, apoi i-se pune o cunună de flori pe cap; dacă

moare o femeie măritată, apoi i-se învălește capul cu pânzătură.

În mâna dreaptă i-se pune mortului un ban de 10 cruceri, ca să aibă el cu ce plăti vămile, alții însă ȕic, ca mortul să aibă cu ce se zăbăvi. Mai departe i-se pune mortului o năframă cusută în mână, ca să aibă cu ce se șterge. Mănele i-se așează cruciș pe piept, eară deasupra lor se pune o icoană nu prea mare. Pe peptul mortului se pune o lumină de ceară în forma unui colac, numită «toiag», care se pune, când se dece mortul la groapă pe sfeșnic și apoi remâne în biserică. Dacă însă moare cine-va de moarte năprasnică și nu acasă, ci în păduri, atunci se crede, că ducându-l pe mort la groapă trebuie să fiă o ploaie torențială și pohoi.

Tatăl, frații și fiii repăusatului imblă cu capul go peste tot timpul până ce mortul nu-i înmormântat, eară mama, soția și surorile lui cu pėrul despletit. Oglinda aflătoare în casă, unde este aședat mortul, se acopere c'un tulpan negru în semn de jale și ca să nu mai urmeze și alți morți în acea casă. Apoi se face știre preotului despre casul de moarte și se arangează ca să se tragă clopotele.

Dacă repăusează vre-un om în virstă, fiă el bărbat sau femeie, însurat sau holetiu, ba chiar și copii, atunci se pune pe loc, ca să-i trîmbițe din trîmbița oilor așa că se resună văile. Cu trîmbițarea se continuă din când în când prin tot timpul, cât stă mortul aședat pe masă. Scoțendu-se mortul din casă, i-i urmează cei cu trîmbița și fluerile, chiar așa cum era obiceiul și la strămoșii nostri Romani. Din fluere se ȕice o doină de jale piano tot drumul până la s. biserică. Dela biserică îi urmează mortului numai cei cu fluerele, eară trîmbițariul merge într'o depărtare oare-care înaintea conductului la țintirim și trîmbiță acolo până ce se pune mortul în groapă și s'a astupat groapa. Pe timpul postului mare însă nu se trîmbiță, nici se ȕice din fluere la morți.

Sara, după repăusarea cui-va se adună la casa mortului tineri și bătrâni, neamuri și străini, aducând fiă-carele câte-o lumină albă sau de ceară, care se lipește

de sfeșnicul bisericesc dela capul mortului, unde stă alăture răzimată de părete și o cruce procesională, pe care se pune o pânzătură. Aceasta adunare de oameni la mort se numește »priveghiu«. Ca celor prezenți să nu li fiă urit și somn, cântă unii din fluer, alții spun povești, eară tineretul joacă feliiurite jocuri: de-a palma, craiuri ș. a, la cari »ciuștea« adecă un ștergar bine resucit joacă un rol însemnat și roșește palmele nu unuia, carele nu se prea știe păzi.

Cât stă mortul aședat în casă, vecinii nu lucrează nemică, ca să nu li amortească mânele.

Sicriul mortului se construște din scînduri nouă, așa, că i-se face în partea dreaptă, cam lângă capul mortului, niște ferestruice. Aceste se fac pentru acel scop, ca sufletul mortului la înviere să aibă pe unde întră la trup. La sicriile copiilor mici sau se lasă capetul cel de cătră tâlpi cu totul deschis, sau numai o parte deosebit de ferestruicele cele de lângă cap. Aceasta se face din aceea causă, ca copilul, carele este înger, să aibă pe unde eși din sicriu și sburá la ceriu.

Apropiindu-se timpul înmormântării, care se face de regulă a treia și după repăusare și sosind praporele li se leagă acestora de cruce sau o basma colorată cumpărată de la dugheană, o năframă cusută sau o bucată de pânză de casă, care se pune ca răsplată pentru truda celor cari duc procesia.

Sosind preotul la casa mortului află mortul deja aședat în sicriu și acoperit peste tot cu o bucată de pânză. Scoțendu-se mortul afară se așadă el pe nășăliile așternute cu un laicer și apoi se pune capacul pe sicriu. Imediat după scoaterea mortului se pune sub laița sau masa, unde a zăcut el, un hîrb cu cărbuni și tămăie. O samă pun cărbunii și tămăia încă pe când stă mortul pe masă. Sicriul mortului se acoperă ori c'o bucată de pânză de lungimea sicriului, ori c'o pănură de lână, foarte rar c'un laicer.

Consângenii repăusatului cer în multe casuri, ca preotul, după ce s'a scos mortul afară, să se întoarcă eară-și în casă și să sevîrșească sântirea apei celei mici

sau »sviștania«. Sfirșind preotul această funcție stropește el cu apă sântită casa pe din lăuntru și pe din afară și cântă întrând în casă panachida. Casnicii cer de aceea săvârșirea sviștaniei și stropirea casei cu apă sântită, pentru-că cred, că ei umblă prin casă până la săvârșirea acelu act nevedând, până'n genunchi în sângele mortului.

După ridicarea pomului cu pomenele și a paosului iese preotul din casă, ear' conductul mortului se pune în mișcare, după-ce s'a dat de pomană peste sicriul mortului vre-o oaiă-două cu miei, vre-o mioară sau și hainele reposatului.

Pe mort î-l duc de regulă 4 inși, dacă însă este drumul rău glodos sau mortul foarte greu, atunci 6 inși. Ei capătă ca răsplată pentru truda lor, câte o pânzătură, năframă sau basma, care se leagă de năsălii.

Când se cetește pe cale evangelia sau numai se dice ectenia, atunci îngenunchează consângenii cei mai de aproape și dau peste sicriu copiilor prezenți câte un ban de pomană de sufletul celui reposat.

Pe fiă-care mort, fiă el tinăr sau bătrân î-l petrec la groapă cu bocete improvizate, așa cum eră obiceiul și la vechii Romani. La casă că mortul n'are consângenii sau aceștia nu știu bocii, atunci î-i suplinesc și femeii străine puse anume. Mai-că toate bocetele copiilor încep cam așa:

«Bucură-te ținterime!
Că-ți aduc o floare la tine,
Dar' nu ca să înflorească,
Ci ca să putrezească!»

Ajungând conductul cu mortul la biserică î-l pun în mijlocul bisericeii. Apoi se pun pe năsălii două lețurile cam de un metru de lungi și borbite capetele, unul la cap și altul la picioarele mortului și în borbite lețurilor se pune câte o lumină albă aprinsă. Dacă se întrebunțează la aceasta ocaziune lumini de ceară, atunci se lipesc ele de sicriu.

Jos sub năsălii la capul mortului se pune o ulciacă nouă, joasă dar' pântecoasă și plină de apă, de-asupra căreia vine un colac și în el o lumină aprinsă. Grumazul

oalei se încungiură, mai ales pe timpul verei, cu flori sau cel puțin cu verdeață, care se leagă de oală cu un fir de lână roșie. Această oală se duce cu apă cu tot la țintirim și acolo se toarnă groparului pe mâni, ca să se spele după-ce a astupat groapa.

Groparul se remunerează pntru truda lui cu un colac și o găină.

Pe timpul cetirei evangheliei prohodului și a rugăciunii de deslegare îngenunchează toți cei de față în biserică, apoi urmează sărutarea crucei și a evangheliei de pe capacul sicriului. În urmă se face panachida la care ocașiune se ridică pomenele. Ele constau dintr'un pom, un blid cu grâu sau oreț fierț și presărat cu zahăr în mijloc cu o lumină înfiptă și paos. Ca paos se pune un șip cu mursă, un colac și o lumină. Paosul i-l beau cei cari au luat parte la petrecaniă. Ruda cea mai de aproape a răposatului înmanuează preotului un colac și o lumină «de sufletul răposatului».

Pomul se face dintr'o creangă frumoasă de păduret sau perj cu 4 sau 5 ramuri. Pe aceste se înfig turte dulci, mere, nuci, hulubi copti din făină de grâu și alte mărunțișuri și între dênsele câte o lumină de ceară. Pomul astfel pregătit se înfige drept într'un mălaiu sau o pâne de sêcară și se așază cu ea într'un ciubăraș sau o coșarcă rotundă. Ciubărașul are o toartă de lemn în forma unui semicerc și este provăduț pe la doage giurîmpregiur cu flori negre făcute cu ferul roș. În ciubăraș se pun încă 3 colaci lungăreți de grâu, numiți «coarne», cari sprijinesc stând, pomul din trei părți. De la Paști până la Rusalii se umplu coarnele cu brânză în forma Paștilor. Pomul, după-ce s'a desbrăcat în biserică de mărunțișurile de pe el, se duce la țintirim și se înfige pe mormânt alături cu crucea de la capul mortului, ca mortul și în mormânt să aibă pom, poame și umbră la cap.

Punându-se mortul în groapă aruncă consângenii lui câte o mână de țerînă în groapă.

După astuparea groapei se întorc toți, cari l-au petrecut pe mort la groapă, la casa lui unde li-se dă mai întâiu câte un păhar de mursă, un colac și o lumină și apoi un ospet de sufletul răposatului.

Este obiceiul că în trei zile de-a-rîndul, după înmormîntarea mortului, se pune într'acel loc, unde i-a eșit sufletul o strachină cu apă pe un șervet așternut, 2 lumini aprinse, 2 colaci răsămați de strachină și 2 linguri, ca viind sufletul răsămatului acasă să afle lumină și pîne. A treia zi se dau toate aceste lucruri de pomana aceluia, care a ținut lumina celui răsămat.

La o săptămână se îngrijesc casnicii și duc după cel mort paos la biserică, unde se citește pomelnicul și se face panachida pentru sufletul lui.

La 6 săptămâni se face în casa, unde a răsămat mortul sântirea apei celei mici dimpreună cu panachida. Pentru aceasta ocaziune se face eară-și pom și se dau ulcele cu apă, colac și lumină de sufletul celui răsămat.

În Sâmbetele postului celui mare se poartă slujbele consângenilor mai de aproape, cari au răsămat în decursul anului expirat începînd de la postul mare. În Sâmbetele morților femeile nu ung cu lut în casă, ca să nu se ungă gurile morților cu lut. Și acei cari n'au avut nici un cas de moarte în anul trecut, pomenesesc pe toți morții lor în acele Sâmbete. Deosebit se pomenesesc toți morții în Sâmbăta înainte de Rusalii și de s. Dumitru.

În Sâmbăta Rusaliilor sau a «moșilor» este obiceiul, că se trimit ulcele cu mersă, un colac și o lumină pe la vecini, de sufletele moșilor. O samă pomenesesc morții lor la un an, cînd se merge cu întreaga procesie la ținterim, unde se face parastasul lângă mormîntul răsămatului, care se acopere c'o bucată de pînză, pînură sau laicer. Atunci se face pom și se leagă la cruce prapore și fânare basmale.

Consângenii se îngrijesc de mormîntul mortului lor, i-l țin în bună rîndueală și răsădesc lângă crucea de la cap un perj, prun, măr, vișin, cireș ș. a. ca să ție minte locul, unde l'au îngropat. Deosebit se înfrumusețează mormîntul cu flori ca: romăniță, bărbănoc, văzdoage, busuioc ș. a., cari se răsădesc pe el. Unii schimbă cu timpul crucile cele slabe de lemn de brad de la capul morților și așază cruci frumoase de peatră, cari le aduc de la Putna. O samă îngrădesc mormintele morților lor celor iubiți cu grilaje de lemn.

Jëlania după morți durează pentru rudele cele mai de aproape un an. Soția răposatului umblă 6 săptămâni fără de cârpă. adecă despletită cu totul, tot așa și surorile și fiicele lui. Feciorii umblă încă trei zile cu capul gol după înmormântarea părintelui lor.

Femeea, care a pierdut un copil se îngrijește, ca sufletul lui să nu se peardă, de aceea toarnă ea în 7 zile de Luni aghiazmă pe groapa mortului.

Din cele espuse pe urmă se vede, că Românul nu este egoist, ci se îngrijește de cei răpasați pentru cari jertfește el mult, ceea ce dovedește nobleța inimei lui. Dară el este și foarte delicat în espresiunile sale, căci el nu ț�ice neci-când, că cutare ar fi perit, cum se exprimă alte popoare conlocuitoare în țară, ci că a murit. Ba Românul rar când ț�ice, că o vită a perit, ci că «s'a trecut».

CAPITOLUL XII.

Credințe populare din Straja.

Fie-care ț�i, ba chiar fie-care ceas este strins legat de-o mulțime de credințe, cari le ț�ine și le păstrează poporul așa, cum le-a moștenit de la moși-strășoși.

Poporul din Straja ț�ine, afară de sãrbãtorile legate, adecă prescise de s. biserică, și unele sãrbãtori mici, ba chiar și zile de lucru. Pentru serbarea acestor zile are el motivele și credințele sale. Așã d. e. nu se lucrează Luni des-demineată sau «desniță» până ce nu se vede afară urma boului pentru c'ar fi păcat; tot așa se crede, c'ar fi păcat a coasă Vineria.

În presara s. Andrei se spurcă vitele însãmnându-le o-dată cu dohot de la roata carului și cu usturoi, ca farmecãtoarele să nu se atingă de ele și farmecile să nu le strice. Tot spre acest scop se ung atunci ușile și fereștile grajdului cu usturoi.

În ziua s. Andrei (30. Noevre) nu se lucră, ca dihaniile să nu mănânce vitele și ca vitele să fie ferite de toate relele. În ziua concepției s. Anne (9 Decevre) se scoală fetele și femeile des-demineată și încep feliurite

lucruri înainte de răsăritul soarelui, ca să le crească fiă-care lucru preste an, precum crește de atunci ziua.

La ajunul Crăciunului se pune puțină otavă pe masă care după sărbători se dă de mâncat la vaci, ca ele să fie cu mană. La acest ajun se așterne pe masă o față de masă albă, eară pe ea se pune: câte-va pâni sau malaie, o huscă de sare, bob fiert, perje și mere fierte, găluște și plăcinte, eară grâu fiert atunci nu se obicinuește. Tot atunci se ung pânila și mălaiele pe de-așupra cu muruială de făină de grâu, ca ele să nu crepe, eară cu rămășița muruielei se ung pomii din grădină, ca ei în vara viitoare așa să fie încărcăți cu poame, cum este încărcată masa cu mănăcări.

La ajunul Crăciunului nu se umblă cu colinda.

În ziua Crăciunului nu se mănâncă carne, ca dihăniile să nu mănânce vitele.

În presara anului nou urează băeții cu clopoțelul, eară a doua zi, adecă în ziua s. Vasile demineța umblă ei cu sămănatul pe la case. În presara anului nou nu se doarme de fel, neci se stinge lumina. Se crede, că atunci s'ar deschide ceriul și vitele ar vorbi între olaltă, însă nimene nu le-ar puté auđi, neci înțlege, eară acela, care le-ar auđi vorbind, ar trebui să moară în scurt timp.

Tot atunci numără fetele cu ochii legați parii din gard până la nouă, eară pre al decelea il leagă c'un fir de lăneață roșie, ca a doua zi să-l cunoască. Dacă parul cel legat este cu scoarță, apoi bărbatul acelei fete va fi avut, dacă parul însă va fi cojit, atunci bărbatul ei va fi sărac ș. a,

În acea sară își cearcă fetele viitoriul așa, că slobod un ban de sus într'un sahan plin cu apă, după ce au făcut preste ea de 4 ori semnul crucii. Dacă sare banul din sahan, atunci este semn, că doritoarea de-a ști viitoriul se va mărită sau muri în anul viitor, după cum se pune întrebarea. Dacă însă banul rămâne în sahan, atunci gândul ei nu se va împlini în acel an.

La ajunul Bobotezei se pune pe masă sub față puține tărițe, cari apoi se dau vacilor de mâncat, ca ele să aibă mană. Tot atunci se pune pe masă grâu fiert și

fire crude de grâu, cari apoi se samănă primăvara și rodesc foarte bine.

La ajunul amintit este preotul rugat, să șeadă puțin, ca în acea casă să șeadă tot binele și cloștele. Atunci mai este obicei, că pe tuspătru păreții casei din lăuntru se lipesc cruci mici de ceară sau se face pe ei semnul crucii cu lumina aprinsă. Unii creștini cer atunci, ca preotul să le facă semnul crucii pe drăgar cu lumina aprinsă.

În zilele ajunurilor Crăciunului și Bobotezei nu se cerne făină, ca să nu se facă pureci în casă. În acele zile nu se dă nimic din casă, ca să nu se împrăștia gospodăria. Mai departe se crede, că dacă întră în zilele ajunurilor mai întâi un bărbat în casa cui-va, apoi vacile aceluia vor fătă bouți, dacă întră însă mai întâi o femeie, atunci vacile vor fătă vițele.

Unii postesc ajunurile sărbătorilor de eamnă într'un fel anumit și apoi ei cred, că ar pute întoarce grindina și ploaia.

La Tanasă (18 Ianuarie) se țice, că ar fi jumătate de eamnă.

Dacă în ziua s. Trifon (1 Februarie), cărui î-i țic «Trif cel nebun», nu este omăt, apoi se crede, că se va pune; dacă însă atunci este omăt, apoi se va sparge.

Cum va fi în ziua Dochiei (1 Martie), așa va fi și vara. Dacă în ziua babei Dochitei ninge și-i furtună, atunci se țice, că ea lapedă un cojoc. Zilele ei se numesc cojoc. În ziua de s. Toader (1 Martie) fetele trebuie să se lae până în ziua, ca să le crească pěrul, ca coșile cailor, că dacă n'ar face-o aceasta, atunci caii, pe cari î-i mână Toader la păscut, le-ar paște coșile. În aceea zi se slobod caii la păscut.

Se crede, că cum va fi timpul în ziua de 40 de sănți (9 Martie), așa va fi el prin 40 de zile. Dacă pământul este atunci așa de înghețat, că durăesc căruțele, apoi se crede, că păpușoi toamna se vor coace așa, că turnându-se ei în sisiac sau pod, vor durăi, cum au durăit atunci căruțele. În preseara s. Alecsie se leagă foarfecile cu ață, ca gurile jiviniilor, adecă a șerpilor, helgelor ș. a. să fiă peste întreg anul legate, ca ele să nu se poată

atinge de vite. Tot spre acel scop se afumă atunci împregiurul casei cu o petecă, cu busuioc și ce-va lână tăiată din cojoc.

Țiua s. Alecsie sau «bojiile» (17 Martie) se ține pentru-că atunci es toate jiviniile, la cari nici nu trebuie a gândi și ca ele să nu muște vitele. Tot atunci se mătură ogrădile și livețile și gunoaele se aruncă departe, ca locurile să se curățească de gândaci și ca așa, cum s'au aruncat gunoaele de lângă casă, să nu se apropie nici o jiviniă de ea. In aceea ți nu e bine a umblă cu peptenele.

Mijlocul postului se numește «mieđ-post», atunci numără femeile demineata mai întâi ouele și apoi abia se apucă de cusut sau țesut, însă nu torc.

Inainte de Bunăvestire se păzește tineretul, să fiă cu bani în pungă, când va cântă cucul, căci având atunci bani, va avé prin întreg anul.

Bunăvestirea se ȳice, că este ȳiua paserilor în care se poate ará nu însă și sēmēná, căci la din contra paserile ar mânca pânea de pe spic. Să crede, că dacá în acea ȳi va rēsári soarele des-demineată, primăvara va fi timpuriă.

A doua ȳi de Bunăvestire se ține pentru primejdi. Despre aședarea acestei sērbători se istorisește următoarele: Se ȳice, că aședēdu-se sērbătorile, unii din s. apostoli n'au fost de față. Venind ei ácasă și auđēnd despre cele aședate și neafând puse ȳile și pentru dīnsii s'au deplāns la cei-lalți apostoli. Aceștia deci le-au aședat a doua ȳi de Bunăvestire, de s. Ilie etc., cari ȳile să se ținā întru amintirea lor și au amenințat pe cei-ce nu le vor ținé cu primejdii. S. Nichita (3 Aprilie) să ține, ca vitele să fiă ferite de toate relele. In acea ȳi nu se poate luá în mâni peptenele, ear' foarfecile se leagă, ca gurile lupilor să fiă legate.

Sāmbătă inaintea Floriilor să fierbe scoartă de pădureț și se pune într'un ciubăraș sovîrf și frunđe de pădureț.

In ȳiua Floriilor se umple ciubărașul cu fertura scoarței de pădureț, ceea-ce stă áșá până Joi inaintea Paștilor, când se fac cu ea ouele cele «roși» în felurite

desemnuri, ouăle se albestresc, dacă se ferb într'o apă în care au mocnit brândușile. În ziua de Florii se înghitească mătisoare sântite spre a fi scutit de durerea de grumați. Tot atunci se ating vitele cu mătisoare sântite, ca vitele peste an să fiă înflorite, adică frumoase. Mătisoarele se păstrează și vara la vreme de sloată, trăsnete și grindină se pune o crenguță din ele pe foc și se crede, că fumul lor împrăștiă sloata, trăsnetele și grindina. Cum va fi în ziua de Florii, așa va fi și în ziua de Paști.

În zilele săptămânei mari este obicei a se scaldă în apă curgătoare și se crede, că cei-ce se scaldă atunci sunt sănătoși prin întreg anul, ear' cei-ce au: rîe, buboae, friguri sau alte boale se vindecă de ele.

În Vinerea Paștilor nu se mănâncă, nici bea nimic până seara, ear' femeile serbează și nu coc nimic. Vineri seara se petrec creștinii pe sub aer, care este aședat în mijlocul bisericei.

Sâmbătă înainte de Paști se coc copturile și pasca, care se unge pe de-asupra cu urzică muiată în ouă. Scoțându-se pasca din cuptor se pune pe ea urzică, ca să aibă gust bun.

Pasca se taie Sâmbătă seara în fălii, ca să nu se taie în ziua de Paști, însă nu se despărtește. Tot Sâmbătă se face și o păscuță a vitelor, care se dă vacilor să mănânce, ca să aibă mană.

Cojile ouălor întrebuintate pentru Paști se dau pe-o apă curgătoare și se dice, că din ele se hrănesc Rochmanii, cari ar postî așa, că dintr'un ou s'ar înfruptă 12 înși.

Poporul din loc crede, că Rochmanii ar ține pe oameni și serbează Paștile lor la mijlocul cincidecimeii.

În ziua de Paști des-deminează înainte de a merge la biserică se spală sătenii cu un ban de argint, ca să fiă albi ca argintul și să aibă bani peste an și cu un ou roșu, ca să fiă roși, ca oul cel roșu. Șculându-se ei atunci din așternut nu calcă pe pământul gol, ci pe ceva așternut, ca peste vară să nu-i usture tălpile. În biserică stau ei în decursul s. liturgii cu lumini aprinse în mâni.

La sântit se pune: pască, ouă roși, slănină, care apoi este de leac, usturoi, hrean, cărnuri felurite, o lumină și tămâia. În pască se înfige un crucer, care este honorarul preotului pentru sântirea celor espuse.

Aducându-se pasca de la biserică acasă se gustă mai întâi din anaforă și apoi din crucea paștii. Care gustă mai întâi din usturoiu și hrean, pe acela nu-l mănâncă puricii. Din crucea paștii se ține o bucată până la s. George, în care ȃi se ȃice, că ar fi Paștile vitelor, când se dă la vite, ca ele să aibă mană și să nu fiă bânuite de primejdii.

În ȃiua de Paști umblă copii des-demineată pe la case și capetă câte o păscuță mică, care se coace în Joia patimilor anume pentru dinșii.

Se ȃice, că la Paști întreabă Faraon, mai marele dracilor, ori de sunt ouă roși. Faraon, să fiă ferecat în lanțuri și el ar scăpă din ele, dacă i-s'ar da un răspuns negativ. Răspunȃdu-i-se însă, că în acel an sunt mai multe ouă roși, decât în anul trecut, lanțurile lui s'ar îngroșă de nou.

Se crede, că dacă poartă cine-va întâiul ou al unei puice negre 9 ȃile înainte de Paști subsuoară și ȃice, pe timpul, când se iese cu învierea și se cântă: *Christos a înviat, «și al meu a înviat»*, atunci iese din acel ou un spiritus, care apoi î-i dă celui-ce l-a clocit, averea de pe lume, dar' după moarte î-i ia sufletul.

În ȃiua de Paști nu e bine să doarmă omul, că apoi acel om î-i somnoros peste întreg anul și vara î-i ploauă pologul.

În ȃiua de Paști, după ameaȃ-ȃi merg gospodarii cei mai însēmnați cu pască la preotul, ear' fiii la părinți. Cu pască umblă unii la alții până la Dumineca mare.

Luni și Marți după Paști se adună întreaga comună la «toacă», adecă la țintirim, unde ciocnesc bătrâni și tineri și-și petrec fără joc, care nu se face până la Rusalii.

În preseara s. George se aprind focuri vii la fiăcare gospodar, ear' mai ales pe la grajdurile vitelor. Focurile vii se fac așa, că se freacă un bêt între 2 scânduri atâta timp, până-ce se aprinde. Unii poartă atunci vitele lor prin foc, ca să nu fiă mușcate de gânganii.

În acea seară se umplu vasele fructului alb cu apă, se încungiură cu o ață roșie, cu flori de calce, ciuboțica cucului și vergele de tufă, de cari se pun și în vase, ca vasele peste an să fiă pline de mană. Calce se aruncă atunci și pe ogoare, straturile cu usturoi și în grădină, ca ele să aducă roadă multă. Tot atunci se pun brazde verzi cu crengi de răchită înfipite în ele pe stâlpii porții, porțiței, la casă și grajduri. Și în ziua s. George nu e bine a dormi, căci acela, care ar face-o aceasta, ar fi somnoros prin întreg anul și pologul lui ar fi tot de-a-una ploat.

Se crede, că dacă cade ziua s. George într'o zi de post, atunci va fi pagubă în «pripași», adecă miei și viței.

Joile de la Paști până la s. Onufrei de după Dumineca mare se serbează de Românii din loc, de bărbați și femei, cari atunci nu torc, nici zolesc, ca să fiă fericiți de sloți.

La Dumineca mare se înfrumșetează casele cu ramuri de tei și se serbează pentru sloți.

Săptămâna după Dumineca mare nu se lucrează, spre a fi scutiți de dînsele. Mai ales se feresc oamenii de lucru Lani după ameață-zi în ziua a 8-a după Rusalii, căci atunci ielele sau frumuselele ar strică pe om.

A doua și atreia zi după s. Petru o serbează sătenii, ca să fiă fericiți de sloată și grindină.

Ziua s. Ilie o țin oamenii, ca să fiă scutiți de foc. Ei cred, că când tună, s. Ilie se primblă prin cer într'o căruță cu colaci.

Procopiile (8 Iulie) se țin de săteni, ca să nu fiă loviți de fulger.

Ziua minunei arhanghelului Gavriil (6 Septembrie), numită «ciuda» o serbează sătenii, ca să nu cadă în primejdii.

Ziua s. apostol Filip (11 Octombrie) și a s. Chiric se țin pentru apărarea vitelor de feare răpitoare și de primejdii. Unii țin la Filip o zi, alții însă trei Filipi de-arëndul.

Dacă vaca nu dă lapte, atunci se crede tare, că alții i-au luat mana, deci se descântă în țărițe, cari i-se

dau vacei de mâncat, după-ce s'a amestecat în ele planta luminărită.

Rămânând în vițel fără de mamă, eară altă vacă nu-l primește la supt, atunci se descântă vaca, care după'aceea îl primește.

Vitelor bolnave de «buduhală» li se pune rădăcina buruenei numite «spînz». Spînzul se pune ast-fel, că se prinde grumazul vitei bolnave cu 2 degete, se taie acolo pielea și se viră sub dînsa 3 rădăcinuțe de spînz în mărimea unui sfert de grăunte de bob și se lasă acolo 3 zile. Dacă este vita într'adevăr bolnavă, apoi i-se umflă grumazul ca o covătică, după'aceea se scoate spînzul trăgându-l afară de ața cu care este legat. Atunci curge afară toată materia cea rea și după ce se închide rana pică inima ei în mărimea unui leu de argint.

Vitelor, cari pântecăresc li se dă frunză uscată de spînz în tărițe și mâncând ele aceasta se vindecă.

Se crede, că dacă sare vaca sau oaia, care este a fêta, peste trunchiul sau penele de la lemnar, apoi fêtul ei se naște cu buricul prin maiu și nu trăește.

Boala vitelor, numită »arici« se vindecă, după credința poporului, dacă se înghimpă beșicele ariciului cu ghimpii lui sau dacă se unge vita bolnavă cu untură de arici.

Dacă fată o juncă, apoi i-se sfredelește un corn, se toarnă 'n el argint viu și se astupă cornul c'un stupuș de lemn și se crede, că după o astfel de procedură nimenea nu-i va puté luá laptele.

Fiind timp prea îndelungat secetă, atunci se scaldă o femeie grea într'o apă curgătoare sau se toarnă apă pe dînsa și se crede, c'apoi va ploua.

Tunetul de primăvară, pe când este încă omët se ține de semn, că vara va fi grindină multă.

Se crede, că culbecii i-și lapadă capacul abia după ce tună primăvara.

De la ușa cui-va nu este bine a se întoarce, c'apoi de la acea casă s'ar întoarce starostii.

Găina, care cântă ca cucușul, nu este bine a o ține lângă casă deci se vinde ea cu cât se poate și pentru

banii luați se cumpără tămâie, care se dă la s. biserică, ca cântatul găinei să nu fie de stricăciune pentru casnici.

Cel ce voește să fie scutit prin anul întreg de durere de grumaz, acela trebuie să înghiță primăvara floarea galbână numită »păscuța găinei«. Tot spre acest scop se păstrează la lăsatul de carne al postului crăciunului din bucate pe a doua zi. Aceste mâncându-le copiii nu se îmbolnăvesc de grumaz.

La începutul postului mare spală fiă-care gospodină cu uncrop și le freacă bine. În întâia și cea de pe urmă zi nu se cade a face fiertură și atunci se mănâncă moare de curechiu fieartă și presărată cu piper cu mămăligă. În postul mare nu se bea nici un fel de beutură spiri-tuoasă pentru c'ar fi păcat.

În contra tusei măgărești se fierbe frunze de »limba vecinului« și aceasta fiertură o bea bolnavul ș'apoi înceată a tuși.

Cuibariul în care a scos gășca sau găina pui nu se dă afară, ci se duce în pod, unde se ascunde, ca precum nu-l vede pe el nimenea acolo, așa să nu vadă cioarele, țărțile și ulii puii.

Când se scot puii cei mici pentru întâia dată afară, atunci îi scoate gospodina legându-și ochii, ca paserile cele răpitoare să nu vadă puii.

Se crede, că un bețiv se poate desbără de urita lui patimă dacă se ia o bucată de slănină și se pune prin cine-va într'un pat, în care doarme un jidov. Acolo trebuie să stee slăcina 3 nopți. Când se pune slăcina în pat trebuie să se țină cuvintele: »cum se lapadă jidanul de slănină și de mâncările noastre, așa să se lepede N. de casa și de beutura jidovească.« Luându-se slăcina din pat, să se facă cu ea mâncare, care să se dea bețivului s'apoi acesta nu va mai bea în veci.

Dacă calcă cine-va în urmă rea, atunci se țină, că el nu-și nimerește calea.

Omătul, carele cade primăvara, să fie al mieilor și al paserilor. Acela, căruia i-s'a făcut vre-o nedreptate, bate mătani numărând firele de grâu și crede, că D-șeu îi va face dreptate.

Dacă aude cine-va primăvara o rëndunică ciripind, apoi crede, că va fi vorbit de rău preste tot anul.

Nu este bine a trece pe dinaintea cui-va, că atunci pe cel din urmă îl vor duré șelele.

Ca și'n tot locul, așa sînt băeții și aici spaima babelor neputincioase. Spre a scăpá deci de obraznicii băeți rostesc bieteles babe următoarea rugăciune, numită »îngerul cu mir«, care se pare să fie originală din Straja. Ea a fost comunicată autorului acestui studiu de bătrâna femeie văduvă din loc Eufimia Pêtrucean.

Îngerul cu mir.

»Înger, ingerașul meu,
Sluguța lui Dumneșeu,
Pază sufletelul meu,
Cel de zi și cel de noapte
Pân' la ceasul cel de moarte!
Cruce dulce adoarme-mă,
Înger bun deșteaptă-mă,
Din patul lui Dumneșeu,
Din acoperemîntul lui Dumneșeu,
În știrea lui Dumneșeu.
Vino înger bun și mă stîrnește,
Doamne miluește!
Maica preceastă plîngînd, suspinînd,
Pe Domnul Christos întrebînd,
N'ai vățut, n'ai auțit?
De vățut, n'am vățut,
De auțit am auțit,
C'au venit jidovii păgânii,
Că l'o furat și l'o dus,
În curțile lui Pilat,
Din mare păhar l'o adăpat,
L'o rēstignit pe cruce de brad;
În loc de brēșor
L-o pus un rușor,
În loc de cornișor
L-o pus un spinișor;
În mâni și-'n picioare
L-o bătut trei piroane,
Trei pieșuri de sânge o picurat
Pămēntu s'o cutremurat,
Luna-'n sânge s'o îmbrăcat,
Stelele o scăpătat,
Soarele s'o întunecat,

La casa împăratului,
Fereștile neînchiuate,
Ușile neferecate,
Cine-a dice două-trei cuvinte,
A încăpe în lumina raiului,
În împărăția ceriului.«

CAPITOLUL XIII.

Strigăte și chiote din Straja.

1.

Haide fată după mine,
Că te-oi ține tare bine ;
La moară nu te-oi mină,
Și la slatină tot așa.
Nu te-i duce nu-i mână,
Cu cociorva 'n cap ți-oi dá !

2.

De-aș ajunge pân' la toamnă,
Să mă 'nsor să iau o doamnă.
Da mai bine-o țărăncuță,
Că umblă și desculță !

3.

Îți vine puiutul tău !
Las' să vie, domnul știe ;
Calea lui de bine să-i fie,
Că cămeșă i-am spălat,
Unde cucii s'au scaldat,
Pe trandafiri o-am uscat.
De mâncat ce i-ai făcut ?
Două rețe cu curechiu,
Opt oca de vin vechiu.
Îți vine bărbatul tău !
Las' să vie boala-l știe,
Calea lui de rău să-i fie ;
Cămeșa i-am spălat,
Unde porcii s'au scaldat
Și pe spini o-am uscat.
De mâncat ce i-ai făcut ?
Mămăligă cu țăriță,
Borștior cu urzică,
Mergi prostule de mânâncă !

4.

Câte fete cu ghioc,
Toate stau, ca să le joc.

Cine boala le-a jucă
În toată Dumineca ?
Alta merge, alta vine,
Și nu le mai joacă nime.
Ele s'au sfătuit,
Și s'au dus la Câmpulung,
Că acolo fete nu ajung,
Și flăcăii-s cu cușme înalte.
Ele au seșut o săptămână,
Și nu le-a prins nime-'n mână.
Au venit în aste sate,
Ghiocul l'au lăpădat,
Mărgele și-au cumpărat,
Și și-au făcut pe ursită,
C'o mătură părăsită.
Ele apoi așa jucă,
Ciobotele nu le-ajungeă,
Ele s'au sfătuit,
Să pue talpă de căne,
Ca să ție mai bine
Și curele de curcan,
Să ție măcar pe-un an !
Luați fete, mei flăcăi !
Că-s urite mamă hăi !
Urite cum or fi,
Mai apoi or trebui.

5.

În cea gură de strimtură,
Șueră-un voinic din gură.
În frunzița părului,
În gura păreului.
Da îl cunosc pe șuerat,
Că nu-i voinic întreg la cap,
Ci de dragoste fermecat,
Cu surcele de la lemne,
Cu pěr galbin din sprincene,
Cu surcele din porțiță
Cu pěr galben din cosițe,

Cu frunză de liliac,
Cu trei peri de lup turbat,
Să nu-și dea peste leac.

6.

Cântă cucu pe porțiță,
Vin' la mine mei bădiță !

7.

Copiliță de pe coastă,
De ți-ar fi mîntea ca pîrul
N'ai iubi pe tot mișelul,
Dar' te-ai uită ea ochii mei,
Și te-ai iubi numai cu ei,

8.

Auđit'am de departe,
Că puica-mi trage de moarte.
Eu pe cal am încălecat
Și la puica am alergat,
Calul de gard l'am legat,
Pe fereastă m'am uitat,
Soră-sa patul așterné,
Măsa lumina-i ținé.
Eu în casă am intrat
Și pe puic'am întrebat:
Tu puicuță ce-ai mîncă ?
Mure coapte 'n mieđul verii,
Mure coapte 'n mieđul iernii !
Tu puicuță poți muri
Eu de-acelea n'oi găsi !
Proști sunteți,
Nebuni sunteți,
Mure coapte-s ochii ței
Vină sē mē uit la ei,
Sloiu de ghiăță-i gura ta
Vină și ne-om sărută !
Auđi soră, stringe valul,
Du-te afară adapă calul,
Auđi soră, stringe pânza,
Du-te afară, plimbă mánza,
Stinge mamă lumina,
Că mi-a venit sănătatea !

9.

Frunză verde rosmarin
S'o dus cucul cel bētrân,
Pe trei ani la Ierusalim,
Pe trei ani și-o lăsat puii de chin.

Măicuța cea bētrână
A luat puii de mână
Și s'o pus pe-o rădăcină,
A strîns grăe de pe ogoare,
Și ape de prin isvoare,
A dat la pui sē nu peară.
A venit cucul la anul,
A găsit puiiții 'n pene,
Și n'au vrut sē-i ȕică : nene,
Că mi i-a lăsat în piele,
Și amū i-a găsit în pene.

10.

Jucați fete, mēi flăcăi !
Cine boala le-a jucă
Că-s dese, ca cānepa,
Și bētrāne ca mama,
Și cārunte ca tata.
Mai încet cu jocul,
Că pică potlogul !
Cine boala le-a jucă,
În toată Dumineca ?

11.

Frunză verde soldii de pește,
Vai de cel ce iubeste !
Nici nu moare, nici nu trăește,
Numai tot se năcăjește.
Se bate cu gāndurile,
Ca apa cu valurile.
Măritam'ași și m'aș duce,
Nu pot face mălai dulce,
Pe lopată nu'l știu pune,
Doară de l'aș legă c'o funie !

12.

Când m'am sculat Duminecă dimineța,
M'am întălnit c'un lup în față.
» Bună ȕua lupule,
Nu mi-ai vęđut oile ?
» Le-am vęđut,
Și le-am păscut,
La căpiță numai,
La fōntānă de bolovani,
Numai cāpuri de cārłani !

13.

Ce folos fată de tine,
Că te gătea mă-ta bine ?

La joc nu te ia nime,
Şeşi în locul măturii
Ca mama pădurii!

14.

Am auşit copilă hăi,
Că se teme neamul teu,
Că ũoi pica silă eu.
Dar' eu silă nu ũoi pica,
Neci ũie, neci mâne-ta!
Mulũămese lui D-şeu,
Că nu-s de acel neam eu,
Ca se-ũi pic silă eu!
Eu silă nu ũoi pica,
Neci ũie, neci mâne-ta!
Mult mac tu-i sēmēna,
Şi eu pragul n'oi călca!
Macu a creşte şi-a înflori,
Şi tu puică mē-i dori!
Macu a creşte şi s'a coace,
Dar' tu puică multe-i trage,
Macu a creşte şi l'or strînge,
Tu puicūũă mult vei plānge!
La grădina cu tulpinā,
Plānge George şi suspinā,
Că moare fără de luminā,
Fără de luminā de sēu,
Fără de om din satul sēu,
Fără de luminā de cearā,
Fără de om dintr'a lui ũarā!
Când a fost la rēsărit,
Şepte clopote au pornit,
Şepte popi l'au prohodit,
Şepte popi din şepte sate,
Cu sprincene pincenate,
Sē-i cetească a lui pēcate.
Da Georgiũă a ũis aşā:
Vinde mândrā rochiũa,
Şi-mi plăteşte gropiũa,
Vinde mândrā tot ce ai,
Şi mē scoate şi du-mē'n rai!

15.

N'am oală sē-mi fac borş,
Nici tăriũă sē-l îngroş,
Nici strachinā sē-l răcesc,
Nici lingurā sē-l horpăesc,
Nici pānzā de cămeşā,
Nici hārgāu de culeşā!

D'a veni luna lui Mai,
Ş'oi da cārpa pe malai,
Şi-i māncea māncate-ar lupii!

16.

Te-ai temut māmūũă mult,
Că ũi-oi veni dupā 'mprumut!
Eu toată ũiua aş fi lucrat,
Şi 'mprumut ũi-aş fi dat,
Numai dupā urit sē nu mē fi dat;
Decāt trai cu un urit,
Mai bine moartā'n pāmēnt;
Decāt trai cu nācaz,
Mai bine moartā în ist ceas.
Ie-ũi mireasă ertăciune,
De la fraũi, de la surori,
De la grădina cu flori;
De la strat cu flori plivite,
Surorile despărũite;
De la strat cu flori brumate,
Surorile depărtate;
De la strat cu busuioac,
De la flecăii de la joc!

17.

Mamā, mamā fă cămeşā!
Fă cămeşā de fuior,
Mi-a venit vremea sē me'nsor!
Sē ieu fata lui Bujor,
Cea mai micā,
Ii frumuşicā,
Cu cercei de ghiocei,
Cu salbā de nouē lei!
Cu căruũa împēratului,
Cu caii împēratului,
Pe de-asupra satului,
Da ean catā mēi eumnate,
Cum mē poartā'n straie verũi!
Scuturā floarea vēntul,
Şede un voinic în picioare
Cu puicuũa la chiutoare!

18.

Prutule, apă vioarā,
Face-te-ai neagrā cernealā,
Ca se-mi scriu o hārũioarā,
S'o trimēt la maica'n ũarā,
Sē'mi dee bani de cheltuealā,
Şi straie de priminealā,
Ca sē trec la bātălie,

Unde nu cunose pe nime,
Numai pușca de lângă mine,
Unde-i sângele muscalului,
Până'n glezna calului;
Și sângele tureului,
Până'n glezna murgului!

19.

Am avut un drăguț,
L'am trimis la Cernăuț
Să-mi cumpere sucnă creată,
Hobotel dup' a mea față,
Eu am gândit că tîrguește,
Da el cu alta se logodește.
Mi-a trimes cuvînt pe soare,
Că el vrea să se 'nsoare.
Mi-a trimes cuvînt pe păun,
Să mă duc, ca să-l cunun.
Da eu nu l'oi cununa;
Da mama o țis așa:
Taci fată, nu fi nebună,
Fă-ți lumină și-l cunună,
Pân' amu ți-a fost drăguț,
Dar de-amu ți-a fi finuț!

20.

Cucoș negru potcovit,
Merge la nuntă gătit,
Găina cărae să meargă și ea,
Cucușu a țis așa:
Casa cine-a mătura,
Veverița cu coada?

21.

Mamă, mă duc la catane!
După mine cine-a plînge?
Mama cu surorile,
Straturile cu garofile,
Grădina cu flori bătute,
Mama cu surori multe,
Grădina cu flori rotate,
Mama cu surorile toate!

22.

Lelea cu ciubote 'nalte,
Am trimes-o după lapte,
Mă miram ce zăbăvea,
Ea sta 'n drum și-l horpăia!

23.

Șede baba după ușă,
Freacă fața cu cenușă,
Da moșneagu a țis așa:
Lasă babă nu freca,
Că de alb tu nu-i mai dá!
Măi moșnege nu mă ride,
Că inimioara-mi plînge!

24.

Câte fete la strînsură,
Toate stau cu pipa 'n gură.
Iesă dracul de sub ripă,
Și le pune foc în pipă!

25.

Fetele din Cotojeni *)
Îs ernate cu strujeni,
Și-s varate cu țărițe,
Și li-s ochii ca la mătă!

26.

Vine moșul de la deal,
Cu ciubote de curean,
Numărînd puii pe stan.
Unu-i roș, unu verde,
D-ne bine 'mi se șede!
Vine moașa de la vale,
Cu ciubote galbioare,
Când o vede moșul moare
Moșule nu muri,
C'amêndoi v-ve ței tălni!

27.

Când o fost la răsărit,
Nouă cai am potcovit,
Protivnică n'am găsit,
Până la poarta raiului,
Inga sora soarelui,
Țesă la pânză de in,
Bătută cu ibrișin,
Șede sora ș'o gătea.
Cămeșă de mire croia.
De-mi ești soră cu dreptate,
Dela mieț la mieț de noapte,
Holdele să fiă coapte,
Până'n diună vînturate,

*) Cutul, unde șede familia Catos.

Până'n prind colac să fiă,
Că pornim la cununie.
In cununie am intrat,
Icoanele au picat,
Sfințișorii o prins a plânge,
Și luminele a se stinge.
Protopopul a ăis așa :
Eu pre mulți am cununat,
Icoanele n'au picat,
Luminele nu s'au stîns,
D-deu a dat așa,
Că voi ați fost doi frați,
Și ați vrut să vă luați!

28.

Câte fete 'n brațe am strins,
Toate după mine au plâns.
Și pre tine când te-oi stringe,
Și tu după mine-i plânge!
Să te porți cu floare albă,
Numai mie să-mi fii dragă!
Să te porți cu floare verde,
Să fii dragă cui te vede!

29.

Frunză verde earbă mare,
M'o scris nenea la catane!
Când o venit să mă iee,
Mama n'o vrut să mă dee!
Ș'am pus șeaua pe doi cai,
Ș'am fugit in sus la plai!
Ș'am pus șeaua pe doi murgi,
Ș'am fugit in sus la turci,
Ș'am găsit turcii încuieți,
De trei zile ingenunchieți!

30.

Până ce țesă un cot de pânză,
Mănâncă o vadră de brîndă,
Ș'o berbincioară de lapte
Cât or duce opt in spate!
Țesă un lat,
Și fuga 'n pat!
Țesă un cot,
Și fuga 'n pod!
Tare-i bună gospodină,
La covata cu făină,
Și la podu cu slănină!

31.

Decât tinăr și catană,
Mai bine 'n codru cu pană!
Din codru vin acasă,
Din eatane nu mă lasă!
Solomoane, protocoale,
Dă-mi drumu din catane,
Că să prind plugu de coarne,
Că de când nu le-am purtat,
Mămăligă n'am mâncat!

32.

Joacă fată, ce-i juca,
Du-te acasă și-i mânca,
Că ți-o tăiet măta măta,
Și ți-o lăsat codița!
Ți-o pus'o pe poliță,
Ș'a mâncat'o o ploșniță,
Ți-a pus'o pe un poloboc,
Ș'a mâncat'o un motoc,
Ți-a pus'o pe muchie,
Ș'a mâncat'o un . . . !

33.

Frunză verde de doi nuci,
Puicuță ce te usuci?
De mănăcarea ce-o mănânci,
Ori de rumul ce il bei,
Pe bănișorii mei?

34.

Inga mamă, mișelu,
Cum i-mi poartă inelu!
Eu il cer, ca să mi-l deie,
El ăice, c'ar să mă iee!
Și știu bine, că m'a luă,
Dar de-odată m'a spânzura!

35.

Tot mă inustră mămuța,
Să-mi duc în tîrg nevasta!
Când a fost prîndul mare,
M'o prins tîrgu la întrebare
Ți-i de vîndut nevasta?
Mi-i de vîndut seraca!
Da ce ceri pe dînsa?
O sută de zloți bătuți,
Ceialaltă mai mărunți!

Așterne-ți bade mântaua,
Să-ți prind bani a numera!
Nevasta o prins a lăcrima,
Și când i-am prins a-i stringe,
Nevasta o prins a plânge.
Nevastă nu mai plânge,
Nu te duc, ca să fi roabă,
Ci te duc, ca să fi doamnă!
Să te culci în pilotă
Să te joci cu galbeni!
Ce mi-s buni galbenii tăi,
Dacă nu-s părinții mei?
Ce mi-i bună pilota,
Dacă nu-s eu mămuța?
I-am adus banii acasă,
Și i-am pus sub laiță 'n casă,
Și m'am culcat pe laiță
Și m'a ajuns rugina banilor,
Și munca copiilor!

36.

Eu înveț nevasta de bine,
Ea svirle cu cărbuni în mine!
Eu i-mi feresc nevasta de rău,
Ea svirle cu cărpa în părâu!

37.

Puică de la valea sacă,
Ce ți-i cămeșuica neagră?
Las'o, c'asa mi-i dragă,
C'am fost bolnavă de-o mână,
N'am spălat cămeși o lună,
Că căsuța mi-i pe deal,
Și apa pe bolovani,
Și zolesc odată 'n ani!

38.

Eu sânt bună gospodină,
La covata cu faină,
Și la podu cu slănină!
La trei zile ai dis, că n'ai!
Măi feme, eu te tai!
Măi bărbate, nu mă bate,
Că slănină îi prin sate,
A veni luna lui Mai,
Ș'oi da cărpa pe malai,
Și fesul pe lapte dulce,
Mănâncă, mâncate-ar lupii!

39.

De ar fi cărșma într'o pădure.
Aș bea vin și aș mânca mure!
Dar' așa-i cărșma într'un sat,
Și nu pot bea de supărat!
Bată-l D-șeu neamț,
Tinerel m'a pus în lanț,
Tinerel făr' de musteață
Ș'oi eși cu barbă creață!
Frunză verde romaniță,
Hai cu mine puiculiță!
Colo 'n vale 'n poeniță,
Unde este o grădiniță,
Și om culege floricele,
Amândoi pe tepcenele,
La stejarul imblător.
La isvorul curgător,
Unde fierbe, vine o apă,
Căprioarele se adapă!

40.

De la Rădăuț mai la vale,
Merg trii sute de catane,
Și trii sute de recruți;
Căpitani șuerând,
Și recruții plângând!
Căpitane Pavele,
Unde duci catanele?
I-a la foc seracile!
Nu le duce Pavele,
Că le dor picioarele!
Bate doba măi dobaș,
Să meargă recruții 'n paș,
Ca s'ajungă la oraș!
La oraș când au sosit,
Fetele toate au bocit,
Surorile după frați,
Nevestele după bărbați,
Feciorii după recruți,
Fetele după drăguți!

41.

La grădina cu doi nuci,
Strigă George din preluți!
Tu măi George, ce mai strigi?
Ori merindea ți-ai gătit,
Ori dulăii ți-o fugit,
Ori boii ți-ai prăpădit?
Neci merindea n'am gătit,

Neci dulăii n'au fugit,
 Neci boii n'am prăpădit,
 Da m'am culcat ș'am dormit,
 Și un șerpe mi-o eșit !
 Nu știu șerpe-i ori balaur,
 Pe cap ii cu solți de aur !
 Jumătate m'o mănecat,
 Jumătate nu m'o poate,
 C'o dat de ciolane moarte.
 De-mi ești soră cu dreptate,
 Bagă mâna 'n sin și-l scoate !
 Ba eu mâna noi băga,
 Că sânt șerpi și m'or mânca,
 Fără mâna nu pot fi,
 Fără George pot trăi !

42.

De la s. George 'n jos,
 Mult e mândru și frumos,
 Toderel e sănătos !
 Afară-i vreme frumoasă,
 Și Irina-i sănătoasă !

43.

Cucule cu pene verzi,
 Ce cânti earna prin livezi ?
 Și vara prin codri verzi ?
 Și mânânci muguri de fag,
 Și cânti acelu cu drag ;
 Și mânânci muguri de salce,
 Și cânti acelu ce zace ;
 Și mânânci muguri de arin,
 Și cânti celui strein !

44.

Frunză verde de alunică,
 Cată 'n pungă nu-i nemică,
 Numai o ață subțirică !
 Da eu banii ce-ai făcut ?
 Eu cu puica i-am bcut !
 Cată 'n fundul sacului,
 Nu-i neci mama dracului !
 Măi voinice, măi vecine,
 Nu-ți bea banii or cu cine !
 Ține-i și-i vei bea cu mine !
 Ba i-oi pune la curea,
 Și i-oi bea cu cine-oi vrea !

✓

45.

Când eram la mama mea,
 Și draguță cui oi vrea,
 Și puicuță cui oi vrea !
 Da de când m'am măritat,
 Nici casa n'am măturat,
 Nici blidele n'am spălat,
 Da nici lapte n'am mănecat !

46.

Câte păsărele zboară,
 Toate ție, bade te 'nsoară !
 Numai coada rândunelei,
 Fă bade cum i-i putea !
 Destul eu m'am însurat
 Pe cap nevoe mi-am luat.
 Pe tălpiți nu știe a călca,
 Cu vateala nu știe a da !
 Da i-oi pune catalige,
 S'ajungă la tălpițe !
 Am mănăat-o să facă turtă,
 Ea facu n.ămăligă crudă !
 O mân la vaci să le mulgă,
 Vacile o iau pe fugă,
 A rămas un biet mănzat,
 O luat portița în cap,
 Și-o fugit pân'ce-o crăpat !

47.

Eu atuncia te-oi lăsa
 Când jidovii horileca !
 La jidovi horilecă este,
 Da dragostea nu-i poveste !
 Da dragostea nu-i moșie,
 Ci necaz și dușmănie !
 Da dragostea din ce-i făcută ?
 Din omul cu vorbă multă,
 Din buze subțirele,
 Care vorbește cu ele !

48.

Mărită-mă mamă hăi !
 Da de zestre ce mi-i da ?
 Cotruța cu mățele,
 Coșarea cu fusele !

49.

Măi bărbate, nu mă bate !
 Că nu-s eu ca celelalte,
 Ca să-mi dau cănepa 'n parte !

Cât mai tore, mai tore,
Și cât nu, mai pun pe foc,
Și la pânză n'am noroc!

50.

Cât am fost la mama 'n giță,
Fața mea cașuț de brândă!
Da de când m'am măritat,
Fața mea mi s-o urseat,
Mult mă 'ntreabă mămuța,
Bine ți-i ție fată, ori ba?
Eu ție, că mi-i bine,
Numa un bici o rupt de mine,
Și-o vargă 'mpletită bine!

51.

Frunză verde de himei,
Nu câtă la ochii mei!
Ochii mei nu ți-s oglindă,
Să-ți cați fața ta de mândră,
Că nu ești roșiă, grasă,
Nici nu ești albă frumoasă!
A mea față-i ca de domn,
Și-a ta 'i bugedă de somn,
Și ești albă de 'nalbele,
Și roșie de rumenele!

52.

Vină moarte șoimana!
Să mă 'ngroape într'o gîrluță,
Cu gura lângă balereuță!
Să mă 'ngroape 'ntrun pogor,
Cu gura lângă șipușor!
Să mă 'ngroape întrun virf de munte,
Cu gura lângă o bute!

53.

La poartă la Tarigrad,
Șede-un român superat,

Că de tiner s'o 'nsurat,
Și mai tineră o luat!
Luni cu nevasta ședeă,
Marți la cătane porneă!
Mamă, măiculită hēi,
Să-mi ții nevăstuica bine,
Cu colac și cu smochine!
Cu colac cu lapte dulce,
Doar' de aici nu s'ar duce!
Septemăna n'a 'mplinit,
Soacră-sa c'a poroncit,
Tu aice de când ai venit,
Apă 'n cofă n'ai luat,
Blidele nu le-ai spălat,
Casa nu ne-ai măturat,
Și 'n pivniță n'ai intrat!
Nevasta s'o superat,
Apă 'n cofă o luat,
Blidele mi le-o spălat,
In pivniță mi-o intrat!
Ghidușa de soacră-sa,
Mi-o pus ușa pe dînsa,
Și la ușa o pus lăcată,
Și de-asupra zid de peatră!

54.

In cel căpețel de sat,
Șede Gheorge superat!
Nu știi fetele mi-l bat,
Ori i-i dor de 'nsurat!
Atăta-i de lat in spate,
Că o oaste nu l'ar bate,
Atăta-i de lat in frunte,
Ca o steablă de la munte!
Are un cojoc el pe trup,
Din cinci-șeci de pei de lup!
Are o cușmuță pe cap,
Din cinci-șeci de pei de țap!

CAPITOLUL XIV.

Bocete din Straja.

1.

Unde te duci?
Pe cărarea necăleată,
Pe roaua nescuturată?

Pe cărarea necăleată,
Unde n'ai fost nici odată?
La stâlpușorul cel de peatra,
La poarta cea de hârtie,

Pe câți merg, pe toți i-i scrie!
Ean eși tu până în prag,
Să veți vitele cum rag!
Ean eși până afară,
Și-i vedé oile cum sbiară!
Da nu rag după fân,
Ci rag după lor stăpân!
Dintr'o casă lăudată,
Te duci în munte și peatră!
A ta casă nu ți-a plăcut.
Alta nouă ți-ai făcut.
Făr' de uși făr' de ferești,
Nici n'ai ușă ca să eși,
Nici fereastă să privești,
Intr'insa ai să putrezești!

2.

I-i hăt mulțișor de-aseara,
N'ai făcut urmă pe-afară!
I-i hăt mulțișor de eri,
N'ai vădut soare pe cer!
Șervețelul cel de nas,
L'ai pus la flueraș:
Șervețelul cel de mână,
L'ai pus la năsălie!
Năframa cea de mire,
Ai pus-o la năsădire!
Năframa cea de nanaș,
Ai pus-o la prăpuras!
Șervetele de cumnate,
Le-ai pus la cetate!
Ai pus mânuțile cruce,
Și-ai spus la toți, că te-i duce!
Șapte popi te-au pomenit,
Trimbițele ți-au trimbițat,
Și fluierile ți-au cântat!

3.

Bociți-o uși, bociți ferești,
Că de mâne nu mă vedeți!
De mâne vine o carte domnească,
De mâne să mă pornească!
De m'ar duce măcar cu carul,
Să pot veni măcar la anul!
Da m'or duce cu căruța,
Și n'oi veni cât lumuța!

4.

Ean te scoală și te pune 'n picioare,
Și ne spune ce te doare!

Că-i hăt mulțișor de-aseară,
Noi de somn ne-am săturat,
Și d-ta nu te-ai sculat!
Nu știu perina ți-i moale,
Ori scortărul ți-i frumos,
D-ta nu te-ai întors!
Scoală și te pune 'n picioare,
Și ni spune ce te doare!

5.

Ean' te scoală și ni spune,
Ce-ai vădut pe ceea lume!
Poate te-ai tâlnit cu cine-va,
Și ne-a poruncit ceva!
Poate e cămeșa neagră,
S'o trimită s'o fac albă!
Nici în spume de sapon,
Nici cu apă din isvor,
Numai 'n lăcrămioare de om!
M'oi sui la țintirim
Și-oi usca-o pe-un trandafir,
Și i-oi strânge-o păturele,
Și i-oi trimite-o prin stele!
Da stelele-s mărunțele,
Nu mi-or duce-o nici cu jele,
Da oi trimite-o prin lună,
Dă, lunuța-i jumătate
Nu mi-a duce-o cu dreptate.
De-oi trimite-o prin soare,
Soarele-i rotunjour,
Mi-a duce-o tare cu dor!

6.

La portița la țintirim,
Scoală-te să mai grăim,
Să grăim două-trei cuvinte,
Să le țin și eu minte;
La portița cam pe coastă,
Acolo-i despărțirea noastră!

7.

Sus în naltul cerului,
Este-un pat mândru lucrat;
Da pe pat cine-i culcat?
Al meu paiu i-i împușcat,
De cătane i-i rămas!
Da la cap cine-i sedea?
A lui puică amar plângea,
C'o mântă umbră-i făcea,

Cu basmaua vânt i-i trăgeă,
Cu năframa faţa-i ştergeă!

8.

Lărguţă casă ai avut,
Dar asta nu ți-a plăcut!
La meşteri ai poruncit,
Alta nouă ți-a croit,
Făr' de uşi, făr' de fereşti,
Nici n'ai uşă de eşit,
Nici fereastă de privit!

9.

Ce m'ăşi ruga d-tale,
Sé nu-mi faci asta cale.
Asta-i cale ducătoare
Şi'napoi neîntorecătoare!
Asta-i calea cea ce duce,
Şi'napoi nu mai aduce!
Că de te-ar fi dus cu carul,
Ai veni măcar la anul!
Da te-or duce cu căruţa,
Şi nu-i veni cât lumuţa!
Roagă-te, cât te-i ruga,
Ean' te roagă la gropar,
Sé-ţi faciă gropiţa'n faţa,
Sé mai vii o-dată acasă!
Şi te roagă mamei tale,
Poate ea nu te-a mai zări!

10.

Este un pat mândru rotat,
Cu noué scinduri de brad!

Da pe pat ce-i aşternut?
Covor verde mohorit!
Da pe pat cine-i culcat?
Domnul mare răstignit.
La cap cu flori de mac,
La picioare mintă, floare,
Pe părete păun verde,
La fereşti flori domneşti,
Şi la uşă plin de rujă!

11.

Frunză verde de alunică,
Doi pui de rindunică,
Unu sboară, unu pică,
Unu strigă'n gura mare,
Aşteaptă-mé frăţioare,
Dă-mi aripioare de argint,
Ca sé sbor pe sub pământ!
La mămuţa la mormânt!
Sé pun mâna pe picioare,
Şi s'o întreb ce-o doare!
Mama prinde a hiciea
Stăi mamă nu mé hiecea!
Ean' stăi mamă şi ți-o spune,
Că tata s'o însurat,
O rea nevastă şi-o luat!
Şi pre noi ne-o alungat,
Şi umblăm din sat în sat,
Ca cioara din gard în gard!
Şi umblăm din tîrg în tîrg,
Ca cioara din vîrf în vîrf!

CAPITOLUL XV.

Satire asupra Țiganilor.

1.

Dragul tatii, pui gurgui,
Şi-a uitat cobza în cui!
Şi luleana pe cordace,
Acuma n'are tătuca pace!

2.

Méi țigane, tu ești bat!
Ba dic deu, că n'am mâncat,
Că de dor de mămăligă,
Picioarele mi se încărligă!

3.

Ean dă-mi ceva sé mânânc,
Că mi-a înghețat limba de frig!

Méi țigane, tu ești bat,
Mi-ai svirlit cărpa sub pat!
Méi țigane poți rășni?
Aolio nu mé gati!

4.

Vine moșul de la deal,
Cu ciubote de cărlan!
Zur, zur, zur în buzunar!
Ce ai moșule'n buzunar!
Turte dulci și coarne mari!
Da cu cine le-i mânca?
Cu moșica, seraca!

VERIFICAT
2017

VERIFICAT

1987

VERIFICAT

2007